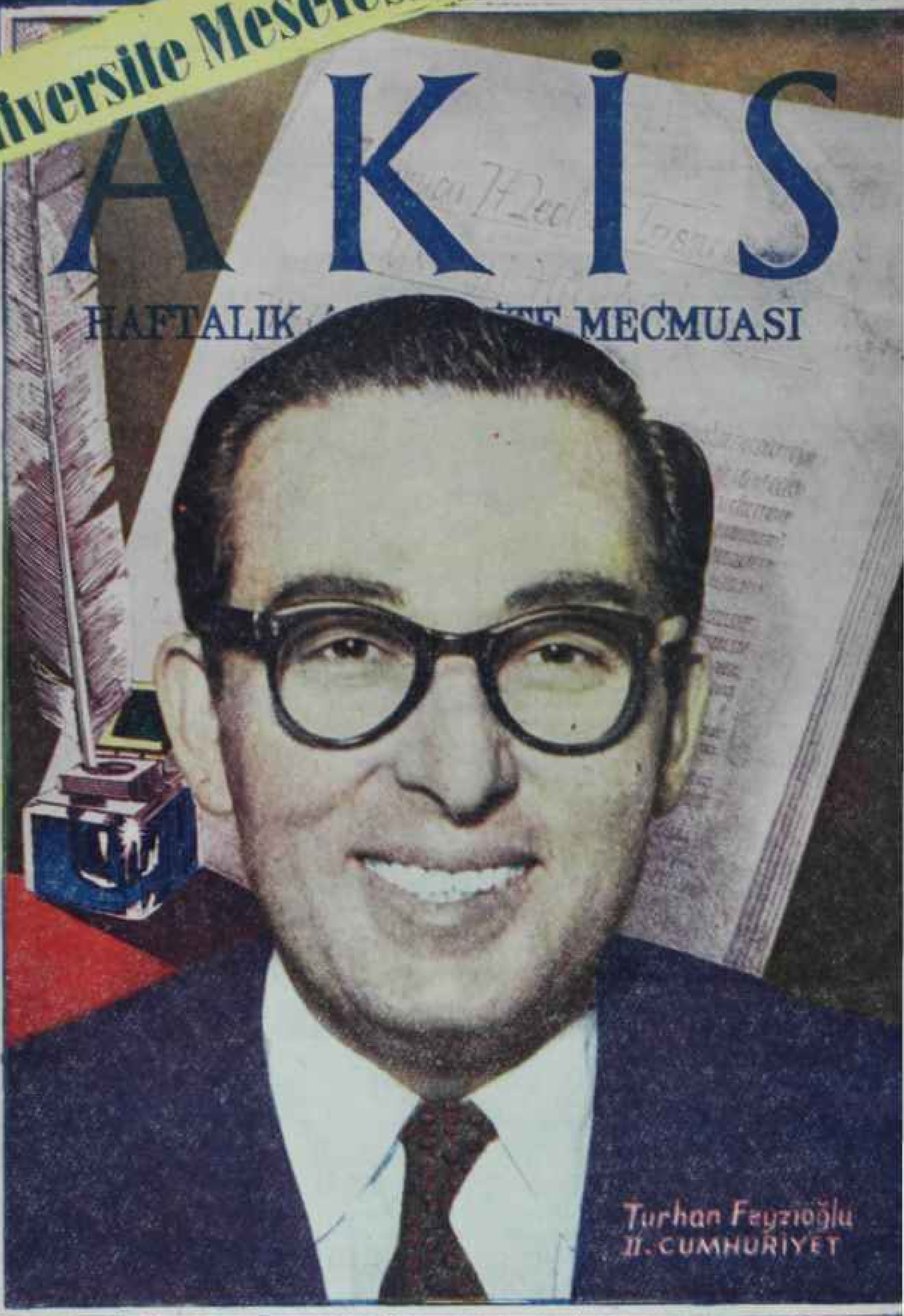
25 KASIM 1960

SAYI

Üniversite Meselesi

AKİS

HAFTALIK ... MECMUASI

Turhan Feyzioğlu
II. CUMHURİYET

FİYATI: 1

Süslenmesini bilen
her kadın
her yaşta güzeldir...
CAKA KREM PUF PUDRASI
SİZLERE BU İŞİNİZDE
EMEĞİ GEÇECEK
FEVKELÂDE
BİR GÜZELLİK VASITASIDIR
Ca-Ka
KREM PUF PUDRASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Yıl: 6, Cilt; XIX, Sayı: 333
Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel ; *18992 P. K 588 - Ankara*
*
İdare :
Denizciler Caddesi 28/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 15221
*
İstanbul Bürosu
Cağaloğlu, Türkocağı C. Gürsoy Han
Tel : 81 18 07
*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mesul müdür
Kurtul ALTUĞ
*
Karikatür :
TURHAN
Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Associated Press
Türk Haberler Ajansı
*
Klişe :
Doğan Klişe
*
Müesese Müdürü :
Mübin TOKER
Bu mecmua Basın Ahlak yasasına uymayı taahhüt etmiştir.
Abone şartları :
3 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) : 30.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : **40.00** lira
İlân şartları :
Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak : 2.500 TL.
İlân işleri :
Telefon : 11 52 21
Dizildiği ve basıldığı yer
*
Dizildiği yer :
Rüzgârlı Matbaa
Basıldığı yer :
Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
Basıldığı tarih: 24.11.1960
FİYATI- 1 LİRA

Kapak resmimiz
Turhan Feyzioğlu
Kurucu Meclis hazırlığı

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Kurucu Meclisle alâkalı Anayasa, hu haftanın başında Devlet Başkanı Cemal Gürsele verildi. Tabiidir ki hâdise, "Haftanın Hâdisesi"dir. Bu bakımdan elinizde tuttuğunuz mecmuanın kapağını, Anayasa tasarısını hazırlayan komisyonun başkanı Turban Fcyzioğlu süslemektedir. YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızın pek çok sayfası da aynı meseleye ve onunla münasebeti olan haberlere tahsis edilmiştir. "Kurucu Meclis" başlıklı yazıda tasarının esasları, hazırlanış tarzı, takdim edilme hadisesi ve açıklanan esasların uyandırdığı ilk akisler etraflı şekilde anlatılmaktadır. AKİS'in Ankaradaki ekibi haftanın ilk günleri bu mesele üzerinde durmuş, bütün malûmatı ve kulislerde başlayan çekişmeleri derleyerek önümüzdeki günlerde daha pek çok mürekkep akıtılmasına sebep olacak bu konuyu her noktasına ışık tutmak suretiyle işlemiştir.

*

u hafta Yassıadada yeni bir suna sahneye çıktı. Eski dâvalar devam B ederken, haftanın başındaki gün düşük iktidarın en gülünç sunası Refik Koraltan karısına "sıhhi malzeme" yerine kendisine "gürbüz, sarışın bir Alman kızı" getirtmiş olmasının hesabını vermeye başladı; "Gürbüz Kız Dâvası", YASSIADA DURUŞMALARI sayfalarımızda eğlenceli bütün taraftarıyla ve "Sanki siz de oradaymışsınız" havası içinde verilmektedir.

*

af tanın başında, bir başkent gazetesinde gene AKİS ile alâkalı talih-H siz bir yazı çıktı. Yazının talihsizliği, altındaki imzadan doğmaktadır. Yazar AKİS'in haberleri veriş tarzını ele almakta ve bir çok teferruatın hatalı bulunduğunu ileri sürmektedir. AKİS bir hâdisenin 9.30'da cereyan ettiğini yazmış, halbuki saat 10.30'muş, bir adamın Bafra içtiğini yazmış, halbuki 27 Mayısmış, bir teleksin başında d anda odada bulunanlardan şunun olduğunu yazmış, halbuki buymuş, gizli bir toplantının aynı gün yapıldığını yazmış, halbuki bir gün evveliymiş.. Bu teferruat hataları amatör gözler için belki mâna taşır, ama yazının talihsizliği şuradadır ki yazarı AKİS'e aynı neviden bir çok yazı yazmış, AKİS cinsi bir mecmuanın başkent muhabirliğini yaparak o çeşit sayısız havadis kaleme almıştır. Hem de "AKİS çeşnisi"ne uymak veya ona benzemek için gayret sarfederek.. Bir amatör gizli cereyan eden hâdiselerin öğrenilmesinin güçlüğünü bilmeyebilir, bu bakımdan, gözleri önüne serilirse, kapalı kapılar arkasında bir adamın içtiği sigaranın cinsinde muhabirin yanılmış olmasını tuhaf karşılayabilir. -İzanı varsa, o da karşılamaz ya..- Ama bahis konusu yazarın, AKİS'e veya onun benzerlerine yazı yazarken nasıl çalıştığını hatırlamaması unutkanlıktan ziyade bir zoraki savunuculuk vazifesinin omuzlarına düşmüş olmasının neticesidir. Bırakınız AKİS'İ, bu neviden mecmuaların en mütekâmili Time'ı satır satır inceleyiniz, teferruat hatalarının Türkiyedeki emsaline nazaran çok fazla olduğu görülecektir. Bu, doğru olan bir hâdiseyi haftalık mecmuaların anlatış tarzının icabıdır. Hata olmasa daha iyi olmaz mı? Elbette. Ama bahis konusu yazının yazarı gibi bir profesyonelin, zaman zaman bunların, önlenmesi imkânsız "riziko"-lar haline geldiğini bilmemesine imkân yoktur. Ayıp olan teferruat hataları değil, yalandır. Yazar bundan arıyorsa, kendi başyazarının "cevap" diye döktürdüğü parlak yazılara bakmalıdır.

Yok, teferruat üzerinde durmak, esasın doğruluğunu -Öncü gazetesinin Türkeşin desteğiyle kurulduğu, başyazarlığa. Aydın Yalçının Türkeşin mutabakatıyla ve onun fikirlerini savunduğundan dolayı getirildiği, iki ahbap arasında ideal birliğinin temelini siyasi ihtirasın ve İnönü kompleksinin teşkil ettiği, fakat sonradan talihsiz Tansu rotasını çlzemediği halde başyazarın çizdiği ya da âyıldığı, bu yüzden Türkeş düşünce Tansunun gazeteden uzaklaştırıldığı, başka bir eski Türkeşçinin gazeteye bir başka Yalçını sahip yapmak için hazırlığa giriştiği, fakat gazetede çalışanların buna karşı koyup müşterek ortaklığı kabul ettirdikleri esasının doğruluğunu - belirtmek içinse yazara teşekkür borcumuz vardır. Hakikate ışık tutmuştur. Fakat meselenin üzerine en kuvvetli projektörü Basın sayfalarımızda yer alan "Gazeteler" başlıklı yazı tutacaktır.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XIX Sayı: 333

A K İ S

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

25 KASIM 1960

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Doğum sancıları

Bu hafta Türkiyede, memleket İşleriyle alâkalanan bütün ! çevreler bir tek meselenin üzerine eğilmiş bulunuyorlardı: Kurucu Meclis! Feyzioğlu Komisyonunun, çalışmalarını bitirerek bu Meclise ait Anayasayı Devlet Bakkam Gürsele vermesiyle birlikte konu herkesin malı hâline geliverdi. Gerçi tasarı, ana hatları itibariyle dahi henüz açıklanmış değildir. İhtimal ki bunun için metnin M.B.K. ne verilmesi beklenmektedir. Ama öyle anlaşılmaktadır ki, tıpkı Anayasa gibi bu da müzakerelerden önce yayınlanacak ve üzerinde herkesin fikir söylemesi imkânı sağlanacaktır. Kısa zamanda söylenecek bu fikirler, tasarıyı kısa zamanda kanunlaştırmak azminde görünen M.B. K. ne ışık tutacak, onun işini kolaylaştıracaktır. Şifa tasarı elbette ki kusursuz bir metin değildir ve bazı noktaların tadili hiç kimseyi şaşırtmayacaktır.

Söylenecek fikirlerin, objektif mütalealar yanında maksatlı tutumların da neticesi olacağı şüphesizdir. Kurucu Meclisle beraber açılan siyasi hayattır. Siyasi hayati İhtiraslardan uzak düşünmek ise gülü dikensiz hayal etmek derecesinde gülünçtür. Ancak, milletin ve M.B.K. nın bunlardaki objektiflik payıyla hususî maksat payını ayıramayacağını sanmak hatanın ta kendisi olur. Bütün fikirler basında ve umumî efkârda mukabil fikirleri doğuracak, bunların çarpışmasından hakikat belirecektir. Böylece en doğru yol kolaylıkla bulunacaktır.

Şimdi, mesele memleket realitelerini ön plânda tutmak, Başkan Gürselin talihli tabiriyle Küçük Asyayı yüz metre havaya kaldırmak neylinden yeni tasavvurlara Kurucu Meclisin teşkili sırasında ve bunun usullerinin seçiminde kapılmamaktır. Unutulmaması gereken husus Türkiyenin bir ihtilâl sonrası devrini yasamakta olduğu ve omuzlarında Yas sıadayı taşımakta, bulunduğudur. Eski devrin tasfiyesi ameliyesi henüz bitmemiştir. Bu tasfiye yapılırken bir ara fazla sertliğin maşeri vicdanı rahatsız edeceği unutulmuştu. Şimdi, aksi istikamette bir davranışın da aynı rahatsızlığı vereceği hakikati gözden uzak tutulmamalı, ne merhamet, ne merhametsizlik memleketin gerçek menfaatlerinin Üstüne çıkarılmalıdır. Hattâ, en iyi niyetlerle dahi. Zira umumî efkârın son derece hassas halini muhafaza ettiği unutulursa Kurucu Meclisle alâkalı çalışmaların başladığı şu sırada, gerekil prestij sağlanamaz.

Bu haftanın başında, İkinci Cumhuriyetin doğum sancıları fiilen başlamış bulunuyordu. Sancıların millete fazla ıstırap vermemesi, bir yandan herkesin kendisine düşeni yapmasına, diğer taraftan sükûnetin zihinlerde muhafazasına bağlıdır. Kurucu Meclisin haftanın başında Bakanlar Kurulunda başlayan, bugünlerde M.B.K. nde devam edecek müzakereleri bir çok çevrede küçük fırtınaların kopmasına, bâzı sinirlilik emarelerinin kendini göstermelini yol açacaktır. Başkan Gürsel AKİS'in geçen sayısında verdiği bir haberi de teyit etmiş ve Geçici Anayasanın kaldırılacağını bildirmiştir. Böylece, büyük seçimlere kadar bir geçici idare sistemi dört başı mâmur şekilde kurulmaktadır. Kurucu Meclisin Anayasası, ilga olunacak Geçici Anayasanın yerini alacaktır. Bu, dolayısıyla uzun aylar sürecek bir hayat parçamın tanzim edecek tasarıma daha dikkatle incelenmesinin, üzerinde titizlikle durulmasının ve boşluk bırakılmamasına gayret etmenin mucip sebebini teşkil etmektedir.

Kurucu Meclis

Gri dosyadaki tasarı

(Kapaktaki Hukukçu)

O gün takvimler 21 Kasım 1960'ı gösteriyordu. Saat 9'du. Orta -Doğu Teknik Üniversitesinin mütevelli heyete ayrılan ikinci kattaki geniş salonunda hummalı bir faaliyet hüküm sürmekteydi. Aydınlık yüzlü beş genç adam, sabahın erken saatlerinde bir araya gelmişler ve son rötuşları yapılmış bir tasarı üzerine eğilmişlerdi. Tasarı, kurulması mukarrer Kurucu Meclis Tasarısı, beş genç adam ise Kurucu Meclis Komisyonu üyeleriydi. Erken saatlerde başlıyan bu son çalışma, ellerinin altında bulunan tasarıya sarfedilen son emek o-

B.M.M. binası

***Kurucu Meclis üyelerini* bekliyor**

Haftanın İçinden

Atlar ve Araba

Metin TOKER

Bundan sâdece altı ay evvel/ihtilâllerin en asilini ve lüzumlusunu, en temizini ve faydalısını yapmak için ortaya atılan iyi niyet sahibi bir takım insanın bu kadar kısa zaman içinde nasıl olup ta kendilerini sapık düşüncelere kaptırdığını çok düşündüm. Bugün yurt topraklarını terketmiş bulunan ondört eski askerin büyük kısmını tanımak fırsatını bulmuştum. Aralarından bir veya iki tanesi, gözlerini daha hareketin başında, belirli bir hedefe dikmiş olduklarını belli ediyorlardı. Bir veya iki tanesi pek manasız, yollarını şaşırmaları neticesi Komiteye girmiş kimseler gibime gelmişti. Ama bunların dışındakiler benim üzerimde son derece müsbet tesir bırakmışlardı. Akıllı, zeki, idealist, tahminin üstünde kültür ve görgü sahibi bir yeni subay sınıfının temsilcileri olarak karşılarındakini âdeta büyütüyorlardı. Onları tanıdıktan sonra memleket namına sevinmemek, millî menfaatlerin böyle bekçileri olduğunu görerek ümitlenmemek kabil değildi. Onların bir hatalı yola dalıp diz boyu çamura saplanmış olmaları, itiraf etmek lazımdır ki şaşırtıcı bir taraf taşımaktadır. Aradığım "neden"in cevabım, geçen gün bir gazete fıkrasında buldum.

Fıkra yazarı, kolay inanılacak şey değildir ama, bu idealist insanlara açtığı salonunda onlara tesir imkânını bulmuş, sahip göründüğü veya temsilcisi olduğu bir doktrini, hem de en milletçi, memleketçi cilalarla süsleyerek iyi niyetli ihtilâlcilere benimsetmiştir. Bir kere bu doktrin benimsendikten sonra daldan dala atlaya atlaya sapık düşüncelerin, niyetlerin, temayüllerin ağına düşmemek imkansızdı. Nitekim ondörtler bu mukadder âkibetten kurtulamamışlar, salonlarda, iki viski kadehinin ve üç parça ipek kumaşın arasında kendilerine tehlikeli bir iksir gibi yudum yudum verilen zehirin tesiri altında kalarak ilk hedeflerini kaybetmişlerdir. Şimdi onlar, ikamete memur edildikleri uzak diyarlarda hâdiselerin ve gerçeklerin üzerinde daha sakin, yeni muhitlerinde edinecekleri dünya görüşüyle daha dikkatli duracaklardır. Ama okuduğum fıkra, iksirin hâlâ elde dolaştırılmakta olduğunu göstermektedir. İksir öylesine mahirane hazırlanmakta, içine o kadar reddedilmez hakikatler ve dertler konmakta, öyle teller üzerinde oynanmaktadır ki "bu talihsiz milletin kaderini değiştirmek", vazifelerin sâdece en mukaddesi değil aynı zamanda ilki gibi de görünmektedir»

Yazar Economist'in Türkiye hakkındaki bir yazısını ele almış. Economist dermiş ki: "Kurucu Meclisler, siyasî müesseseler. İkinci meclisler, seçim kanunları üzerine konuşmakla vakit geçiren batılılaşmış Türk entellektüeli Türkiyenin ekonomik ve sosyal durumunun katı gerçeklerini bilmemezlikten gelmek eğiliminde. Bu katı gerçekler hızla çoğalan nüfus, toprak erozyonu, Anadolu yaylası boyunca ormanların yok olması, gizli işsizlik, yüzde 70 oranında kara cahillik, köylerde hiç değişmeyen fakirlik. 1 milyar 300 milyon dolar dış borcu bu katı gerçeklere eklemiyoruz." Yazar bu meşhur temayı bulmuş ya.. Onun üzerinde, temadan da meşhur variyasyonları yapıyor: Atatürk devrimlerini daha ileri götürmek, Türk toplumunu batı uygarlığına yaklaştırmak, uzaya fırlatılan roketlerin hikâyesini ancak gazetelerde masal gibi okumaktan bu toplumu kurtarmak, var olmak ya da yok olmak! İnsan, satırların altında gayrıihtiyart talihsiz Muzaffer Özdağın imzasını arıyor.

Söylenenlerin hepsi doğrudur. Yanlış olan hareket noktasıdır ve sapıldık, üzerine bina inşa edilen temelde yatmaktadır. Böyle olunca bütün sistemin çürük olduğuna görmemek imkansızdır. Memleket, tarif edilen memlekettir. Dertler, sayıp dökülen dertlerdir. Katı gerçekler hakikaten mevcuttur ve gündelik hayatımızın parçalarıdırlar. Ama eğer durum bu diye batılılaşmış Türk entellektüeli Kurucu Meclislerin, siyasî müesseselerin, ikinci meclislerin, seçim kanunlarının üzerinde durmazsa, üzerinde durmak ne kelime, Türkiyenin asıl meselesinin bu olduğunu kabul etmezse işin içkiden çıkamayız ki.. Yapılan mücadele, bir metod seçme mücadelesidir. O dertler, o katı gerçekler, erozyon, cehalet, fakirlik ve borçlar bir arabadır. Rejim, arabayı çekecek, çamurdan selâmete çıkaracak atlardır. Arabayı atların önüne bağlamaya kalkışırsak aklımıza gelen ya Ülkü ve Kültür Birliği tasarısı, ya Üniversite tasfiyesi, ya da. Basını adam etme kaygısı olur. Siyasî meselelerimiz üzerindeki tartışmalar, 14'lerin ve onların kanına girenlerin sandıklarının aksine ne faydasızdır, ne de lüzumsuzdur. Zira kalkınmanın metodunu tesbit etmediniz veya onda yanıldınız mı sonunuz ya Yassıadadır, ya da bir uzak diyar. İyi niyet kâfi olsaydı dünyada dert ve zorluk diye bir şey kalmazdı.

Bir çok çevreler içki bütün meselenin çok partili düzenin bütün güvenliğiyle kurulması olduğa doğrudur. Ama bütün mesele de, odur. Bu düzen kurulmadıkça boşa dönen çark gibi mütemadiyen enerji sarf etmek, mukabilinde hiç bir netice alamamak mukadder olur. Batılılaşmış Türk entellektüeli elbette ki siyasî rejimi, yani metodu batılı hale sokacak, ondan sonra var gücüyle katı gerçekleri yenme savaşına girişecektir. İlk iş, prensipte karara varmaktır. Sıra lâfa gelince Demokrasiye inandığını söylemek, totaliter idarelere karşı nefret izhar etmek, uygarlık muygarlık gibi bir takım lâflar sıralamak ziyadesiyle kolaydır. Ama memleketlerin bunlarla saadete kavuştuğu görülmemiştir. Çin, üslenecek bir memleket, yaşanacak bir diyar değildir. Türkiyeyi komünist değil de nasyonal sosyalist sistem içinde bir başka Çin haline getirmek isteyenler, zora dayanan iş seferberliklerinden, zenginleri haraca kesmekten, fedakârlık adı altında mükellefiyetlerden, ütopilerden rahatça bahsedenler keşke Lahey veya Yeni Delhiye, Madrit veya Tokyoya değil de Çine gönderilmiş bulunsalar, hatta o zavallı Çinlilerin hayatını yaşamak zorunda bırakılsalardı.

Memleketçilik memleketin dertleri üzerinde hissi ve zoraki variyasyonlar yapmak değildir. Memleketçilik memleketin dertlerini ortadan kaldırmak içki batı metodlarıyla, batının kıymet hükümleriyle, kısacası cemiyetin vaz geçilmez arzusu olduğu artık kafi şekilde ortaya çıkan Demokrasiyle çalışmak, arabayı atların önüne değil, atları arabanın önüne koşmak ve terakki yolunda, uygarlık mı, muygarlık mı neyse, işte onun istikametinde dört nala ilerlemektir. O bakımdan, eğer memleket hakikaten her şeyin üstünde tutuluyorsa şu rejim işinin bir an evvel halledilmesine, demokratik sistemin bütün güvenliğiyle kurulup işlemesine mâni olacak tavır takmmamak lâzımdır.

141er, işte bu dâvaya ihanet etmişlerdir! Başka dâvaya değil..

lacaktı. Hepsi neşeli, hepsi işlerini zamanında başarmış olmanın gönül rahatlığı içindeydiler- Baklava biçimi modern masanın etrafına geçerek Koyu bir sohbete daldılar. Tabii sohbet ilmi bir sohbetti. Ancak sohbetin Konusu, hazırlanmış tasarı değildi. Zira Kurucu Meclis Komisyonunun başarılı üyeleri işleri haftanın son günü ikmal etmişler ve tasarıyı Devlet ve Hükümet Başkanı Gürsele verilebilecek hale getirmişlerdi. Sohbetin konusu, tasarısı hazır Kurucu Meclisin kuruluş hazırlıklarıydı. Bu demek oluyordu ki, Feyzioğlunun başkanlığında çalışmalarının meyvalarını haftanın başında toplıyan ve onları bir sepet içinde Başkan Gürsele sunmak üzere olan Komisyonun Vazifesi henüz bitmemişti.

Sohbet ucun zaman devam etti. Nihayet mutabakata varılmış olmalı ki, Başkan Feyzioğlu ayağa kalktı ve baklava biçimi masanın sağ tarafından dolanarak telefonun bulunduğu kısma geçti, bir numara çevirdi ve beklemeğe başladı. Feyzioğlunun- çevirdiği numara Başbakanlık Özel Kalemine ait bir numaraydı. Nihayet karşı taraftan telefon açıldı ve Feyzioğlu ile Özel Kalem arasında son derece kısa bir muhavere cereyan etti. Feyzioğlu Özel Kalemden bir randevu talep ediyor ve Kurucu Meclis tasarısını Başkan Gürsele ne zaman sunabileceklerini soruyordu. Cevap için Feyzioğlunun bir müddet beklemesi icap etti. Zira Başkan Gürsel daha evvel pek çok kimseye randevu vermişti, günü doluydu. Fakat mesele Gürsele intikal edince işler birdenbire değişti ve bâzı randevular iptal edilerek Kurucu Meclis üyelerine kabul saati bildirildi. Başkan Gürsel, verdikleri sözü tutan, vazifelerini zamanında bitiren Komisyon üyelerini saat 16'da kabul edecek ve hazırlanan tasarıyı alacaktı.

Kurucu Meclis Komisyonu tasarı ile Başbakanlıkta

Gri zarfın içinde sır mı var?

Bitmeyen bekleyiş

Kurucu Meclis Komisyonu üyeleri saatlerine baktılar ve daha epey zaman olduğunu müşahede ettiler. Fakat bu boş zamanı değerlendirmemek için sebep yoktu. Tekrar baklava biçimi masanın etrafına geçtiler ve 43 sayfalık tasarıya önlerine sererek sen bir çalışmaya daha koyuldular. Bu arada Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sekreterliği, basın mensuplarına beklenen randevunun saatini bildiriyordu.

Kurucu Meclis Komisyonu üyeleri öğle vakti evlere telefon ederek yemek getirttiler. Evden gelen kuru köfte, dışarıdan alınan tahin helva--ıyla takviye edilince bu mesele de halledilmiş oldu. Karınları doyan üyeler birer fincan da kahve içtiler ve beklemeğe koyuldular. Bu defa havadan sudan bahsederek dinleniyorlar ve kendilerini yeni bir çalışma devresine şimdiden hazırlıyorlardı. Fakat zaman bir türlü geçmek bilmiyordu. Üyeler kendilerine bir meşguliyet bulmak ihtiyacını hissettiler. Feyzioğlu tamı tamına 43 sayfa tutan 66 maddelik tasarıyı gri bir dosya içine itina ile yerleştirdi, sonra baklava biçimi masanın sol tarafındaki yerine oturdu. Salon, beş pencereden gelen ışıkla ferah bir manzara arzediyordu. Toplantıda bulunan İstanbul Üniversitesi Profesörü Hıfzı Veldet Velidedeoğlu çok sıkılmış olmalı ki dayanamadı, pencerenin kenarından dışarıyı seyre koyuldu. Daha sonra yerde bir yama gibi sırıtan taba renkli halının üzerinden geçerek uzun arkalıklı koltuklardan birine oturdu. Komisyonun en şık giyinen üyesi İlhan Arsel, köşedeki Üniversite maketini tetkikle meşguldü. Bu arada Feyzioğlu da boş durmuyordu. Günde ikiye çıkardığı Yenice paketinden bir sigara çekti, kendine has ince hareketlerle yaktı ve derin iki nefes çekerek dumanlarını havaya savurdu. Anlaşılan, çalışmaya alışmış üyeleri bu boşluk, bu bekleyiş sıkıyordu.

Nihayet beklenen saat geldi. Saatlerin tam 16.02'yi gösterdiği sıratta Feyzioğlu yerinden heyecanla kalktı ve:

"— Galiba vakit tamam arkadâşlar, yola çıkalım" dedi.

Üyeler başlarını sallıyarak, kararı tasvip ettiklerini bildirdiler. Bütün gözler bir anda, masanın üzerinde bulunan 240 küsur saatlik çalışmanın mahsulü Kurucu Meclis Tasarısına yöneldi. Feyzioğlu gri renkli dosyayı aldı ve hep birlikte salondan çıktılar. Önde Hıfzı Veldet bulunuyordu. Onu sıra ile Arsel, Savcı ve Aksoy tâkip ediyordu. Feyzioğlu en arkadaydı, Orta Doğu Teknik Üniversitesinin pırıl pırıl merdivenlerinden neşeli, fakat bir parça da heyecanlı olarak indiler. Camlı kapıyı geçtiler ve kapıda bekleyen, T.C. Kara Yolları Genel Müdürlüğüne ait 2795 plâka numaralı station wagon'a bindiler ve Başbakanlığı müteveccihen hareket ettiler. Siyah station wagon'un peşinden Komisyonun yılmaz takipçileri gazeteciler gidiyorlardı.

Siyah station wagon'u Başbakanlığın önünde gene Basın mensupları karşıladılar ve hemen otomobilden inen üyelerin etrafım aldılar. Komisyon üyeleri ve gazeteciler hep birlikte Başbakanlığın merdivenlerini tırmandılar, sol taraftaki kapıdan girdiler. Üst kata çıkıldı. Tam bu sırada burnu pek hassas olan İlhan Arsel gazetecilere dönerek!

"— Yahu burada ilâç kokuyor" dedi.

Bir gazeteci hemen cevabı yapıştırdı:

"— İlâç değil İlhan bey, koksa koksa asker kokar" dedi.

Bu cevap gülüşmelere sebep oldu.

Gazeteciler boş durmuyorlar, tasarı hakkında bir şeyler koparabümek için ellerinden geleni yapıyorlardı. Ne var Ki bu çabalamalar boşa çıktı. Zira Komisyonun ketum üyeleri bir şey söylemeğe pek niyetli değillerdi. Anlaşılan, bu meselede de prensip kararma varılmıştı.

Kapının önündeki ve arkasındaki

Saat 16.10'u gösterdiği sıralarda gazeteciler ve Komisyon üyeleri 4 numaralı camlı kapısından geçerek Özel Kaleme gelmişler ve beyaz kapının önünde beklemeğe koyulmuşlar-

di. Belli ki Gürselin içerde bir misafiri vardı. Nitekim biraz sonra bu misafirin Amerika Birleşik Devletleri Maslahatgüzarı olduğu anlaşıldı. Nihayet beklenen saat geldi ve Gürsel, Kurucu Meclisin teşekkül tarzını bir tasarı halinde hazırlayan Komisyon üyelerini kabul etti. Üyeler, Feyzioğlu önde olmak üzere sırayla içeriye girdiler. Tabii gazeteciler içeriye alınmadılar. Başkan Gürsel, girenleri ayakta karşıladı.

Duvarda, hemen Gürselin arkasında Atatürkün nefis bir portresi bulunmaktaydı. Tavandan sarkan avize salonun ihtişamını bir kat daha arttırıyordu. Fakat bütün bu ihtişama rağmen, Gürselin mütevazi hali Komisyon üyelerine iman aşıladı. Devlet ve Hükümet Başkanı, tasarıyı zamanında hazırlamış olmalarından dolayı üyeleri tebrik etti ve sonra Feyzioğlundan, içinde tasarı bulunan dosyayı aldı, ceviz masanın sol kenarına koydu. Koltuklara oturan üyeler, tasarı hakkında Başkan Gürsele izahat vermeğe başladılar. Bu izahat ve sohbet tam 29 dakika sürdü.

Mülakatın hitamında dışarıya çıkan üyeleri foto muhabirlerinin flaş bombardımanı karşıladı. Üyeler neşe içinde muhabirlere poz verdiler. Foto muhabirlerinin işi bitmiş, fakat bu defa da gazetecilerin sual salvosu başlamıştı. Tasan ne şekildeydi? Kurucu Meclis nasıl olacaktı? Teşekküllere ayrılan kontenjan miktarı nasıl ayarlanmıştı? Bütün bu sualler çeşitli gazetelere mensup muhabirler tarafından üyelere tevcih edildi. Fakat üyeler, sualleri havadan sudan cevaplarla geçiştiriyorlar ve Feyzioğlunun son beyanının okunmasını tavsiye ediyorlardı. Bu sırada Feyzioğlu Basın mensupları grubuna doğru yaklaştı ve Muammer Aksoyun bulunduğu kısma hitaben:

"— Çocuklar, Muammer bey kurt politikacıdır, onun ağzından lâf alamazsınız" dedi.

Böylece, gazetecilerin suallerine en fazla muhatap olan Aksoyu güç bir durumdan kurtarmış oluyordu. Fakat gazeteciler işe doğrusu pek üzülmüşlerdi. Yirmi şu kadar günlük çalışması tam bir açıklık içinde cereyan eden Kurucu Meclis Komisyonundan böyle ketumluk beklemiyorlardı. Bu üzüntüyü, gene gazetecileri çok yakından tanıyan Feyzioğlu farketti ve "yarım elma, gönül alma" kabilinden:

"— Çocuklar, dedi, merak etmeyin. Sayın Devlet Başkanından rica edeceğim. Tasan bir devlet sırrı ol-madığına göre, sizlere açıklanmasında mahzur olmamak gerekir. Eğer müsaade istihsal edersem, yarın size açıklarım".

Bu sözler Basın mensuplarının neşesini yerine getirdi. Basın mensupları ve Komisyon üyeleri Başbakanlığı yavaş yavaş terke başladılar. Üyeler kendilerine tahsis edilen vasıtaya bindiler. Gazeteciler de bürolarının yolunu tuttular. 240 saatlik yorucu bir çalışmanın mahsulü, geçtiğimiz pazartesi günü Devleti Başkanının masasının üzerine bırakılmış ve böylece, verilen emir zamanında ve tam olarak yerine getirilmişti. Üyeler tekrar Orta Doğu Teknik Üniversitesinin rektörlük odasına döndüler ve birer yorgunluk kahvesi içtiler. Daha sonra da günlerdir ihmal ettikleri evlerine koştular. Pazartesi akşamından itibaren üyelerin telefonları normal olarak cevap, vermeğe başlıyordu.

Kulağa Küpe

... kızım sen anla

Amerikan seçimleriyle alâkalı bir yazı: "Kumandayı artık yeni bir nesil ele almakta" dır. Nasırların, Nkrumah'ların, Castro'ların ve Kennedy'lerin çizecekleri, onların istikbalidir."

Dehşetengiz başyazar, İnönü kompleksine sahip olmayan bizim "Aydın lider"in bir tefsiri mi?

Hayır, Hayır! Yzı nötralist Seylanın Ceylan Observer gazetesinde yayınlanmıştır.

Bizim dehşetengiz başyazar, İnönü kompleksine sahip olmayan "Aydın lider"* mi ne *diyor ? Ha, sâdece şunu: "Amerikan politikasında, değil ilk Dünya Harbi, İkinci Dünya Harbinin meydana çikardığı devlet adamları kadrosu da sahneden çekilmiş bulunuyor.... Bugün dünyada, el'an Dünya,Harpleri artıklarından olan liderlerin idaresinde kalmış memleketlerin basında Rusya gelmektedir."

Ne zarif çocuk değil mi? Kinini* ne *edebi tarzda ifade ediyor!..

Kapaktaki hukukçu

Kurucu Meclis Tasarısı Devlet Başkam Gürsele verildikten sonra. başkent siyasî kulisinde bütün gözler İster istemez bir eski politikacı, yeni rektör ve her zaman ilmî ehliyeti. müsellem Turhan Feyzioğluya yöneldi. Feyzioğlu, bu uzunca boylu, kalın çerçeveli gözlüklü ve daima mütebessim, daima aceleci adam muhakkak ki son yirmi gün içinde en çok üzülen, en çok çalışan, en çok okuyan insan olarak dikkati çekecekti. Nitekim öyle oldu. Feyzioğlunun telefonları pazartesi saat 17'den itibaren devamlı çalıştı. Telefon edenlerin pek çoğu gazeteci, bir o kadarı da ilim adamıydı. Gazeteciler, bu genç ilim adamından Kurucu Meclis hakkında ek malûmat almak istiyorlar ilim adamları ise yakınen takip ettikleri mesaisi dolayısıyla onu tebrik ediyorlar, geçmiş olsun diyorlardı.

Feyzioğlu için aslında her şey 27 Mayıs 1960 günü başlamıştı. Takvimlerin bu mutlu tarihi gösterdikleri gün Feyzioğlunun 81226 numaralı telefonu sabahın alaca karanlığında dört defa acı acı çaldı. Genç ilim adamı ve politikacı, uykulu uykulu telefonun reseptörüne uzandı ve bir taraftan da yatağından doğruldu. Hem telefona cevap veriyor hem de konsolun üzerinde bulunan gözlüklerini arıyordu. Kalın çerçeveli gözlüklerini taktıktan sonra daha rahat konuşmaya başladı. Fakat işittiklerine inananuyordu. Karşıdan bir ses:

"- Hoca, yatacak zaman mı?" diyor ve ilâve ediyordu: "Galiba kurtulduk... Çimdi Çankayaya doğru tankların gittiğini söylediler..."

Bu sözler Feyzioğlunun uyku mahmurluğunu birdenbire dağıttı. Telefondaki ses Turan Güneşe aitti. Feyzioğluya 27 Mayıs harekâtını ilk haber veren bir meslektaşı oldu. Feyzioğlu heyecanla giyindi ve ilk aklına gelen numaraya telefon etti. Numara 31109'du ve İsmet İnönüye aitti. Genç partili, Genel Başkanını hadiseden haberdar etmek ve belki de ilk müjdeyi veren insan olmak istiyordu. Telefona cevap veren, İnönünün vefakar eşi Mevhibe İnönü oldu. Feyzioğlu heyecanlı bir sesle, mukaddemeye lüzum görmeden hâdiseyi nakletti ve:

"— Haberiniz var mı?" dedi.

İnönülerin hâdiseden haberleri vardı. Mevhibe İnönü:

"— Paşayı uyandırayım mı?" deyince, Feyzioğlu aynı heyecanlı sesle:

"— Tabii, hanımefendi!.. Bugün uyandırmayıcağız da, ne zaman uyandıracağız! Ben şimdi geliyorum" dedi,

Bir Mülakat

Velidedeoğlu Kurucu Meclisi Anlatıyor

Şüphesiz, günün gene en ehemmiyetli meselesi "Kurucu Meclis" tasarısıdır. Bütün gözler, bu haftanın başında Başkan Gürsele verilen 66 maddeden ibaret 43 sayfalık tasarı üzerine dikilmiştir.

Şimdi umumi efkâr, mutasavver Meclis hakkımda beliren istifham' ların izalesimi arzu etmektedir. ***İşte,*** *aşağıda okuyacağınız mülakatta, müzakereleri müşahit sıfatile takip eden* ***Prof. Hıfzı*** *Veldet Velidedeoğlünun bu konudaki kanaatlerini bulacaksınız;*

"— Kurucu Meclis Komisyonuna hangi maksatla çağırıldınız?"

"— 27 Mayıs devriminden sonra Geçici Anayasayı inceleyen ve son şekline koyan üç kişilik ilim heyetinde Kubalı, Aksoy ve ben vardık. Kubalı Amerikada, Aksoy Kurucu Meclis Komisyonunda. Şimdi yapılan Kuruca Meclis Anayasası ile Geçici Anayasanın bâzı hükümleri tadil edileceğinden, ilk ilim heyetinde bulunmuş olmaklığım dolayısıyla son hafta çalışmalarına katılmak üzere beni de çağırdılar. Çok kıymetli talebem, arkadaşım ve meslekdaşım Turhan Feyzioğlunun dediği gibi, hakikaten iyî bir metodla geceli gündüzlü çalışmışlar ve bugünkü şartlara göre en iyi denebilecek bir eser meydana getirmişler. Ben de geldikten sonra, gene geceli gündüzlü çalıştık ve kanunu bitirdik. İşte benim çağırılmamın sebebi budur."

"— Kurucu Meclisin faydaları hakkında ne düşünüyorsunuz?"

°— Doğrusunu isterseniz ben, 27 Mayıs 1961 de referanduma arzedilmek üzere Anayasa ta tasarısının daha geniş bir ilmi heyetten geçirilmesi ve Millî Birlik Komitesinin incelemesinden de geçtikten sonra son şeklini alması ve o vakte kadar memlekette bir seçim havasının esmemesi fikrinde idim. Bu fikrimi arkadaşlarıma söylediğim gibi, soran gazetecilere ve Milli Birlik Komitesi üyelerine de her zaman söyledim. Çünkü, memlekette genel seçimler yapılmasını, bugün içinde bulunduğumuz ve sizin de malûmunuz olan şartlar dolayısıyla memleket hayrına görmüyordum ve gene de görmüyorum.

En iyisi, "Millî Birlik" ismini taşıyan ve bugün yasama yetkisine sahip olan Komitede gerçekten bu birliğin devam etmesi ve verilen söz gereğince en geç 29 Ekim 1961'de iktidarın yeni seçilecek meclislere devredilmesi idi. Fakat, bu yolda yürümeğe imkân olmadığını son hâdiselerden öğrendik. Hal böyle olunca, şimdiden, fakat genel seçimlere gidilmeksizin bir Temsilciler Meclisinin kurulmasa ve yasama yetkisini Millî Birlik Komitesiyle paylaşması ve Anayasayı da bu Kurucu Meclisin kabul ederek halkoyuna sunması, muhakkak ki daha hayırlı olacaktır. Bu sebeple, son şartlar altında Kuruca Meclisin teşkil edilmesini faydalı bulurum.

Mahzurlarına gelince: Bizim Anayasa Komisyonunda Anayasa ön tasarısının hazırlanması nasıl biraz uzamışsa, bu Kurucu Mecliste de Anayasa müzakerelerinin böylece uzaması korkusudur. Bununla beraber, Türk milletinin olgunluğuna ve vaziyetin nezaketini idrak edeceğine emin olduğum için, yeni kurulacak olan Temsilciler Meclisindeki müzakerelerde, ilerideki genel seçimler için daha şimdiden kendi propagandasını yapmak üzere uzun uzun konuşmalara meydan verilmiyeceğini ümid ederim ve böyle kimselerin ortaya çıkacağını ve Anayasanın kabulünü de uzatacağını pek zannetmem. Bununla beraber Kuruca Meclis Anayasası ilân edildiği zaman göreceksiniz ki bu noktalar da düşünülmüş ve hükümler konulmuştur".

"— Temsilciler Meclisine gelecek üyelerin, ondan sonra •yapılacak genel seçimlerde adaylıklarını koyamamaları konusunda ne düşünüyorsunuz?"

"— Bu Kuraca Meclis yeni Anayasayı kabul ettikten sonra, Anayasa hemen yürürlüğe girmiyecektir. Ancak bütün halk tarafından kabul edildikten sonra yürürlüğe girecektir. Bu sebeple "Temsilciler Meclisine gelecek üyeler önümüzdeki genel seçimlerde adaylıklarını koyamazlar" dersek, o zaman Temsilciler Meclisine katılacak partiler kıymetli elemanlarını gönderemezler ve bu Meclis, onların Anayasanın hazırlanması hususundaki yardımlarından mahrum kalır. Bundan başka, bu Meclise katılacak tarafsız vatandaşlardan da belki önümüzdeki seçimlere aday olarak katılmak isteyen kimseler olabilir. Böyle bir kayıt, bu gibilerin de Temsilciler Meclisine katılmasını önler".

"— Kurucu Meclis-Anayasasını hazırlayan komisyonun son haftasında çalışmalarına katıldığınıza göre, bu Anayasa tasarısına ne gibi yenilikler getirdiğinizi sorabilir miyim ?"

"— Bunu komisyon başkam Turhan Feyzioğlundan sormanız lâzımdır. Çünkü benim kendi ölçümde yaptığım şeyleri söylemekliğim eski bir deyimle 'Şeyhin kerameti kendinden menkul" sözünü hatırlatır. Ben sâdece elimden geldiği kadar çalıştım".

"— Yeni yapılan Kurucu Meclis Anayasa tasarısına göre, kurulacak olan Kurucu Meclisten en büyük ümidiniz nedir?"

"— Bu ümid, her aydın Türk vatandaşın beslediği ümid olarak şudur: Memleketi Batılı mânada bir demokrasiye ve böylece normal rejime götürecek bir intikal devresinin ödev ve sorumluluklarını idrak edecek bir meclisle, istediğimiz ve özlediğimiz tabii rejime dönmektir.

Bu suretle kurulacak olan yeni hukuk rejiminde, gazetelerde yayınlanmış olan yeni Anayasa tasarısında görmüş olacağınız veçhile İkinci Meclis, Anayasa Mahkemesi gibi bir çok garantiler konulmuştur. Bunlar hukuk devleti rejiminin teminatıdır. Bu tasarıda benim muhalif kaldığım bâzı noktalar vardır, onları da mufassal muhalefet gerekçesinde belirttim. Henüz yayınlanmadığı için bunlar hakkında şimdilik bir şey söyliyemem. Ancak ben şu kanaatteyim ki, bu söylediğim garantilerden başka daha bir takım lüzumsuz kayıtlarla icrayı rahat işler bir halden alıkoymamak ve memleket işlerini sekteye uğratmamak lâzımdır. Bir de şu nokta çok önemlidir: En güzel ve ince düşünülmüş bir makineyi acemi bir makinist nasıl berbat edebilirse, en güzel bir anayasayı da henüz olgunlaşmamış kimseler bu suretle işlemez hale koyabilirler. Türk milleti en güç zamanlarda olgunluğunu ispat etmiş bir millettir.

Süratle sokağa fırladı. Böylece Feyzioğlu, 27 Mayıs inkılâbının heyecanını sabahın ilk saatlerinden itibaren teneffüs etmeğe başladı. Bu heyecan, Kurucu Meclis Tasarısını Başkan Gürsele sunarken hâlâ aynı samimiyetle devam ediyordu.

Doğrusunu söylemek gerekirse Feyzioğlu, 27 Mayısa bir yıldırım süratiyle girdi ve bu hız bugüne kadar kesilmedi, inkılâbı müteakip Feyzioğlu için, tıpkı devr-i demokraside olduğu gibi yorucu bir çalışma başladı. Tabii bu çalışmanın diğerinden büyük farkları vardı. Bir defa, hürriyeti teneffüs ederek çalışmanın zevkine doyum olmuyordu. Saniyen, bu defa görülen hizmet daha iyiye gitmek üzere olan bir inkılâp idaresine müteveccihti. Bunun için Feyzioğlu inkılâp idaresinde vazife almakta tereddüt etmedi. İlk vazifesi Antidemokratik Kanunları Ayıklama Komisyonundaki vazifesiydi. Komisyona bir aylık süre tanınmıştı. Bu bir aylık zaman içinde Komisyon işlerini halletmiş, antidemokratik kanunları ayıklamış olacaktı. Feyzioğlu, arkadaşları ile birlikte paçaları sıvadı ve işin üstesinden geldi, işe, Basın Kanunundan başlandı. Onu Gösteri Yürüyüşleri Kanunu takip etti. Feyzioğlu, bu malûm kanunların sararlarını bizzat müşahede etmiş bir insan olarak Komisyona çok faydalı oluyordu. Bu arada tam 13 antidemokratik kanun didik didik edildi. Bu kanunlar kaldırılırken, yerlerine yenilerinin konması gerekiyordu.İşte bunun için Feyzioğlu ve arkadaşları günde ortalama 12 saat çalıştılar ve İnkılâp idaresine yardımcı oldular. Feyzioğlunun bu arada hususi bir ehemmiyet verdiği kânun, Basın Kanunu idi. Gerek bir hukukçu, gerekse bir politikacı olarak bu kanunun mahzurlarını bizzat müşahede etmişti. Bunun için Komisyonda, kanunun kaldırılması tezinin ateşli bir sözcüsü oldu.

Antidemokratik Kanunları Ayıklama Komisyonu vazifesini ikmal edince, Feyzioğlu yeni vazifeler almakta gecikmedi. Türkiye Öğretmen Dernekleri Federasyonu temsilcisi olarak toplantılara katıldı. Ne var ki bu arada siyaset hayatına veda etmek lüzumunu hissetti. Anlaşılan, Feyzioğlunu politikadan soğutan bazı hâdiseler cereyan etmişti. Nitekim bir yaz günü, İstanbul yolculuğu arefesinde uğradığı AKİS Yazı İşleri Müdürlüğünde bu kırgınlığını dile getiriyor ve:

"— Muhalefette çalışmak çok kolaymış, asıl şimdi işler zorlaştı. Ben bu tip politikanın âdâmı değilim. Bence Üniversiteye dönmek, kürsüme kavuşmak daha iyidir" diyordu.

Bahri Savcı

İş bitmedi

Nitekim öyle yaptı. Yıllardır uğrunda hiç bir fedakârlıktan çekinmediği C.H.P. nin idare organlarından kendini yavaş yavaş ayırdı ve evvelden verilmiş bir sözü tuttu. Feyzioğlu Üniversitedeki vazifesinden malûm sebeplerle ayrılırken, "Normal nizam avdet, edince tekrar yuvaya döneceğim" demişti. İşte dönüyordu. Hemen Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Fehmi Yavuza dilekçeyle başvurarak, vaktiyle Dekanlığını yaptığı bu Fakülteye bir öğretim üyesi olarak girmek istediğini bildirdi. Fakat Feyzioğlunu başka bir ilim merkezi almak istiyordu.

Feyzioğlunun Orta Doğu Teknik Üniversitesi Rektörlüğüne tâyini, bir parça da ilmî kariyeri ve öğrencilerin ısrarları üzerine yapılmıştı. Feyzioğlu, tasavvurlarına uygun bulduğu Orta Doğu Teknik Üniversitesinde hemen işe koyuldu. Gayesi, bu Üniversiteyi hem Türkiyenin hem de Orta Doğunun en kıymetli ilim adamlanın yetiştirebilecek hale getirmekti. Vasat hazırdı. İş çalışmakla halledilebilirdi. Feyzioğlu ise bundan Salacak adam değildi.

Buna rağmen böyle bir sırada Feyzioğlu gibi bir adamın politikadan elini eteğini çekmeye kalkışması hiç de talihli bir davranış olmadı. Hâdiselere koyduğu teşhis yanlıştı. İhtilâl olmuş, ama "Normal nizam" avdet etmemişti. "Normal nizam" için belki de eskisinden fazla çalışmak gerekecekti. Nitekim hâdiseler bunu gösterdi.

Ve istifa...

Feyzioğlunun Orta Doğu Teknik Üniversitesindeki Rektörlüğü, proje ve plânlarını tatbik mevkiine koyacak kadar uzun sürmedi. İnkişaf eden hâdiseler, onun birgün bir Basın toplantısı yaparak,sırf bir meslek tesanüdü sebebiyle Rektörlükten istifa etmesini intaç etti. Mesele, vazifelerinden affedilen 147 Üniversite öğretim üyesi meselesiydi. Feyzioğlu, kendisinin mesul olduğu Üniversiteden tek bir öğretim üyesi affedilmemiş olmasına rağmen, hareketi prensip ve kanaatlerine uygun bulmadığı gerekçesiyle, vazifesinden istifa ediyordu. Ne var ki Feyzioğlunun, kendi yerine vekil tâyin etme yetkisi yoktu. Hemen mütevelli heyet meselenin müzakeresine başladı. Fehmi Yavuz, Seha Meray, Sami Küçük, Nejat Eczacıbaşı, Orhan Mersinli, gadrettin Alpan, Muhsin Özbay ve Orhan Alsaçtan müteşekkil mütevelli heyet oy birliğiyle Rektör Feyzioğlunün istifasını kabul etmeyince, işler karıştı. Bir tarafta prensiplerinden fedakârlık etmemeğe kararlı bir Rektör, diğer tarafta Feyzioğlunun Üniversitenin başında bulunmasından fayda mülâhaza eden bir mütevelli heyet vardı. İşler böylesine karışıkken Feyzioğluna yeni bir vazife tevdi edildi.

Kurucu Meclis hazırlığı

İş sarı bir zarfın Feyzioğluna teslimi ile başlamış oldu. Feyzioğluna Devlet Başkanı Gürselden gönderilen zarf, onu, Kurucu Meclis teşkil edecek tasarıyı hazırlayacak komisyona başkan tâyin ediyordu. San zarfın muhtevası Feyzioğluna her şeyi unutturdu ve onun yeni bir-çalışma devresine girmesine sebep oldu. Feyzioğluna verilen müddet yirmi gündü ve kendisinden yirmi gün içinde ta* sarıyı hasırlaması rica ediliyordu. Genç ilim adamı hemen arkadaşlarını seçti ve ilk toplantıyı Türk Tarih Kurumunda yaptı. Ondan sonra günler günleri kovaladı. Nihayet Feyzioğlu, haftanın başındaki gün tasarıyı Devlet Başkanına yetiştirdi. Gerçi

bu çalışma Feyzioğlu ve arkadaşlarına 'bir kaç kiloya mal olmuştu ama, grene de hiç biri şikâyetçi değildi. Mesele, tasarıyı zamanında tamamlamış olmaktı.

Komisyon, tam manasıyla avrupai bir zihniyetle çalıştı. Üyeler, ilim adamlarıyla ayrı ayrı temas ediyorlar ve alman neticeleri raporlar halinde Komisyon Umumi Heyetine intikal ettiriyorlardı. Sonra bu mülâhazaların fikri muhasebesi yapılıyor ve bu fikir münazarası sonunda müspet neticelere varılıyordu. Temaslar sâdece Ankarada yapılmadı. Ayın ortasında üyeler İstanbula hareket ettiler ve İstanbul Üniversitesindeki ilim adamlarıyla da temaslarda bulundular. Tabii üzerinde en fazla durulan, Meclisin teşekkül tarzıydı. Bu hususta çeşitli fikirler serdediliyordu. Üyeler, bu çeşitli fikirleri de kaale alarak çalışmalarını inkişaf ettirdiler.

Gürsele sunulan tasarı, esas itibariyle bir Parlâmento kuruyordu. Parlâmento iki Meclisli olacaktı. Bu Meclislerden biri Temsilciler Meclisi adını taşıyacak ve teşrii organ rolü oynayacaktı. İkinci Meclis, bugünkü Milli Birlik Komitesiydi. Millî Birlik Komitesi bir Senato vazifesi görecekti. Zaten Komite, asıl Anayasayla kurulacak Senatonun çekirdeği olacaktı. Hakikaten Anayasa Millî Birlik Komitesi üyelerini Senatonun tabii üyeleri sayıyordu. Böylece, geçici devrede siyaset tecrübeleri bir az daha artacak, olan M.B.K. üyeleri rejim başlayınca ordudan tamamen ayrılacaklar, kendilerini yeni hayatlarına vereceklerdi. Böylece bir ihtilâl ve ihtilâlcileri, tarihte görülmemiş şekilde, demokratik nizam içinde eriyecekler, geriye sâdece şan ve şeref bırakacaklardı.

Tasarıda, Temsilciler Meclisinin kuruluş tarzından başka iki Meclisin birbirleriyle münasebetleri, Parlâmentonun Hükümetle münasebeti, Devlet Başkanıma vaziyeti ve yeni heyetin vazifeleri inceden inceye ele alınıyor, bir takım hükümler konuluyordu. Feyzioğlu ve arkadaşları M. B.K. ile birlikte Temsilciler Meclisi üyelerinin de statülerini tesbit etmişler, onlara çalışma rahatlığı sağlamışlardı. Parlâmento üyeleri baremin birinci derecesindeki memur maaşı alacaklardı.

Bardaklarda fırtına

Tasarının Devlet Başkanına verilmesi, yâni fiilen ele alınması bir müddetten beri bardaklarda hazırlanan fırtınaların kopmasına yol açtı. Siyasi ihtiraslar bir anda alevleniverdi ve gönüllerdeki aslanlar kükremeye koyuldular. Tahmin olunabileceği-gibi en fazla gürültü, kendisini her zamanki gibi dev aynasında gören minyatür C.K.M.P.'den geldi. C. K.M.P.'liler, tıpkı eski D.P. liler gibi bir taktik tutturmuşlardı. Bugünkü şartlar altında bir seçimin bahis konusu olamayacağım, dolayısıyla Temsilciler Meclisinin tek dereceli seçimle iş başına gelemeyeceğini mükemmelen biliyorlardı. Hele Yassıada cenazesi henüz kalkmamışken memleketin bir seçim fırtınasına mâruz bı-
Takılamayacağını onlar da müdriktiler. Zaten bir seçim imkânı olsa, Temsilciler . Meclisi değil, doğrudan doğruya esas Meclis, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçilir ve dertli M.B.K. üyeleri dertlerinden kurtulurlardı. Ama C.K.M.P. seçim lâfında, kullanılacak bir taktik gördü.

Muammer Aksoy

Susan adam

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu

Müşahit

Mesele şuydu: C.K.M.P. Temsilciler Meclisinin seçim yoluyla kurulmasını isteyecekti. Bunu isterken de milletin oyunu kendisinin' alacağını yüksek sesle ilân edecekti. Buna tabii kimse inanmayacaktı ama, aksi de ispat olunamayacaktı; O zaman C.K M.P., sanki bir lütuf ta bulunuyormuşcasma, Temsilciler Meclisinde asıl parti, C.H.P. ile eş kontenjana rıza gösterecekti! C.K.M.P. nin, daha doğrusu Osman Bölükbaşının organı Kudret bu havayı borusunda üflemeye koyuldu. Tabii, muteber Havadis kendisine derhal iltihak etti. Öyle ya, Demokrasi seçim demek değil miydi? O halde, seçimden niçin kaçılıyordu? Demek ki millet ekseriyetinin hâlâ C.H.P. aleyhinde, hattâ İhtilâl aleyhinde bulunduğu endişesi mevcuttu. Demek ki D.P. kuvvetliydi. Demek ki Türk milleti değil, bir avuç aydın ihtilâl yapmıştı. Osman Bölükbaşımn hayalleri gene alabildiğine çalışıyor, bir beyaz at üstünde üstadı iktidara götürüyordu. Ama her seçim sonunda attan düşmüş gibi olmak talihsiz liderin talihiydi ve ilk seçimde bu, tekrarlanacaktı. *Ne* gam! O zamana kadar boru liflemekte devam olunabilirdi ya.

C.K.M.P. nin bu yaygarası yanında, C.H.P. de ve Temsilciler Meclisine üye sokacak teşekküllerde, üniversitelerde, gazetelerin umumiyetlerinde, barolarda, etibba odalarında, esnaf derneklerinde başka bir mücadele başlamıştı. Meclise kim girecekti? Bu sual, Meclise girecek üyeleri kimin seçeceği sualine bağlanıyordu. C.H.P. de bu yetkinin kime ait olacağı derhal tartışma konusu oldu. Parti Meclisi mi, yoksa Merkez İdare Kurulu mu bu yetkiye sahipti? Feyzioğlu Komisyonu tasarısı Meclisin iki dereceli seçimle teşkiline taraftar olmuştu. Eğer mili bir seçim imkânı bulunursa, tabii o usûl tercihe şayandı ama, bu imkânın bulunmadığım gören komisyon üyeleri daha ziyade teşekküllerin kendi temsilcilerini tam bir serbestlik içinde seçmelerini derpiş etmişti.

Bu teşekküllerin istisnasız hepsi içinde bu haftanın başından itibaren görüşülen başlıca konu üyelik meselesi oldu. Çay görmeden bütün paçalar sıvanmıştı Halbuki tasarının M. B.K. tarafından ne şekilde kanunlaştırılacağı dahi henüz bilinmiyordu.

Turhan Feyzioğlu
Başarılı organizatör

Ya Hükümet ne olacak?

Tasarıyla beraber ortaya çıkan bir başka mesele, Hükümetin durumu oldu. Bugünkü rejim içinde Devlet Başkanı aynı zamanda Hükümete de başkanlık ediyordu. Devlet Başkam aynı zamanda M.B.K. başkanıydı da.. Şimdi, sivil bir geçici devreye girilir ve parlamenter bir rejim kurulurken statüler ne olacaktı? Devlet Başkam, hukuken olmasa bile fiilen iki Meclisten teşekkül edecek Parlâmentonun başkam vaziyetinde bulunacaktı. Ortaya bir çok başkan çıkıyordu. Temsilciler Meclisinin bir başkanı olacaktı. M.B.K. de bir başkana sahip bulunacaktı. Bir başkan da Hükümete lâzımdı. Devlet Başkam bunların hepsinin üstünde olacak ve rejimin teminatını teşkil edecekti. Ama Gürsel bu başkanlıkların hepsini kendi üzerinde toplayıp fiilen o heyetlerin idaresini vekillerine mi bırakacaktı, yoksa heyetleri fiilen idare edecek olanlar asaleten de o mevkileri işgal edecekler miydi?

Hukuki formül henüz belli değilken bu haftanın ortasında, heyetlerin başına getirilecek şahıslar aşağı yukarı biliniyordu. M.B.K. ne Cemal Madanoğlu fiilen başkanlık edecekti. Hükümete fiili başkan Fahri Özdilek olacak ve Parlâmentoya karşı o mesul bulunacaktı. Temsilciler Meclisine gelince o, kendi başkanım kendi geçecekti. Tabii bu iş de ancak. Meclis kurulup ilk toplantısını yaparken olabilecekti.

O zamana kadar herkesin istediği kadar hayal kurabilmesi serbestti

Üniversite

Bitmeyen kavga

Bu haftanın başında pazartesi günü başkentin şık otellerinden birinin merdivenlerini tırmanan iki adamdan uzun boylu, kır saçlısı eliyle havada bir daire çizerek:

"— Bülentinkini anlamıştık, ama Yavuz için ne diyecekler? Yavuzunki neden?" dedi.

Uzun boylu, kır saçlı adamın adı Hıfzı Veldet Velidedeoğluydu. İstanbul Hukuk Fakültesi Dekanı Bulunuyordu. Başkente bu kerre gelişinin sebebi, Üniversitelerarası kurula katılmak içindi. Cümlesini tamamladıktan sonra merdiveni tırmanmaya devam etti. Yanındaki arkadaşıyla birlikte küçük holün sağına saptı ve yemek masasının başına oturdu.

Velidedeoğlu, öğleden evvel Doçentler Jürisi için yapılan toplantıda hazır bulunmuş, öğle yemeğini yemek üzere Modern Palasa gelmişti, öğleden sonra toplanacak olan Kurula da iştirak edecekti.

Hakikaten başkentte son haftalar içinde cereyan eden olaylar arasında, biraz geri plânda kalmış gibi görünen, aslında son derece önemli bir de çalışma mevcuttu. Bu, Millî Birlik Komitesinin vazifesinden affettiği 147 öğretim üyesinin durumunu incelemek üzere toplanan Üniversitelerarası kuruldu. Kurulun toplanmasından bir kaç gün evvel başkente gelen İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar ilk temaslarını yapmış ve bâzılarına göre Hukuk İmparatoru Hoca, gene işin başını çekmişti. Onarın ilk teması Ankara Palasın meşhur salonlarında olmuştu. Hocanın konuştuğu, Milli Birlik Komitesi Üyesi İki Albaydı. Albay Acuner ve Albay Köksalla yapılan görüşme hakkında fazla bilgi verilmedi. Ama görüşmeyi takip eden hâdiseler, Hocaların Hocasının meselenin şiş ve kebap yanmadan halledilmesiyle ilgili fikri kabullendiğini gösterdi. Mesele hakikaten nâzikti.

Onar, Acuner ve Köksala hatanın düzeltilmesi gerektiğini, ancak bundan Milli Birlik Komitesinin yıpranmamasını, bir hatayı düzeltirken ikinci bir hataya düşülmemesini kabul ettiğini anlattı. Komite de aynı şeyleri düşünüyor ama işin halli için bir karar veremiyordu. Devlet ve Hükümet Başkanı General Gürsele gelince, af hareketinin düzeltilmesinde son derece dikkatli davranılması lâzım geldiği kanaatındaydı.

İki Albayla yapılan bu görüşmeden sonra Onar, Ziraat Fakültesinin içinde bulunan Rektörlük binasına gitti. Onar temaslarından arkadaşlarına kısaca bahsetti. Müştereken Devlet Başkanım görmek ve meseleyi bir kere de onunla ayak üstü dahi olsa görüşmek iyi olacaktı. Bunun için bir randevu temin edilmeli ve Generale gidilmeliydi. İşi Ankara Üniversitesi Rektörü Suud Kemal Yetkin üzerine aldı. Bir otomobile atladığı gibi doğru Köşke gitti ve Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Osman Köksalla bu hususta görüştü. Köksal meseleyi Generale arzedeceğini söyledi ve randevu temini' İçin çalışacağına söz verdi. Ama az sonra Generalin o gün biraz rahatsız olduğu ve üyelerle görüşemiyeceği bildirildi. Rektör geriye döndüğünde biraz şaşkın, biraz da üzgündü.

İş bununla kalmadı. İkinci bir teşebbüs daha yapıldı ve o da akim kaldı. General her nedense Üniversite öğretim, üyeleriyle konuşmağa vakit bulamamıştı. İşte bu yüzdendir ki pazartesi günü toplanan ve toplanmasının ana sebebi 147 öğretim üyesinin affi olan Kurulun gündeminde bu meseleyle ilgili madde yoktu.

Toplantı saat 10 da Tıp Fakültesi salonunda başladı. Ankara, İstanbul, Ege, İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörleri ve Dekanlar toplantıda hazır bulunuyorlardı. Üzeri kalın bir camla kaplı, ortası boş masanın başında Suut Kemal Yetkinle Sıddık Sami Onar yanyana oturdular. Diğer üyeler masanın etrafına sıralandılar.

Ele alman önemli mesele, affedilen 147 üyeden boşalan kürsülerin doldurulmasıydı. Affedilenler arasın da bulunan doçentler sayısının olduk'

Sıddık Sami Onar
Suyun başındaki adam

ça kabarık olması Üniversiteyi bir hayli müşkül vaziyette bırakmıştı. En kısa zamanda bu boşluk doldurulmazsa is bir hayli zor yürüyecek ve bu yılki tedrisat* Hocanın leyleği kuşa benzetmesi hikâyesine dönecekti. Her fakülteden gösterilen beşer kişilik adaylardan 23 kişilik bir heyet seçildi. "Doçentler Jürisi" derhal işe girişecek ve boş kürsülerin doldurulması için ilk muameleye bağlıyacaktı. Jüri doçentleri imtihan edecekti. Bu imtihan en geç 15 Aralıkta bitecek ve Öğretim üyeleri yerli yerine gidecekti. Bu son derece zaruri bir meseleydi. Zira öğretim üyelerinin durumunu görüşecek olan Üniversitelerarası Kurul affedilenlerin geri alınacağından pek ümitli değildi.

İhracatın iyisi

Aalında mesele, Komitenin bâzı noktalarda tereddüd etmesi meselesiydi. Hata yapıldığının farkına varılmıştı. Ama geri. dönerken, karardan bütünüyle rücü etmek Milli Birlik Komitesinin bundan böyle alacağı kararlar üzerine tesir edecektir düşüncesi Kurmaylar arasında yaygındı. İşe el atılmalı, üzerinde durulmalı, çok büyük hatalar düzeltilmeli. Üniversite için hayati ehemmiyeti haiz olan birkaç kişi geri alınmalı, operasyonun dikişi daha fazla sökülmemeliydi. Aksi halde memlekette oldukça büyük tereddüdler hasıl olacak, bundan sonra yapılacak hiç bir işe umumî efkâr emin nazarlarla bakmıyacaktı. Peki ama, gegri alınmıyan öğretim üyeleri ne olacaktı? Bunun çaresi de düşünülmüştü. Bunlara dış memleketlerde vazifeler verilebilirdi. Ama bu vazifeler Dışişleri Bakanlığı kadrosuna dahil, ciddî vazifeler olacaktı. Türk Hariciyesinin hakikaten değerli kişilere ihtiyacı vardı. Bunu da böylece kapayabilirlerdi. Yâni pek yakında hava alanlarında gene büyük bir canlılık göze çarpacak, uçak şirketleri bir hayli sebeplenecek ti.

Komite hakikaten müşkül durumdaydı. Affedilen üniversite öğretim üyelerinden geri alınanların sayısı arttıkça Komiteyi bir zümrenin yaptığı mânevi baskı artacaktı. Bunlar emekliye ayrılan subaylardı. Hakikaten emekli subaylar, bir süredir devamlı olarak orduya geri dönmek istediklerini belirtiyorlardı. Hele pazartesi günü başkentte yaptıkları bir toplantıda bunu pek hararetle müdafaa ettiler ve orduya susadıklarını söyliyerek, bir müddet bekliyeceklerini, ancak mücadeleden vâzgeçmiyeceklerini açıkça ifada ettiler. Hakları da yok sayılmazdı ama, Komite de haksız değildi.

Pazartesi günü yapılan toplantıda. Üniversitelerarası kurul ikinci mesele olarak yeni Üniversiteler kanununun ücretlerle alâkalı kısmım ele aldı. Gerçi yeni kanun, ücretlerde bir miktar arttırma yapmış, Doçentlere verilen tazminatı yükseltmişti ama Kurul gene de ücretleri az görüyordu. Kanunun diğer aksak bir tarafı da Dekanlara verilen yetkiler ve öğretim üyelerinin kontrolü meselesiydi. Öğretim üyeliğini bîr memur gibi kabul etmek hatalı olurdu. Her sabah imza defterine imza atmak, Saat 9 da Fakültede bulunmak mecburiyeti üyelerin hoşuna gitmiyordu.

Toplantı bittiğinde 147 öğretim üyesinin durumundan zerre kadar bahsedilmemişti. Bu konuya dokunulmamış, daha doğrusu es geçilmişti. Toplantıyı müteakip Ankara Üniversitesi Rektörü Suud Kemal Yetkin basına bazı bilgiler verdi. Efendim, 147 öğretim üyesinin affı meselesi daha sonra konuşulacaktı. Zira hükümet nezdinde yapılan müracaata henüz cevap gelmemişti. Bundan dolayı iş biraz daha gecikecek, sonraki toplantılarda ele alınacaktı. Üniversitelerarası Kurul bütün bunların yanında Devlet ve Hükümet Başkanıyla meseleyi behemahal görüşmek arzusundaydı. İşe ondan sonra başlamak istiyorlardı.

Listelerin tertibi

Kurul toplantılarına devam ederken başkentte bir hâdise daha gün ışığına, çıktı. İşin ucu gene bir zamanların kudretli Albayına uzanıyordu. Albay Türkeş Türk Kültür Ocaklarım teşkil ettikten sonra derhal faaliyete geçmişti. Üniversitede bir operasyon yapılmasına, bazı öğretim üyelerinin ayıklanmasına prensip olarak Komite karar vermişti. Ancak bunların kimler olacağı meçhuldü. Bu konuda bir liste hazırlanması ve bunun üzerinde çalışılması lazımdı. İşte bu listelerin hazırlanması işini Türkeş kapı yoldaşlarına vermişti. Üniversitede bulunan kendi gibi düşünce sahibi ve Türk Kültür Ocaklarına tiye olan öğretim üyeleri bu işle vazîfelendirilmişti. Her fakültede iyi kötü birini bulmak mümkündü. Kapı yoldaşları vakit geçirmeden faaliyete geçmişlerdi. Listeler hazırlanmıştı. İş pek uzun sürmemişti. Esaaen suyun altındaki düşünceler su üstüne çıkınca iş daha evvel bellenenlerin adım daktilo etmekle halledilmişti. Badireden İlahiyat Fakültesi kurtulmuştu. Bu tesadüf değil, vazifeli kılman öğretim üyesinin insafı neticesiydi. Kasden işi geciktirmiş, listeyi vermemekte ısrar etmişti. Si acele olduğundan ilahiyat Fekültesi rüzgârın önünden kurtulmuştu. Üstelik diğer bazı fakültelerde bir takım Doçentler adeta organize ihbar teşkilâtları kurmuşlar, aralarından adamlar ayırıp Ankaralara göndermişlerdi.

Üniversitelerarası Kurul toplantı halinde

Yılan hikâyesini konuşuyorlar

Hal böyle olunca Üniversite meselesi bir hayli çapraşık bir duruma giriyordu. Aşağısı sakal, yukarısı bıyıktı. İşin içinden çıkmak büyük bir hüner olacaktı.

Bilinen, Üniversitelerarası Kurulun hâdiseyi Devlet Başkanıyla bir

kere konuştuktan sonra ele alacağıydı. Bu randevunun hu hafta içinde temin edilmesi mümkündü.

M.B.K.

Sevkiyatın sonu

Bu haftanın ortalarında bir gün, yeni M.B.K. üyelerinden bâzılarını ele geçiren gazeteciler Meclis binasının halinden dert yandıklarında "bol yıldızlı genç" kurmaylar tatlı tatlı gülümsediler. İhtilali hemen takip eden günlerde gazetecilere ön kapısı açılmış bulunan emektar T.B.M.M. binası yeniden bir kapalı kutu halini almıştı. Basınla M.B.K. nin münasebetleri bir basın temsilcisi tarafından ayarlanıyor, üyeler artık dostları muhabirlerle görüşmüyor, haber vermiyor, fikirlerini söylemiyorlardı. Fikir söyleme işi, Meclisin vaktiyle C.H.P. Grubuna ayrılmış bulunan ve sonradan M.B.K. nin müzakerelerine tahsis edilen salonuna saklanıyordu. Salon, son günlerde, geç vakitlere kadar süren görüşmelere, çalışmalara sahne oldu. Ama konular hakkında bir açıklama yapılmadı. Teni kurulan Basın Bürosu sözü belki gümüş, ama sükûtu mutlaka altın biliyor, ser veriyor, sır vermiyordu. Gazeteciler, ele geçirdikleri Komite üyelerine işte bundan dert yandılar. Vazife yapamıyorlar, haber alamıyorlardı. Açıklık isterlerken büsbütün kapalılıkla burun buruna gelmişlerdi. Artık ortalarda nenin döndüğünü dahi, eğer uydurma merakı yoksa bulup çıkarmak imkansızlaşmıştı.

Bol yıldızlı genç kurmaylar gazeteci ahbaplarını teselli ettiler. Kurucu Meclis yakında kurulup çalışmaya koyulacaktı. Hatta bir sürpriz bile olabilir, belki M.B.K. dahi bâzı konularda açık oturum yapabilirdi. Sabretmek lazımdı. Zira elde süratle tasfiyesi gereken bir iş vardı. Bu, 14'leriri şevki işiydi ve sona ermişti. Artık normal günlere tekrar avdet güç olmayacaktı. Hakikaten bu haftanın ortalarında bir sabah Ankara hava alanından uzak, upuzak bir diyara, Meksikaya bir ihtilâlci götüren uçakla heyecanlı sevkiyat sona erdi.

Bir İhtilalci gidiyor

Sarışın adam, kafasını küçük fasılalarla sallayıp etrafında bulunanlara teker teker baktı. Sağ ayağını biraz daha öne uzatıp ağır ağır sallamağa başladı. Gözleri nemlenmişti. Sorulan suale cevap vermedi. Sâdece dudağının kenarını hafifçe oynatıp güler gibi yaptı.

Millî Birlik Komitesi üyelerinden emekli Binbaşı Orhan Erkanlı Esenboğa Hava Alanının şeref salonunda, oturduğu koltuğun kenarına yerleşmiş, bir gazeteci tarafından kendisine tevcih edilen "Gidişinizden memnun musunuz?" sualini işte böyle cevaplandırmışta Erkanlı gözle görülür, elle tutulur şekilde üzgündü. Gece hiç uyumamıştı. Uyumadığı gözlerinden açıkça belli oluyordu. Mürted Hava Alanındaki bir yatak, iki iskemle ve bir komidinle tefriş edilmiş odasında sabaha kadar oturmuş ve tam, bir paket sigara içmişti. Sabah saat 6.30'da meşhur station wagon Alana geldi. Nöbetçi subayı, koridorun sağındaki yanyana odaların Üçüncüsünde kalan Erkanlıya vaktin geldiğini ve gidileceğini bildirdi. Erkanlı yeni aldırdığı gömleği giydi. Gene yeni aldırdığı şık bordo kravatım taktı. Kravatı üçgen bağlamak için aynanın karşısında bir hayli vakit kaybetti. Kahverengi kumlu elbisesi üzerindeydi. Bavulu çoktandır hazırdı. Kalktı ve kendisini almağa gelen bir Deniz binbaşısını takip etti;

Erkanlı Esenboğada dostlarıyla

Dost böyle günde belli olur

Station wagon evvelâ Cebeci istikametine saptı. Erkanlının ailesi burada kalıyordu. Genç Binbaşı ablasının evinde yarım saat kadar vedalaştı. Metindi. Ağlamadı. Otomobile sükûnetle bindi ve bir sigara yakarak arkasına yaslandı. Saatlerin 7.151 gösterdiği sıralarda siyah otomobil Esenboğa yolunu tutmuştu.

Erkanlı Esenboğaya 7.40'da geldi. O sırada büyük bir "Pan American" uçağı kalkmak üzereydi. Siyah oto pistin yanında bir müddet bekledi ve sonra hafifçe şeref salonunun önüne yaklaştı.

Erkanlıyı, iki eski sınıf arkadaşıyla gazetecilerden başka teşyie gelen olmamıştı. Hanımı ve çocukları İstanbuldan iltihak edeceklerdi. Erkanlı ağır ağır şeref salonuna doğru yürüdü. Yanındakilerle hiç konuşmuyordu. Başı önüne eğik, dudağının ucunda tuhaf bir tebessüm, konuşmadan pisti geçti. Sağ elini cebine sokmuştu. Salona sâdece iki arkadaşıyla girdi ve gazetecilerin gelmemesini istedi. Birinci odaya geçtiler. Genç Binbaşı kendini geniş bir koltuğa attı. Arkadaşları da yanına oturdular. Erkanlı sigara paketini çıkardı ve her ikisinin de ev adreslerini kaydetti. Sonra havadan sudan konuşmağa başladılar.

Kahve falı

Bu sırada bir gazeteci, elinde bir kahve fincanıyla içeri girdi. Arkasından salona iki gazeteci daha süzüldü. Erkanlı gülümsedi. Kahveyi veren AKİS'ciiye göz kırptı ve "Ne var, ne yok?" gibilerden başını salladı. Sonra oturmalarını işaret etti.

Genç Binbaşı, biraz evvel gazetecilerle konuşmak istemediğini söylemesine rağmen Basın mensuplarını kıramamış, çok iyi tanıdığı gençlerle sohbete başlamıştı. Bir ara kapı aralandı ve dışarıda kalanlar da içeri doldular. Şeref salonunda bir dost sohbeti başlamıştı. Erkanlı âdeta rahatlamıştı. Bir gazeteci sordu:

" —Eşyanız yok mu?"

Binbaşı tebessümünü genişletti ve:

" — Ne olacak bizim eşyamız? Biz kendimiz eşya olduk" dedi.

Gözleri adamakıllı nemlenmişti. Ama kendini tuttu. Bir başka gazeteci, Erkanlıya:

"— Çok uzağa gidiyorsunuz. Neden siz de Avrupada bir yer istemediniz?" diye sordu.

Soyuyüce ailesiyle Esenboğada

Ayrılık birşey değil,üzüntü var bîr yandan..

Binbaşı, sualin üzerinden üç dört saniye geçtikten sonra konuşabildi:

"- Kaderimle oynamak istemem ben"

Kurtulan Cumhuriyet

Sohbetin bundan sonrası hakikaten son derece üzücüydü. Erkanlı ayağa kalkmış, ellerini arkasında bağlamış, başını öne eğmişti. Gözleri ayakkabısının ucuna bakıyordu. Arada bir başını ve kaşlarını kaldırıp, eski ahbaplarına gülümsiyerek bakıyordu. Bir ara:

"— İçinizde Vatandan kimse var mı?" diye sordu.

Vatan gazetesinin muhabiri ileri çıktı. Erkanlı başını hafifçe sallıyarak devam etti.

"— Ahmet Emin beye selâm söyleyin. Artık ikinci Cumhuriyet kurtuldu. Sevinsin. Biz gidiyoruz işte. Tezviratına devam etsin"

Salonda sinek vızıldasa duyulacaktı. Genç Kurmay sözlerini şöyle bağladı:

"— Eğer Cumhuriyetin kurtulması Ahmet Emin beye kaldıysa-yandık! Yakında bir manda idaresi daha ister".

Etraftakiler gülüştüler. Ama Binbaşı gülmüyordu. Tebessümü acıydı. Bir hafta evvel Milli Birlik Komitesi Sekreteri olan Binbaşı Orhan Erkanlı, gerçekten üzgündü. Kendini tutuyor, gördüğü sıcak alakadan fazlasıyla memnun olduğunu hareketleriyle belli ediyordu.

Bir ara yanında bulunan sınıf arkadaşlarına tembihatta bulundu:

"— Ben gittikten sonra, 3. Ordu Kumandanı Celâl Paşaya telefon edin. Teşekkürlerimi bildirin. Bana hakikaten son derece iyi muamele etti. Hayatımda bu kadar itibar gördüğümü hatırlamıyorum. Gerek Elâzığda, gerek Erzurumda.."

Arkadaşları sordular:

"—Oralarda mıydın bu kadar gündür"

Erkanlı, gene başını hafifçe salladı. Kaşlarını kaldırıp, alnıı kırıştırdı:

"- Küçük bir Doğu seyahati, canım".

Ve nihayet..

İşin burasında bir Hava yüzbaşısı uçağın hazır olduğunu söyledi. Erkanlı, yanında gazeteciler, iki sınıf arkadan ve kendisini Alana getiren subaylarla uçağa doğru yürümeğe başladı:

Merdivenin başına geldiğinde bin gazeteci dayanamadı ve Erkanlıya sarılıp, öptü. Genç Binbaşı artık kendini tutamadı ve gözlerinden yaşlar boşandı. Ama bir iki saniyede kendisine hâkim oldu ve diğerleriyle vedalaşarak merdivenleri süratle tırmandı. Foto muhabirlerinin, arkasından bağrışıp çağrışmalarına kulak asmadan içeri girdi, gayet geri dönüp baksaydı, görülmesini istemediği iki damla gözyaşının yanaklarından aşağı süzüldüğünü, uğurlamağa gelenler farkedeceklerdi

Uçağın baş tarafındaki ikinci sıraya oturan emekli Binbaşı, işte burada tamamen boşandı ve kahverengi nefis elbisesine acımadan gözyaşlarını koluyla kuruladı.

Bu sırada Binbaşı Erkanlının kahverengi ve içinde kitaptan başka bir tek eşya bulunmıyan bavulu uçağa getiriliyordu.

Erkanlının Meksika yolculuğu böyle başladı.

"Benden söylemesi..."

İstanbulda işin sekli değişti. Nemli gözlü Binbaşı uçaktan iner inmez etrafını gazeteciler sardılar. Erkanlı, meşhur tebessümü ile gazetecileri karşıladı. Sualler birbiri ardına genç Kurmaya tevcih adildi. Basın mensupları hücumlarını Erkanlının en hassas noktasından yaptılar:

"— Siz ve arkadaşlarınız, General Gürseli bertaraf etmek mi istiyordunuz?"

Erkanlı birkaç saniye durakladı. Başım hafif hafif salladı ve birden karar veren bir insan tavrıyla bu sefer kendisi hücuma geçti:

"— Ben hâdiseden çok daha evvel istifa ettim. Devlet Başkanı Gürseli görüp, üzerimdeki evrakı kendisine verdim. Böyle bir hareket ile alakam olmasına bu bakımdan imkân yok. Benden söylemesi, sizden tahkik etmesi... Söyliyecek fazla bir şeyim yok."

Genç Kurmay bunları söyledikten sonra âdeta rahatladı. Tebessümünü daha da genişleterek Basın mensuplarını süzmeğe başladı.

Yeşilköydeki kısa ikameti sırasında Erkanlı, fazla birşey söylemedi. Karavel tipi uçak pistten tekerleklerini kestiği sıralarda Basın mensupları, Erkanlının söylediklerini tahkik için gazetelerine koştular.

Yolcu yolunda gerek

Zaten haftanın başından itibaren Ankara hava alanı bu neviden uğurlamalara sahne oldu. Haftanın tâ başındaki gün, koyu gri elbiseli bir genç adam gene o alanda çocuğunu kucağına alıp öpmeğe hazırlanırken, foto muhabirlerinin hücumuna

uğradı. Birbirlerinin önüne geçmek için itişen gazete fotoğrafçıları genç adamın bu pozunu yakalamak maksadile hayli beklemişlerdi. İrfan Solmazer, küçük kızını iki yanağından öptü, itinayla yere bırakmak ister gibi bir hareket yaptı. Sonra vazgeçti ve uçağa doğru yürümeğe başladı. Bir ara yanındakilere dönerek:

"— İhtilâli yürütüyoruz" dedi.

Gülüyordu. Esasında kırmızı olan yanakları daha da kızarmıştı. Genç emekli Yüzbaşı, bir gün evvel gidenlere nazaran çok daha metin görünüyordu. Lahey yolcusu etrafındakilerle beraber uçağın merdivenine geldi, tik basamağa ayağını atarak bir iki saniye durakladı, sonra tırmanmağa başladı. Beşinci basamakta döndü, ar kasından seslenenlere gülümsedi. Elini evvela açık salladı, sonra yumruğunu sıkarak aşağı yukarı götürüp setirdi. Merdivenin geri kalan basamaklarını bir hamlede çıktı ve uçakta kendisine ayrılan yere oturdu. Şimdi de pencereden, kendisini uğurlıyanlan selâmlıyordu.

Dört motorlu KLM uçağı yönünü Terminal binasının önünden ağır ağır piste doğru çevirdi. İrfan Solmazer, hava gemisinin küçük lombozundan biraz bulanık, biraz silik, hâlâ görünüyordu. El sallıyanlara mukabele ediyor ve mütemadiyen gülüyordu. Bir ara, Amerikan pilotlarının başarı işareti olarak kullandıkları işareti -baş parmağı yukarı doğru kaldırmak suretiyle yapılan- yaptı ve sonra önüne denerek başını eğdi. KLM'nin dört motorlu dev uçağı bu sırada uçuş pistine yönelmiş ve motorlar son süratla çalışmağa başlamıştı. Yurt dışındaki iki senelik ikamet böylece başladı.

Solmazer, bir haftadır ikamet ettiği yerden ilk getirilendi. O gün hava güneşli, fakat soğuktu. Esenboğa Hava Alanı, haberi nereden aldıkları bilinmeyen meraklılarla doluydu. Alanın büfesinde hergünkinden çok daha fazla garson vardı. Ancak, bâzılarının acemilikleri ayan beyan ortadaydı. Hele bunlardan biri, günlerdir hava alanının gedikli müfterisi olan gazeteciler tarafından tanınınca, az kalsın elindeki çay takımım yere düşürecek ve Emniyet teşkilâtını oldukça büyük masrafa sokacaktı.

Emekli Yüzbaşı Solmazer koyu gri bir elbise giymişti. İçinde açık kahverengi bir yelek vardı. Kravatım pek itinayla bağlamış, kunduralarını pırıl pırıl boyatmıştı. Eee, ne de olsa bir diplomattı ve Hariciyeciler gibi giyinmeğe özenmiş olsa gerekti.

Siyah station wagon pistin kenarına sessizce yanaştığında saat pek

Münir Köseoğlu gazetecilerle birlikte

Genç kızlara mesaj bıraktı

erkendi. Meraklılardan bir kısmı alanda yoktu. Solmazer otomobilden ağırca indi. Bir iki dakika pistte öylece kaldı. Eşini ve çocuğunu arıyor olmalıydı. Bayan Solmazer ve kızı Bânû henüz gelmemişlerdi. Solmazer, Gümrük Müdürünün odasına alındı. Pek az sonra da ailesi getirildi ve kapı kapandı. Uçağın gidiş saatına kadar emekli Yüzbaşı burada kalacak ve akrabalarından başka kimse ile konuşmıyacaktı. Ünlü nutukçunun kuyunu bilenler biraz sıkı tedbir almışlardı.

Soyuyticenin kısa ikametgâhı ise üst kattaki odalardan biri oldu. Yarbay, hava alanına ailesiyle birlikte geldi. Pek neşeliydi. Esasen emekli askerlerin gidecekleri, memleketler açıklandığında pek çok kimse. Soyuyüceye imrenmişti, pek çok kimse Soyuyüceyi kıskanmıştı. Emekli Yarbay, Kopenhaga gidiyordu. Şimalin bu enfes şehrinde iki yıl kalacak olan Soyuyüce, pek memnundu. Esasen güler yüzlü Yarbayın bu işle öyle yakınen alakası yoktu. Belki "Ülkü Birligi" tasarısındaki imzası böyle meselelere pek fazla aklı ermiyen Yarbayı Danimarkanın başkentina kadar bir seyahate mecbur etmişti. Ama ne olursa olsun, idareciler Yarbay Şefik Soyuyüceyi tanıyorlardı. Onun, bir zamanların kudretli Albayı Türkeşin peşinden gideceğine akılları kesmediği gibi, elde müsbet bir delil de yoktu. Tek hatâ, malûm ve meşhur tasarıda imzasının bulunmasıydı. Sevimli Yarbay, üstelik bu mecmuada, affedilmeden birkaç saat evvel tasarının savunmasını da yapmıştı. Başına gelecekleri bilmiyordu ki..

Çocuklarım kucağına alan Soyuyüce maaile, yukarı katta kendisine tahsis edilen odaya yerleşti. Geleni gideni pek yoktu. Eşi, çocukları ve yaşlı anesiyle, seyahat arefelerinde konuşulanları konuşmağa başladı. Birkaç hafta sonra ailesini aldırtacaktı. Evvelâ bir gitsin, yerleşsindi. Şöyle etrafı bir kolaçan edecekti. Bakalım Allah ne gösterirdi.

Bu sırada neşeli Yarbayın odasına iki gazeteci sızıverdi. Doğrusu, Soyuyücenin odasının etrafı meselâ bir Muzaffer Karanınki kadar sıkı emniyet altına alınmamıştı. Bu bakımdan iş daha kolay oldu. Zira güleryüzlü Yarbayı pek ciddiye almıyorlar, bu ise tesadüfen karıştığını, öyle Tür-

keşçi filân olmadığını biliyorlardı.

Soyuyüce, bilinenleri gazetecilere tekrarladı. Meseleyle yakınen alâkası yoktu. Bütün kabahati, "Ülkü Birliği" tasarısının memleket için hayırlı bir teşebbüs olduğuna inanmasıydı. İmzayı bundan dolayı basmıştı. Sonra da geç kalmış, geri alamamıştı. Bütün bunlardan dolayı değil midir ki kendisini evinde bırakmışlar, kapısına sâdece bir memur koyup kendi haline terketmişlerdi. Yarbay bundan sonra, meşhur Topkapı olaylarında yaptıklarını anlattı. Meseleyi evvelden çakmıştı! Eğer anlamamış olsaydı büyük felâketler doğabilirdi. O zaman 66. Tümen Kumandanı olan General Kızıloğluyla birlikte tertibat almışlar ve İnönüye yapılacak suikastı önlemişlerdi. Ayrıca Istanbuldaki talebe nümayişlerinde de büyük rolü olmuştu. Talebeye dokunulmamasını temin etmiş, nümayişlerin devamını sağlamıştı. Güleryüzlü Yarbay nedense bir noktadan bahsetmiyordu. İhtilâle nasıl karışmış, Milli Birlik Komitesi üyeleri arasına nasıl girmişti? İşte bunu gazeteciler pek merak ediyorlar, lâfı hep oraya getiriyorlar, ama Yarbayın ağzından tek kelime alamıyorlardı. Eee, doğrusu bu iş de öyle kolay iş değildi. Karşılarında bir ihtilâlci vardı ve sır saklamasını iyi biliyordu!

Soyuyücenin bundan sonraki vakti gene çocukları ve eşiyle geçti. Gazeteciler hoşsohbet Yarbayı daha fazla terletmeyi uygun görmediler. Nasılsa ilerde harp tarihi ihtilâlin yapılışını en emin ve müspet vesikalarla açıklıyacak ve herşey oradan öğrenilecekti. Soyuyücenin rolü de ortaya çıkacaktı.

Konuşmayan Binbaşı

Soyuyücenin odasının iki oda ötesinde, gri, balık sırtı pardesülü bir emekli Binbaşı bulunuyordu. Çatık kaşlı, ağzından bir dirhem lâf çıkmıyan Tank Binbaşısının adı Muzaffer Karandı. Karan da bidayette evde bırakılanlar arasındaydı. Sonra ne hikmetse evinden alınmış ve diğerlerinin yanında muhafaza edilmeğe baflanımştı. Karanın yanında da eşi ve çocukları bulunuyordu. Binbaşının ağzını bıçak açmıyor dense, yeriydi. Ancak bu hal, anormal bir hal değildi. Karan esasen az konuşmasıyla şöhret yapmış bir askerdi. Şimdi ise az değil, hiç konuşmuyordu. Binbaşının eşyası azdı. O da yalnız gidiyordu. Oslo yolcusuydu. Şimale, esmer bir ihtilâlci daha ihraç ediliyordu. Eşyalarının arasında bir bavul vardı ki, içi kitaplarla doluydu. Kitapların en üstünde "Hürriyet ve Kölelik" isimlisi bulunuyordu. Okunmakta olduğu, sayfalarından birinin kıvrık bulunuşundan belliydi.

Karanın gümrük muayenesi pek ince elenip, sık dokundu. Hele bir. paket fıstığı vardı ki birkaç kere boşaltılıp tekrar kese kâğıdına kondu. Sonra üstü de inceden inceye arandı. Diğer eşyaları da ayni muameleye tâbi tutuldu. İlk gidenler bu kadar sıkı muayene edilmemişti. Bu bakımdan muamele biraz garipsendi. Ama bilinen şuydu ki, emir, Ankara Kumandanlığından gelmişti ve buna sebep Akkoyunlunun üzerinde çıkan eski yazıyla yazılmış bâzı muhavereler, yazışmalardı. Bunların mahiyeti hakkında kati bir bilgi yoktu. Ama kır saçlı Yarbayın üzerinde çıkan yazışmalardan bir hayli istifade edileceğinden hiç kimse şüphe etmemekteydi.

Karan, muayenesi bittikten sonra aşağı indirildi. Aşağıda, arkadaşlarından ayrı uçakla gidecek olan bir tek Solmazer vardı. Karan ve Solmazer birbirlerine sarılıp vedalaştılar. Tankçı Binbaşî bu seremonide de konuşmadı. Solmazerin gözleri nemliydi. Karana gelince o, hissiyatını belli etmiyecek kadar sağlam sinirlere sahipti. O kadar ki, yanındaki garson kılıklı sivil polisler bile Karam ilgilendirmiyor veya onlarla ilgilendiğini zerre kadar belli etmiyordu. Genç Binbaşı pırıl pırıl traşlı, son derece şık ve son derece ciddiydi. Güldüğünü gören olmadı.

Vakit bir hayli ilerlemiş, alan yavaş yavaş dolmağa başlamıştı. Solmazere, gideceği uçağın hazır olduğu bildirildi. Gümrük Müdürünün odasından ağır ağır çıkan Solmazerin kucağında küçük kızı Bânû vardı. Bânûyu birkaç kere öptü. Küçük kızı da babasına mukabele etti. Solmazer, eşiyle öpüştü ve salondan çıkıp uçağa doğru ilerledi.

Köseoğlu dostlarıyla
Elveda!..

Dişi martılar

Bu sırada yukarki katta kır saçlı, gri elbiseli, alabildiğine yakışıklı bir emekli Yarbay, eski arkadaşlarıyla dertleşmekteydi. Eski arkadaşlarının çoğunluğunu, bir zamanların ünlü atletleri teşkil ediyordu. Kır saçlı Yarbay neşeliydi. Gülümsüyor ve etrafındakilerle şakalaşıyordu. Bir gazeteciye:

"— Bak, şu kadar senedir arkadaşız, Allah devlete millete zeval vermesin. Bize dünyanın parasını veriyor. Ben bunun hepsini yiyemem. Onun için muhakkak gelip bana yardım etmen lâzım" dedi.

Arkasından gevrek bir kahkaha atarak devam etti:

"— Sonra bir şey daha söyliyeyim. Şunun şurasında gidiyoruz. Seni kendime vekil bırakıyorum. Hanımları sakın ihmal etme. Boynuz kulağı geçer derlermiş, sende istikbal görüyorum, beni utandırma" diye takıldı.

Genç ve yakışıklı Yarbay bunları her ne kadar şaka söylüyorduysa da kelimelerin arasında acı bir gerçek saklı gibiydi Kır saçlı, sporcu Yarbay, işte bunun belâsına mecburi bir yolculuğa çıkmaktaydı. Bir "Acaba ?"nın kurbanı olmuştu. Çapkın Yarbayın, günlerden birgün Türkeşe, eski iktidar Bakanlarının pek yakını olan bir hanımın evinden telefon edişi, gene aynı hanımla meşhur pavyonlardan birinde yanında Türkeş olduğu halde görünmesi, kendisine pek pahalıya mal olmuştu. Esasen Köseoğlunun etrafım alanlar, ihtilâlden nasiplerini sızdırmağa çalışanlar, bir devrin belirli adamları, daha doğrusu hanımlarıydı. Aynı hanımlar; geçen devirde de aynı şeyleri yaparlar, aynı şahıslar düşük iktidar mensuplarına karşı da aynı şekilde hareket ederlerdi. Kadınlı kızlı eğlenceler tertip etmek bu insanların birinci marifetiydi. Ne var ki ellerindeki sermaye aynı sermayeydi ve bu yüzden de çoğu zaman hakiki maksatları belli oluveriyordu. Ama genç Yarbay Köseoğlu bunun çok geç farkına varmış, o zaman da atı alan Üsküdarı geçmişti.

Köseoğlu merdivenleri ağır ağır, etrafında arkadaşları ve yakınları olduğu halde inmeğe başladı. Hâlâ neşeli, hâlâ güleç yüzlüydü. Nükteler savuruyordu. Bir ara, eski arkadaş-

larından bir Deniz binbaşısının sözleri, uçağa giden grubu kırdı geçirdi. Genç binbaşı gazetecilerden birinin kulağına eğilmiş, biraz yüksek sesle:

"-Demin iki dişi martı geçiyordu, Münir ağabeyi sordular" demişti.

Başka bir şaka, ağır ağır ilerleyen grubun neşesini ziyadesiyle arttırdı. Bir başka uçak o sıralarda alana inmiş, yolcular transit salonuna gelmeğe başlamışlardı. Basın mensuplarından biri salonun başında durmuş, üç dilden yayın yapıyor ve:

"— Muhterem bayanlar, Münir Köseoğlu yukarıdadır. Biraz sonra aşağı inecektir. Dikkat nazarınızı çekeriz" diyordu.

Genç Yarbay bunu duydu ve acı acı güldü:

"- Bana bakın, böyle şakalar yapa yapa tanımıza okudunuz. Bırakın da kâri rahat gidelim" dedi.

Sözlerini tamamlamak üzereydi ki, transit salonuna girmek üzere olan esmer ve son derece güzel bir bayana gözü taklidi. Bir müddet güzel hanımı gözleriyle takip ettikten sonra yoluna devam etti. Genç Yarbayın uçağa binişi pek şaşaalı oldu. Sarılanların, öpenlerin, kucaklıyanların haddi hesabı yoktu. Uçağın merdivenlerine gelindiğinde Köseoğlunun gözleri dolu doluydu. Kendisini uğurlayan genç kurmay Binbaşıya sarıldı:

"— Türk bahriyesini senin şahsında selâmlıyorum Emel" dedi.

Her iki Denizci de ağlıyordu, Köseoğlu merdivenleri tırmanırken birdenbire gözleri parladı, Kazanova yepyeni bir şey görmüştü. Köseoğlunu bu derece ilgilendiren, enfes iki İsveçli kızdı. Hosteslerin her ikisi de, doğrusu güzel ve alımlı kızlardı. Münir Köseoğlunu tanıyanlar, bu arada akrabalarından bir hanım söyle dedi:

"- Kâfir gene dört ayak üzerine düştü. Baksana kızların güzelliğine."

Genç Yarbayın eniştesi, cevaben:

"- Gittiğinde neticeyi bize bidirir herhalde" dedi.

Hakikaten Köseoğlu gider gitmez akrabalarına telgraf çekmiş ve durumu bildirmişti. Telgrafta: "Yolculuğum çok rahat ve eğlenceli geçti. Burasını çok beğendim. Dostlara ve arkadaşlara selam" diyordu.

Köseoğlunun hemen önünden uçağa binen Karanın uçak merdivenlerinde çekilmiş bir resmini bulana mükafat vaadedilebilirdi. Zira sükuti Binbaşı, uçağın merdiveninin ilk basamaklarını ikişer üçer atlamış, sonuncuları da süratle katederek, arkasına bir kere dönmeden kapıda gözden kaybolmuştu. Bundan sonra Karanı gören olmadı. Oturduğu yer pencere kenarı da değildi. Binbaşı, daha oturur oturmaz, eline bir kitap almış ve kaşlarını çatarak okumağa başlamıştı.

Orhan Kabibay Yeşilköyde
12. yolcu

Soyuyücenin uçağa binişi, SAS müstahdeminini bir hayli yordu. Yar bay konuşmaktan bıkmıyordu Kendisine müsamaha da ediliyordu, Gelgelelim Soyuyücenin söyliyecek öyle mühim bir lafı yoktu. Ama gene de kalabalığın ortasında hiç değilse beş - on poz resim çektirecek kadar kaldı ve merdivenlerde son selamını vermekten vazgeçmedi.

Dev uçak, pistin tonuna doğru tekerleklerini yerden kestiğinde, hava alanının müsdahdemleri yaşlı bir kadını ilk yardım için Alanın sıhhiye odasına götürüyorlardı. Soyuyücenin yaşlı annesi, oğlunun gidişine dayanamamış, pistin ortasında bayılmıştı. Yaşlı kadın içeri taındı. Kolonyalar ve eterle ayıltıldı. Tehlikeli bir şey yoktu. Sâdece gözyaşlarının önüne geçmek mümkün olmuyordu. İhtiyar anne ağladı da ağladı.

Sıkılan adam..

SAS uçağı üç güzide yolcusuyla Türkiye huduttan dışına çıkarken, başkentin 40 kilometre uzağındaki bir hava alanında, küçük bir odanın içinde kıvırcık saçlı, vücuduna nazaran kocaman kafalı, alnı devamlı kırışan bir adam, sinirli sinirli sigara içiyor ve yerinden zaman zaman kalkarak odayı arşınlıyordu. Bu, emekli yarbaylardan Orhan Kabibaydı. Kabibay hakikaten sıkılıyordu. Gerçi diğer arkadaşlarından bir kaç gün sonra buraya getirilmişti. Odada bulunduğu günlerin sayısı diğerlerine nazaran daha azdı. Bira İstanbulda kaybolmuş, kendisini bulmak için bazı yosmaların evleri aranmış, sonra Yarbay Kadıköyde bir akrabasının nezdinde ele geçirilmişti. Ama genç kurmayın oldum olası aceleci tabiatı, beklemeyi bir azap haline getirmişti. Kabibay gitmek istiyordu. Ne zaman, hangi gün, hangi saat uçak varsa, ilkiyle gitmek istiyordu. Günlerden pazardı. Orhan Kabibayın bu dileğini söylediği saat de bir hayli geç saatti. İlgili binbaşı silâh arkadaşının isteğini yerine getirmek için gerekli muameleleri ertesi sabah erkenden ikmale karar verdi ve bunu Kabibaya söyledi.

Pazartesi sabahı Dışişleri bakanlığına giden Binbaşı, oldukça büyük güçlüklerle karşılaştı. Saat 0 sularıydı. Brüksele uçak bir saat sonra kalkacaktı. Başka uçak ta yoktu. Tâ çarşamba gününe kadar beklemek gerekiyordu. Bu kadar kısa zaman zarfında muamelelerin tamamlanıp, Kabibayın alana yetiştirilmesi imkansızdı. Ama meram edilince her şey oluyordu "Air France" müessesesine telefon edildi ve uçağın bir saat geciktirilip geciktirilemiyeceği soruldu. Dışişleri bakanlığı durumu olduğu gibi uçak şirketine anlatmıştı. Şirket, teklifi mâkul karşıladı ve uçağı biraz geciktirebileceğini söyledi. Bunun üzerine Kabibayın evrakı tamamlanıp, pasaportu çıkartıldı. Siyah station wagon, başkentin 40 kilometre uzağındaki hava alanına giderek Kabibayı alelacele aldı. Yarbay, bavullarını bile hazırlamamıştı. Ama haber kendisine müjde gibi geldi ve ziyadesiyle sevindi. Uçar gibi hazırlanıp Esenboğaya doğru yola koyuldu.

İşten zararlı çıkanlar, Basın mensupları olmuştu. Kabibayın gidişi bir. tek gazeteciye haber verilememiş ve gazeteciler müşterilerinden birini kaçırmışlardı.

Gri elbisesine koyu renk kravat bağlamış olan Kabibay alana getirildiğinde bütün muamelesi hazırdı. Beklemeden uçağa koşturuldu. İçeri alâyişsiz girdi ve dev uçak Brüksele doğru yola çıktı. Kabibay, ailesini de beraber götürmeyi arzulamıştu Fakat acele yüzünden Bayan Kabibay kalmıştı. Buna da çâre bulundu. İki gün sonra kalkacak uçakla Kabibayın ailesi gönderilecekti. Yarbay, Romada iki gün kalacak, eşiyle çocuklarını bekliyecekti. Oradan beraberce Brüksele geçilecekti.

Ziyaretler

Sürpriz yolculuk

Bu haftanın ortasında birgün, Dolmabahçe kulisinin saati tam 9.50 yi gösterdiği sırada rıhtımdan bir motor açık deniz istikametinde uzaklaştı. Motorun içinde tamamı tamamına 50 yolcu vardı. Bozkurt -motorun adı Bozkurttu-, Dolmabahçe rıhtımının yabancısı değildi. Düşük avukatları, müvekkillerini görmek için daha evvel de hu motörü tutmuşlar ve Adaya gitmişlerdi. Yabancı olan, motorun iki yolcusuydu. Bunlardan biri sarışın, kibar tavırlıi ortanın üstünde yaşta bir hanım, diğeri de genç bir çocuktu. Hanımın adı Berrin Menderes, delikanlınınki Aydın Menderesti. Düşük efendinin bahtsız karısı ve oğlu, kendilerine verilen husüsi bir müsaadeden faydalanarak aile reislerini ziyarete gidiyorlardı. Herhalde bebek dâvasından dolayı, beraet ettiği için kendisini tebrik edeceklerdi. Berrin Menderes, Bozkurtun tek kadın yolcusu değildi. Bazı hanım avukatlar da müvekkillerini ziyarete gidiyorlardı.

Bozkurt, saat 11'de Yassıada rıhtımına yanaştı. Bir subay, Menderesleri alarak telörgülerin gerisinde bir hususî mahalle götürdü. Orada Berrin Menderes ve Aydın Menderes, Adnan Menderesle tam bir saat başbaşa kaldılar.

Mülakat bir odada cereyan etti. Daha sonra avukatlar kendilerine ayrılan mahalde müvekkilleriyle ve bu arada Adnan Menderesle görüştüler. Bu sırada Menderesin eşi ile oğlu J. 13 adlı hücum botu ile şehre müteveccihen Adadan ayrılıyordu. Berrin Menderes ve oğlu doğruca Divan Oteline gelerek 303 numaralı odalarına çıktılar. Saat 17'de Talât Asal Menderesleri ziyarete geldi ve yanlarında bir saatten biraz fazla kaldı.

Bu satırların yazıldığı sırada bütün düşükler içinde sâdece Menderese ailesini görme izninin niçin verildiği açıklanmış değildi. Fakat böyle bir açıklamaya şiddetle ihtiyaç duyulduğu muhakkaktı. Zira bir düşük, ailesiyle temas edecekse, bütün düşüklerin aynı haklardan faydalanmaları bir insanlık borcuydu. Üstelik, husussi müsaadenin halk arasında nasıl bir hava yaratacağı ve bunun bulanık su avcıları tarafından nasıl istismar olunacağı, haftanın ortasında, kehanete lüzum göstermeyen bir bedahet halindeydi.

Celseler

Kabine toplantısı!

Günlerden salı, saat 12.30'du. Menderes kabinesi, bir kaç eksiğiyle, fakat bizzat Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın başkanlığında toplandı. Sayın büyüklerin oturdukları "koltuk" lar o kadar rahat değildi ve kendileri hayatlarından öyle aşırı memnun görünmüyorlardı ama, işte, hemen hepsi toplantıya gelmişlerdi. Bayar, gri elbisesi içinde her zamanki soğuk, ağır, suni tavrını muhafaza ediyordu. Gözlükleri gene kalın çerçeveliydi ve kaşları havaya kalkmıştı. Dilini ağzının içinde dolaştırıyor, avurtlarını şişiriyordu. Değişik olan Beyfendiydi. Beyfendi, mûtadının dışında, iki düg-

6/7 Eylül sanıkları Yüksek Adalet Divanı Başkanını dinliyorlar
Kulaklarına kar suyu değil, dolu kaçıyor

meli, koyu renk bir elbise giymişti. Gene mûtadın dışında' olarak bu elbise vücudunun hatlarını çıkarmıyor, bilâkis lüzumundan fazla bol ve uzun görünüyordu. Zaten Beyfendi son zamanlarda biraz süzülmüşlerdi. Bakanların başında kimin olduğu hususu tartışmaya yol açtı. Son günlerin gözdesi ve resmî Başbakan Yardımcısı Medeni Berk uzun boyu, dik vücudu, altın çerçeveli gözlükleriyle ayakta duruyordu. Ama başka bir Başbakan Yardımcısı daha vardı: Samet Ağaoğlu. Vücuduna bol gelen flanel, gri kruvaze elbisesi ve iyice kesilmiş saçlarıyla tam bir baykuşu andırıyor ve kendisini öyle çizen, daha doğrusu çizmiş bulunan karikatüristlerin teşhislerini haklı çıkarıyordu. Hem Ağaoğlunun, Berke nazaran bir "rüçhan hakkı" vardı. DP. iktidarının, o İlk Başbakan Yardımcısıydı. Ağaoğlu o sıfatla çalım satarken Medeni Berk kim bilir hangi bankada başkalarının parasını saymakla meşguldü. Ama iki adayın müşterek rakibi de toplantıda hazır bulunuyordu. O da koyu renk, kruvaze bir elbise giymişti. Kısa boyu Berk ile tezat teşkil ediyorsa da, Ağaoğlunun yanında pek yakışıklı duruyordu. Saçları, tepesinde dökülmüş, şakaklarında kırlaşmıştı. Ama, teravetini muhafaza ediyordu: Dr, Mükerrem Sarol! Bey fendinin 1 numaralı ideal arkadaşı resmen Başbakan Yardımcılığı sıfatını hiç taşımamıştı, fakat öyle bir devir olmuştu ki bütün Bakanlar onun huzurunda iİki büklüm eğilmişler ve sanki Beyfendinin gölgesi karşısında bulunuyorlarmış gibi ceketlerini iliklemişlerdi. Şimdi, bu üç aday arasında "1 numaralı Bakan" kim olacaktı?

Mesele, gözlerin başka bir şahsa takılmasıyla halledildi. Fuat Köprülü de oradaydı. Köprülünün, Menderesten sonra gelme hakkı herkese nazaran kuvvetliydi ve inkâr edilmez haldeydi. Bir defa Kurucuydu. Sonra, Başbakan Yardımcılığını resmen de yapmıştı. Gerçi sonradan o sapıtmış, gözleri Görülmemiş Kalkınmayı görmez olmuş -eee, Görülmemiş Kalkınmayı görmek de her babayiğidin harcı değildir ya..-, Muhalefetin kucağına düşmüştü ama, ne de olsa hem D.P. de, hem de onun iktidarında emeği vardı. Köprülü gene babayani, gene sevimli, gene derbeder ve Allahlıktı. Hiç değişmemiş denebilirdi. Pan talonu tabii ütüsüz, ceketi ayrı bir renk, gömleğinin yakaları buruşuk ve kravatı kirliydi.

Halefi ve selefi Fatin Rüştü Zorlu da Bakanların arasındaydı. İşte o, ihtiyarlamıştı. Sâdece ihtiyarlamamış, çökmüş, çirkinleşmiş, bitmişti. Ayağa kalktığında kamburlaşmış uzun boyuyla karga gibi sallanıyordu. Üzerindeki siyah elbise bu teşbihi biraz daha haklı hale sokuyordu. O zorlu halinden geriye bir şirretliği kalmıştı. Milyonlarına gelince, onlar muhtemelen dışarda, bir bankanın kasasında yatıyor, ya da yar-i vefakârı hanımının ellerinde harcanıyordu.

Samet Ağaoğlu tanık mikrofonu önünde

Tuluat kumpanyasnın baş artisti

Göze çarpan bir başkası Sıtkı Yırcalıydı. Menderes kabinelerinin bu yan gedikli şair Bakanı açık lâcivert elbisesi, beyaz gömleği ve mavi kravatıyla pek zarif görünüyordu. Zayıflamış bulunduğu halde elbiseleri bol gelmiyor, bu yüzden şık duruyordu. İki elini sallayarak, seri adımlarla yürüyordu. Saçlarındaki beyazlar lacivertli mavili kıyafetine uyuyordu, Bâzı sahalarda halef • selef olduğu ideal arkadaşlarından Emin Kalafat kısacık boyuyla gene bir alay mevzuuydu. Kendisini gören pek çok kimse meşhur uçak kazasında vücudundan bir kaç santimin daha eksilip eksilmediğini merak etti. Bir de, nasılsa, sarhoş değildi. Fakat konuşması hep o eski sarhoş konuşmasıydı. Kruvaze, lâcivert bir kostüm giymişti. Kravatı, mûtad veçhile pek, ama pek şıktı. Nedim Ökmen de oradaydı. Bir zamanlar Başbakan olabilecek hale geldiği halde kıratındaki noksan yüzünden başaramamış körpe kıs meraklısı Bakan, bir ara göründü, sonra kayboldu. Üzerinde lâcivert elbisesi vardı, Öyle görünüp kaybolan, üstelik tıpkı Ökmen gibi lâcivert giyinmiş, ama fasla kilo vermiş bir başkası Hasan Polatkandı. Gedikli Mali-

ye Bakanı bir çocuğu andırıyordu. Ama, bâzı işlerde hiç de çocuk olmadıkını elhak herkeae teslim ettirmiş ve bir Menderes Bakanının şanına lâyık şekilde davranmıştı. Kibar Muammer Çavuşoğlu Ulaştırma Bakanı olarak arz-ı endam ediyordu. Gene kibardı ve bir buçuk ay evvele nazaran son derece iyi görünüyordu. Yüzündeki ölü sarılığı hemen tamamile kaybolmuş ve galiba biraz da kilo almıştı. Ya, Osman Kapani! On senelik Menderes kabinelerinin bu en "yerini şaşırmış" tipi bermûtad pırıl pırıldı. Yalnız, saçlarının nasıl olup ta böylesine dalgalı hale geldiği hayreti çekti. Her halde üstad, bütün ömrü boyunca kurtulamadığı mânâsız hayatı içinde yapacak başka hiç bir şeyi bulunmadığından el tarakta uğraşmış, uğraşmış, uğraşmıştı. Meselâ mükemmel berber olabilecekken -tip ve kabiliyet itibariyle- kaderin şevkiyle Menderes kabinelerinde boy göstermiş olan Kapani içkiyi bıraktığından şişkinlikten kurtulmuş, sâdece toplu halde kalmıştı.

Hayreddin Erkmen de Menderes Bakanlarının gediklilerinden biri olarak toplantıya gelmişti ve cazip bakışlı Samet Agaoğlunun yanında duruyordu. Daha kimler yoktu yarabbi, daha kimler.. Bir Bakanlık uğruna pek çok şeyinden -başta, şahsiyetinden- vaz geçmiş bulunan Dr. Behçet Uz sıhhatli görünüyordu. Saçları tıpkı C H P. Bakanıyken olduğu gibi kısa kesilmişti. Üzerinde mavimtrak bir elbise, bordo rengi bir kravat vardı. Biraz zayıflamıştı ama, belki de bu lehine olmuştu. Şaşkındı. Hani, Meclise müstakil etiketiyle girdiği halde Bakanlık teklif edildiğinde derhal D.P. ye geçip kendisini bir Menderes kabinesinde bulduğu ilk günkü gibi.. Bir başka Bakan Celâl Yardımcıydı. Toplantıda Millî Eğitim Bakanı sıfatıyla bulunduğunu belirten bu "acemi politikacı" gene yalpalaya alpalaya yürüyordu. Üzerindeki ceet bol ve uzundu. Ağzını açtığında mütecaviz değil, bir hazla ton seçmiş bulunduğunu gösterdi. Sanki resmi hayatını değil de hususî hayatını yağıyordu,

Bayar, Menderes ve Bakanları o salı günü saat 12.30'da bir araya geldiler. Hattâ aralarına "Sandalyasız Bakan" Ahmet Salih Korur da karıştı. Ama ne gazeteleri nasıl susturacaklarını, ne gazetecileri nasıl hapsettireceklerini, ne İnönüyü nasıl bertaraf edeceklerini, ne Harp Okulunun imha plânını, ne "yüzde on"lara yarayacak kararnameleri birbirlerine nasıl imzalatacaklarını, ne hangi ili ilçet, hangi ilçeyi il yapacaklarını, ne de hangi ocağa incir dikeceklerini müzakere ettiler. Katta, orada bulunmayan Refik Koraltandan sağlanıp kasalarda, saklanan cazip resimlere bakarak hoşça vakit de geçirmediler. Zira hâdise bu haftanın başında ve Yassıadadakl duruşma salonunda cereyan ediyordu, bir koltuğa yaslanmış Yarbay Tarık Güryay kendilerini çatık kaşla süzüyordu. Etrafta, silâhlan ellerinde Türk Silâhlı Kuvvetleri mensuplar) vardı. Türkiyede ihtilâl olmuştu ve Bayar - Menderes çetesi memleketin kaderini artık elinde tutmuyor, bilâkis, millet adına bir heyetin kendisi hakkındaki kararını bekliyordu.

Ama o salı günü bir Menderes kabinesini, hem de başında Celâl Bayar olduğu halde görenler yüreklerinin Durulduğunu hissetmekten kendilerini alamadılar: Bizi on yıl bu adamlar, bu perişan, şaşkın, süfli tipler mi idare etmişti ve- onlar mı dehşet saçmıştı?.

Bir çok baş, kendinden utanarak eğildi.

Dört filmli seans

O gün, Yassıadadaki duruşma salonu, muhakemelerin başlamasından bu yana en kalabalık gününü yaşıyordu, Ada seferinin cefakâr -hele lodos havalarda- yolcusu Fenerbahçenin Dolmabahçeden kalkmak üzere olduğu sırada rıhtımda bir kafile kapalı gişelerin önünde bekleşiyordu. Bunlar, bos yor olursa yitmek niyetiyle erkenden kalkmış ve gelmiş kimselerdi. Ama haftanın başındaki gün bu fırsat ellerini geçmedi. Davetiye sahiplerinin tamamı gelmişti. Hattâ fazlası.. Nitekim Adaya çıkılıp ta duruşma salonundaki yerler alındığında herkesin sıkış sıkış oturması lüzumu ortaya çıktı. Merdiven basamaklarına konmuş tahtalar bile doluydu. Eee, programda dört film birden gösteriliyordu. Üstelik filmlerden biri her türlü tahminin fevkinde caziplikte çıktı ve bütün seyircileri pek sevindirdi. "6/7 Eylül" adını taşıyan filmin baş aktörleri yanında, tanınmış öyle sok figüran perdede göründü ki zaman zaman seyirciler uğultulu sesler yükseltmekten kendilerini alamadılar. Sarol bu uğultulardan birine yol açtı. Samet Ağaoğlu bir başka gürültüye sebep oldu. Başkan Başol, tanık olarak ifadelerine başvurulan bu düşük Bakanları çağırdıkça, ismin okunuşunu mırıltılar takip ediyor, düşükler denize bakan kapıda görününce bir sessizlik salonu kaplıyordu. Bir, bir daha.. Düşük Bakan resmigeçidi sona ermek bilmiyordu. O kadar ki en sonda bir gazeteci dayanamadı, "Yahu, bu da amma adamı Bakan yapmış;." diye söylendi.

Emin Kalafat
Düşüklerin küçüğü

Dinleyiciler salona alındıklarında sanıklara ayrılan kısımda 11 eandalya vardı. Bu, 6/7 Eylül sanıklarının sayışıydı. Nitekim saatin 9.30'a yaklaşmakta olduğu bir sırada Yassıada müdavimlerinin alışık bulundukları kumpanya kapıda arz-ı endam etti. Mûtad veçhile önde Bayar gidiyor, onu Menderes takip ediyordu. Gün, Menderes işin pek dolu geçti. Zira dört dâvanın üçünde düşük efendi bir sanık sandalyasının sahibiydi. Yalnız, dâvaya göre sandalyaların sırası değişti. İlk duruşmada 2 numaralı sandalyayı işgal eden Menderes ikinci duruşmada altıncı sandalyayı işgal ediyor, üçüncü dâvada ise 1 numarada oturuyordu. Kafilenin salona gelişi alâkayla karşılandı. Seyirciler bu kadar çok düşüğü bir arada gördüklerinden dolayı memnundular. Halbuki kendilerini daha ne sürp rizler bekliyordu!

Saat tam 9.30'da Başkan Salim Başol klâsik cümlesiyle oturumu açtı

Sanıklar ve tanıklar

Uvertürü, düşük efendi yaptı. Başkanlık divanına beş sayfalık bir istida vermişti, istida el yazısıyla yazılmıştı. Salim Başol bunun okunmasını kâtibe emretti, İstida "Yüce Adalet Divanı yüksek başkanlığına* diye başlıyordu Menderes Yüksek Adalet Divanının huzuruna hemen her gün çıkmış, fakat mahkemenin adını bir türlü doğru dürüst öğrenememişti. Düşük efendinin el yazısının da pek parlak olmadığı kâtibin mütemadiyen teklemesinden anlaşıldı. Bu, tevsii tahkikat talepleri ihtiva eden

bir dilekçeydi. Başkan, kâtibin hemen her satırda takıldığını görünce Menderese, dilekçesini bizzat okumasını teklif etti. Yazının kötülüğü bir yana, "Şükrana şayandır ki.." diye başlayıp "lûtfolunan bu müsaade" diye devam eden upuzun cümleler bitip tükenmek bilmiyordu. Dilekçe Menderese verildi. Düşük efendi gözlüklerini taktı, yazdıklarını okumaya başladı. Ama, o ne? Bizzat düşük Başbakan kendi el yazısını okuyamıyordu. Bâzı yerlerde durdu, kekeledi, hatalı okudu, düzeltti, çıkaramadı.. Nihayet dilekçe tamamlandı. Menderes, işin başından itibaren güttüğü taktiğe yeni bir perçin vurmak istiyordu. Mahkemeye telkin etmek istediği fikir şuydu: Eğer İstanbulda 6/7 Eylül hâdiseleri bilinen neticeyi verdiyse, bunun sebebi askeri birliklerin zamanında müdahale etmemeleri, ettikleri zaman da tesirli olmamalarıdır. Menderes polise müdahale etmeme emri verilip verilmediğinin, askere müdahale etmeme emrinin verilip verilmediğinin, D.P. teşkilâtına hâdiseleri tertipleme emrinin verilip verilmediğinin tahkikini istiyordu. Bunun yanında dört talep daha Menderesin dilekçesinin muhtevasını teşkil ediyordu.

Başkan bu garip tevsii tahkikat taleplerini dikkatle dinledi. Sonra, "gereği düşünülmek üzere" dilekçeyi alıp kâtibe verdi. Sıra tanıklara gelmişti. İlk tanık, Emekli Orgeneral Fazıl Bilge huzura alındı. Bilge hâdise tarihinde 3. Kolorduya kumanda etmekteydi ve İstanbuldan kuvvet İstenmesi üzerine birlikleriyle gece saat 22'de şehre girmişti. Fazıl Bilge, kendi kanaatince hâdiselerin tertip olduğunu bildirdi. Zira Türkiyeye şâmil bu çapta bir hareket, ancak idareyi elinde tutan bir kuvvet tarafından tertiplenebilirdi. Menderesin avukatı. Emekli Orgeneralden, askere müdahale etmemesi hususunda bir emrin verilmiş olup olmadığım sordu. Fazıl Bilge bu suale pek şaştı. Elbette ki böyle bir amir yoktu.. Biraz sonra, kendisine aynı sual sorulan İstanbulun eski Emniyet Müdür Muavini Necdet Uğur zabıta kuvvetlerine de, tabii, bu çeşit bir emrin gelmediğim açıkladı. Ancak Necdet Uğur, hâdiseleri tahlil ediş tarzıyla bütün duruşmanın en alâka çekici tanığı oldu. Söyledikleri, aşağı yukarı Divanın vardığı kanaati teyit ediyordu.

Necdet Uğur son derece mantıki, rahat ve güzel konuştu. 6/7 Eylül hâdiseleri bir tertipti. Ama bu, zamanı, mekânı, vasıtaları hazırlanmış bir tertip değildi. Devlet adamıyım diye ortaya çıkmış iki zat-ı şerifin, Menderesle Zorlunun bir kanaat ve takdir hatasının neticesiydi. Umumi efkâr aylarla alevlenecek halde tutulmuş, sonra barut fıçısının yanında bir kıvılcım çakılmıştı. Mesele, devlet adamlığı, bu kıvılcımın ne netice vereceğini kestirip böyle bir ihtiyatsızlıkta bulunmamaktı. Halbuki Menderes ve Zorlu ateşle oynadıklarının farkına dahi varmaksızın marifetlerin en fecisini yapmışlardı. Bomba hâdisesinin umumi efkâra duyuruluş tarzı, gerekil kıvılcımı teşkil etmişti. Bu, hâdiseye polisin de, askerin de fazla müdahale etmemesinin hakiki sebebini teşkil etmişti. Menderesin Liman Lokantası nutku bütün memlekette öyle bir hava yaratmıştı ki D.P. teşkilâtı kendiliğinden harekete geçmiş, Genel Başkanın verdiği işareti anladığım belli eder tarzda davranmış, hazırlık yapmıştı. Bu yüzdendir ki hâdiseler sırasında tahripçi ve nümayişçi kafilelerinin başında D.P. nin mahalli şefleri, teşkilat mensupları görülmüştü. Başkan, hâdiseler bu mânada tertip olduğuna göre tertipçilerinin kimler olduğunu sorduğunda Necdet Uğur herkesin aklındaki iki ismi söyledi: Menderes ve Zorlu! Onların dışındaki sanıkların, kanaatince bir suçu yoktu. İstanbulun eski Emniyet Müdür Muavini bütün bu mantık silsilesini öylesine mükemmel şekilde kurdu ki dinleyiciler kendisine, hep bir ağızdan bravo çekmekten kendilerini alamadılar. Böylece Necdet Uğur duruşmaların, halk tan aferin alan ilk tanığı oldu.

Celâl Yardımcı
"Duymadım, görmedim"

Zaten duruşmaları takip edenler 6/7, Eylül hâdiselerinin mahiyetinin o istikamette belirdiğini farketmişlerdi. Muhtemelen varılacak netice de O olacaktı. Bomba hâdisesinin üzerinde artık durulmuyordu. Aradan o kadar zaman geçmişti ki konuyu ay» dınlatmak imkânsız hal almıştı. Hâdise günü, hattâ hâdiseden evvel İstanbulda gerekli tedbirler de alınmıştı. Hükümetin hâdiseden haberdar bulunduğu yolundaki beyanların da esası buydu. Bu suretle ortada bir hatalı politikayla onun ihtiyatsızlık neticesi sebep olunmuş ziyanları kalıyordu. Necdet Uğurun çizdiği ve hakikatlere yüzde yüz uyduğundan, âmmenin kanaatine tercüman olduğundan dolayı dinleyi-. eller tarafından yüksek sesle tasvibe mazhar olan bu tablo ortaya bir hukuki mesele çıkarıyordu: Böyle bir suç cezaya müstahak mıdır ve müstahaksa bunun cezası nedir? İşte, bu neviden meselelerdir ki Yassıada Yüksek Adalet Divanı kararlarını hukuk tarihinde emsal mevkiine koyacaktı.

Yüz, yüzsüz, yüzleştirme..

Duruşmanın bundan sonraki kısmı bir sözün tahkikiyle geçti. Evvelki celselerin birinde düşük Başbakanın eski emir subayı Hayreddin Sümer bir açıklamada bulunmuştu. Menderesin eski yaveri hadiseleri takip eden sabah, erken saatte Başbakanlığa geldiğinde Dr. Sarolun başkanlığında bir kısım Bakanların orada bulunduğunu, Başbakanın odasında oturduklarını görmüştü. Bakanlar odaya girip çıkmaktaydılar. İşte böyle bir arada Hayreddin Sümer Dr. Sarolun şikâyet yollu "Yap dedikse, böyle mi yap dedik. Zaten Türk milleti vur deyince öldürür. Halbuki Nakiboğlu, Adalardaki bir komiser gibi basiretli idare adamları hâdiseleri pek âlâ önleyebilmişler" dediğini duymuştu. Dr. Saroldan bu husus soruldu. Hayır. Böyle bir şey söylememişti. Başkan meseleyi tavzih ettirdi. Dedi ki:

"— Hatırlamadığınızı mı söylüyorsunuz, yoksa söylemediğinizi hatırlıyor musunuz?"

Düşük efendinin eski ideal arkadaşı tasrih etti: Söylemediğini hatırlıyordu. Hem de katiyetle. Böyle bir söz sâdır olmamıştı. Üstelik, durumunu izah etti. İbarenin meselâ son kısmını söylemesine maddeten de imkân yoktu. Zira Nakiboğlunun tatanbuldakl tutumunu İstanbula gittikten sonra öğrenmişti. Ee, bilmediği, sonradan muttali, olduğu bir hususu önceden nasıl belirtebilirdi ?

Başkan, huzura yeniden Hayreddin Sümeri aldı. Sümer sözlerinde ısrar etti ve bu yüzleştirme sırasında

Dr. Sarolun niçin inkâr yoluna saptığını belirtti: Öyle ya, eğer sözleri kabullense tanık mevkiinden sanık mevkiine geçecekti. Elbette reddederdi. Fakat Dr. Sarolun hiç olmazsa bir noktada yalan söylediği Bakanlar resmigeçidi tıraşında ortaya çıktı. Zira, bunların hepsi ibarenin tamamının Sarol tarafından söylendiğini inkar ettiler ama, Hayreddin Erkmen eski Devlet Bakanının Nakiboğlu ve Adalar Komiseriyle alakalı kısmı söylediğini bildirdi. Bir başka Bakan daha, isimleri hatırlamadığını, fakat Sarolun basiretli idare adamlarından bahsettiğini duyduğunu söyledi. Bu ışık, hâdiselerin Necdet Uğurun ifade ettiği mânada bir tertip olduğunu ve Sarolun inkar yolunu tuttuğunu daha iyi gösterdi.

Başkan o toplantıda hazır bulunan Bakanları toplu halde sanık mahalline getirdi, eski emir subayım da çağırdı. Yüzleştirme yaptı, Hayreddin Sümer orada bir nutuk attı. Namuslu ve şerefli bir askerdi. Doğruyu söylüyordu. Bu sözlerine daha sonra hamasi bir kısım daha ekledi. Bakanlar ifadelerini tekrarladılar. Fakat Samet Ağaoğlu sinirlenmişti. Eski emir subayına teessüflerini bildirdi- Talihsizliği "Namus ve şeref bizde de mevcuttur" sözünü eklemesi oldu. Daha sözünü tamamlamamıştı ki bütün Balon kahkahayı basmıştı.

Ağaoğlu -İhtilâlin çıkacağını Meclis kürsüsünden haber veren İnönüye, sanki tnönü "Ben ihtilâl yapacağım" demiş gibi "Paşa, Paşa!. Hangi orduna güveniyorsun da İhtilâl yapacağını söylüyorsun? Battal Gazi ordusuna mı?" diye soran ve bir kaç gün sonra süngünün ucuyla dürtüle dürtüle Harbiyeyi boylayan dehşetengiz politikacı- fena halde bozuldu.

Bitmeyen tanıklar

Bondan sonra sanıklar ve avukatları son tevsii tahkikat taleplerini söylediler. Bunların en sıkı, tabii Burkan Apaydına aitti. Amerikanın İstihbarat Dairesi Başkanı Ailen Duiles'm istinabe yoluyla ifadesinin alınmasını istiyordu, Herkes gülmeye başladı. Daha sonra Oktay Enginin avukatı ekzantrik Nevzat Karagil ortaya başka bir bomba attı. Selânikte patlatılan bomba vardı ya, işte onu atam Yorgi biliyordu. Hangi Yorgi mi? Atinada, Roosevelt Caddesinde oturan Yorgi.. Yalnız bu, Atinalı Yorginin daha sarih bir ad resi yoktu!

Menderes ile Kemal Hadımlı Bas kandan bir güzel azar işittikten sonra, bu tevsii tahkikat talepleri üzerinde karara varılmak üzere oturum cumaya bırakıldı.

Kaşkarikocular Kralı

Dört filmli seansın öğleden sonraki kısmı da fena geçmedi. İpar filosunun. Yassıadadaki cüzü bir geçit resmi yapar gibi salona girdi. Önde bir Amiral edasıyla Ali İpar yürüyordu. Etrafına bakmıyor ve sert adımlar atıyordu. Göğsünü kabartmış, başını dikleştirmiş, mûtad veçhile kasılmıştı. Arkasından zorlu ortağı Fatin Rüştü Zorlu geliyordu. Onu, Koordinasyon Heyetinin talihsiz üyeleri ve Başbakan Menderes takip ediyordu. Salonu dolduranların "sosyete" kısmı bu kafileyi görmeye gelmişti.

Söz, bir evvelki celseden, Ali İparın gösterişli, ama metodik çalışan avukatınındı. Necdet Çobanlı bir evvelki celsede Divana bir takım vesikalar vereceğini söylemiş, bunların hazırlanması için mühlet istemişti. Avukatın vesikaları hazırladığı, hem de Divanda kullanılan usûlleri uygun hazırladığı görüldü, Dosyanın on kartonu vardı. Her bir kartonun 1-çindeki evrak bir fihristte gösterilmişti. Fihrist teksir edilmiş, bir tanesi dosyanm üzerine eklenmişti, ötekiier? Ötekileri, metodik ve belirli usûlleri kullanmasını 1yi bilen avukat gazetecilere dağıtmıştı. Bu fihristi okumak için Başkandan onbeş dakika İstedi. Başkan pek hoşlanmadı ama, teklifi kabul etti. Fihristte vesikaların mahiyeti bir kaç cümleyle anlatılıyordu. Becerikli avukat fihristi bir nefeste ve tam onbeş dakika devamlı ateş eden bir makineli tüfek gibi okudu.

Ali İpar

Baş kaşkarıkoca..

Doğrusu istenilirse, numara muvaffak oldu. Bir çok dinleyicinin gözü boyanmıştı. Ne vesikalar vardı, ne vesikalar.. bunlar, Ali İparın ne yaman bir iş adamı olduğunu ve bütün dünyada şahsi itibarının derecesini gösteriyordu. Hani Türkiye bankaları Vinilekscilere kredi açmak için yarışa girmişlerdi ya.. Ali İpar bir derece üstündü. Ona, hem dolar olarak kredi vermek için bütün dünyanın en meşhur firmaları aralarında müsabaka açmışlardı. Avukat bu firmaları, sirk kapılarında sık sık duyulan bir tâbirle, şöyle anons ediyordu: "Fransanın dünyaca tanınmış büyük sanayi şirketi..", "Fransanın büyük firmalarından..", "Fransanın dünyaca meşhur..", "Dünyanın birine! imzalarından olan.;", "Dünyanın en büyük baraj, Uman, hava yollan meydanları inşaatlarının müteahhidi olan ve şimdiye kadar Birleşik Devletlerde ve Lâtin Amerikada 300'den fazla baraj inşa etmiş bulunan.." Avukat, bu ibareler daha tesirli olsun diye "dünya" kelimesini fihristte hep büyük harfle, "Dünya** diye yapmıştı. Ama fihristi sonradan okuyanların gözündeki boyalar pek çabuk aktı. Bayrak şehadetnamesi alabilmek için bir takım firmalarla muvazaalı mukavelenameler imzalama üstadı 1-par firması -Amerikada, her halde "Dünyanın en muazzam" sıfatına lâyık bir gemi alım satım firmasıyla bir noterde Ali İparın üç gemi bedelinin yüzde 25'ini peşin verdiğine dair bir mukavelename imzalamışlar, sonra bu "Dünyanın en muazzam" gemi alım satım firmasının temsilcisini alıp bir başka notere gitmişler ve orada ilk mukavelenamenin sahte bulunduğunu, İparın gemilere hiç para vermediğini belirten bir ikinci mukavelename tanzim ettirmişlerdi- bu vesikaları sağlamak için her halde bir "büyük külfet" altına girmişti! Zira delikanlı İpara açık olarak, yâni mukabilinde hiç bir karşılık istemeden, öylece, bir İmzaya tamı 136 milyon 800 bin Türk lirası karşılığı 15 milyon 900 bin dolarlık kredi teklif ediliyordu! Gerçi, trink, bir sent koklatan olmamıştı. Herkes sadece vaadde bulunduğunu gösterir "vesika" imzalamıştı, ama cerbezeli avukat reklamları okuduğunda Menderes delikanlı İpara hayranlıkla baktı. Ah, tam Maliye Bakanı olacak adamı bulmuştu ama. yazık ki iş işten geçmişti!

Fakat fihristi karıştıranlar büsbütün ayıldılar. Bir kartonda bu yaman adamın itibarı belirtiliyordu ya.. Bir başka karton şu başlığı taşıyor-

Duruşmaların **Anatomisi**

Barbara Stanwyck Meselesi

Bu haftanın başındaki günlerin birinde, Yassıadadaki duruşma salonunda iyi niyetili hiç kimsenin beğenmediği bir hâdise cereyan etti. Koraltan ve Polatkanla alakalı "Gürbüz Kız Dâvası"na bakılıyordu. Hadise aydınlanmış, taraflar tevsii tahkikata lüzum görmemişlerdi. Öğleden evvel bir tanıtın gelmemesi yüzünden duruşma öğleden sonraya bırakılmış ve Başkan iki saate yakın ara vermişti. İkinci celsede beklenen tamim gene gelmediği görüldü. Başsavcı bu zatın zaten mühim bir tanık olmadığını, meseleye tesir edecek bir bilgiye sahip olmadığını bildirdi ve dinlenilmesi için ısrar etmeyeceğini söyledi. Başkan avukatların mütaleasını sordu. Hayır! Onların da bu zatın celbi hususunda öyle aşırı bir istekleri yoktu. O zaman sıra Başsavcının mütalaasına geldi ve Altay Egesel yazılı bir metin okudu. İşte beğenilmeyen hâdise bu sırada cereyan etti. Komitanın ithal ettiği Gürbüz Kızın adı Barbara Kutzke idi. Başsavcı bunu, yazılı mütalaasında, ciddî ciddi Barbara Stanwyek diye okudu. Herkes şaştı, fakat kimse bir şey söylemedi. Ancak bu, sanık avukatlarının arayıp ta bulamadıkları bir gaftı. Nitekim iddia makamının mütalaası sona erdiğinde Koraltanı savunacak olan Orhan Apaydın ayağa kalktı ve Koraltanın evine gelen mürebbiyenin adının Barbara Stanwyck değil, Barbara Kutzke olduğunu söyledi ve ilâve etti:

"— Malûmu âliniz, öteki Amerikalı bir sinema artistidir!."

Gerçi Başkan Başol onun da, bunun da Barbara olduğunu, hatanın mühim bir mesele teşkil etmediğini belirterek hâdiseyi kapadı ve duruşmayı talik etti ama hadise, üzerinde düşünülmeye değer bir mahiyet kazanarak zihinlere takıldı.

Yassıadadaki Yüksek Adalet Divanı iki sebepten dolayı son derece önemlidir. Bir defa bu, adı üstünde, bir Yüce Divandır. Bir hususi mahkemedir. Hem de devleti idare eden veya etmiş şahısları yargılayan bir mahkeme. Onun prestijine toz kondurmamak herkesin boynunun borcudur. Sanık avukatları nasıl bu hususa dikkatle mükellef tutuluyorsa, hukuken onlarla eşit vaziyette bulunan iddia makamının temsilcileri de gereken titizliği göstermelidirler. Bir Başsavcının, dil sürçmesi veya dikkatsizlik neticesi dahi olsa -mütalea yazılı bulunduğuna göre daha ziyade ikinci ihtimal varittir- hadisenin konusunu teşkil eden bir şahsın ismi yerine bir sinema artistinin adını söylemesi affedilir, hazmedilir bir kusur değildir. Duruşmaların cereyan tarzı bunların neticesi hakkında umumi efkârın, daha doğrusu maşeri vicdanın vereceği hükümde esas unsuru teşkil edecektir. Bu yüzdendir ki bilhassa iddia makamının her dâvaya ama istisnasız her dâvaya son derece hazırlıklı şekilde çıkması, biç bir açık vermemesi gerekmektedir. Niçin saklamak, o makamı işgal edenler 27 Mayıs ihtilâlini yapmış olanları temsil etmektedirler. Zira düşükleri yargılayan, 27 Mayısın ta kendisidir.

Bu neviden duruşmalar milletlerin tarihinde pek seyrek görülür. Tarihi sıfatını hak etmelerinin gerçek sebebi de zaten budur. Böyle dâvalara gündelik mahkemelere bile çıkılmayan şekilde, hazırlıksız çıkmak doğru sayılamaz Bu husus göz önünde tutulmadığından dolayıdır ki duruşmalarda zaman zaman bir boşluk ortaya çıkmakta, bir organın işlemediği göze çarpmaktadır. Gönül istiyor ki iddia makamının mütalealarıkararnamenin bir takım fasıllarının altalta yazılmasından ve onları süsleyen yuvarlak lâflardan ibaret kalmasın. İddia makamım o cebede işgal eden zat dosyayı bütün ince noktalarına varıncaya kadar bilsin ve ondan gerekli şeklide faydalansın. Sâdece Başkanın sorgu tarzina güvenmesin, duruşma sırasında o da kendinden bir şeyler katsın, hele mütalaa serdederken bütün Türkiyenin gözlerinin kendisine çevrik bulunduğunu bir an hatırından çıkarmasın. Gerçi bizim usul kanunlarımızın savcılara öyle büyük hareket kabiliyeti vermediği bilinmektedir. Ama nihayet böyle bir gayret pek sudan mütalaaları ve "Barbara Stanwyck hâdisesi" nevlinden hâdiseleri önlemeye yetecektir.

Böyle bir çalışma için bir tek şahsın gücü yetmeyebilir. Zaten aksaklığın hakiki sebebi de, muhtemelen budur. Ama iddia makamı bir tek kişiden müteşekkil değildir. İddia makamı bir heyettir ve Altay Egeselin pek çok yardımcısı vardır. Hele ehemmiyeti az davalara bu dâvanın dosyasını kılı kırk yararcasına inceleyen yardımcı çıkarsa alınacak netice mutlaka daha faydalı olacaklar. Sava mütalessı rotatifin beklediği gazete yazısı değildir. Okuyucu, gazete yazısında bile hatayı iyi gözle görmez ve bütün handikaplarına rağmen gündelik gazete muhabirleri isimlerde dahi yanılmamaya çalışırlarken tarihe geçecek metinlerde Barbara'ların adını birbirine karıştırmak müsamahanın kaldırabileceği bir gaf değildir:

Zaten, Yassıada duruşmalarına toz kondurma tehlikesi arzeden ikinci nokta da, bu dosya bolluğudur. Şimdi, Refik Koraltanı ruhsatsız radyo kullanmakla itham eden bir dosya elde beklemektedir. Suç, düşük Meclis Başkanının, evindeki radyonun beş, yahut on liralık vergisini yatırmamış bulunmasıdır. Bu, ruhsatsız, yani kaçak radyo kullanma gibi cafcaflı ad taşıyan suçu doğurmaktadır. Ama, insaf etmek lazımdır, Türkiyedeki radyo sahiplerinden kaçı bu suçu işlememiştir ve Yüksek Adalet Divanı böyle dosyaları ele alacak merci midir? Gerçi Anayasa bu suçun dahi duruşmasının yapılması işini Salim Başol, Altay Egesel ve arkadaşlarının omuzlarına yüklemektedir. Ancak bundan çıkacak netice her dosyanın Divana şevki değil, aksaklığı aşikar Anayasanın o maddesini derhal tadil etmekten ibarettir.

Elbette ki mahkemeleri hakimleri, savcıları, hattâ avukatları kıymetlendirir. Ama mahkemelerin gördükleri dâvaların neviinin buna hiç bir tesir icra ekmediğini söylemek gerçeği söylemek olmaz. Şimdiye kadar Yassıadadaki Yüksek Adalet Divanı bu çeşit pek çok meseleyle uğraşmak zorunda bırakılmıştır. Artık buna son vermenin kati zamanı gelmiştir, zira buna zaruret vardır.Adalet Divanı sadece mahiyeti değil, kuruluşunu gerektiren şartlar bakımından da hususiyet arzetmektedir. Bu, görmezlikten gelinemez. Nihayet Türkiyede bir ihtilâl olmuş, on yıllık bir berbat rejim silah kuvvetiyle ve milletin topyekûn ayaklanmasıyla devrilmiştir. Bunu takiben e rejimi muhakeme etmek için kurulan Divanda Gürbüz Kız Dâvalarına bakılması, hele bu dâvalara bakılırken iddia makamının yazdı mttalealarmda Barbara Stanwycklerden bahsedilmesi güzel olmuyor, hoş olmuyor.

Bu, Milli Birlik Komitesinin üzerinde dikkatle durması gereken bir meseledir.

du: "İddia hilâfına Ali İparın tecrübeli bir armatör olmadığına ait vesaik!" Dosyadaki vesikalardan biri ise -gülmeyiniz- bir adet AKİS mecmuasıydı. Mecmua şöyle takdim olunuyordu: "İddia makamı kadar ve belki de ondan daha fazla büyük bir gayretle ve şahit Kemal Sibelden aldığı malûmata atfen Ali İparı itham eden AKÎS mecmuasının, İnkılâptan çok evvel ve gemilere tahsis yapılmadan mukaddem 22 Eylül 1959 tarihinde (Amerikan Tardımı) başlığı altında yazdığı ve içinde aynen (Amerikada birikmiş bir hayli malzemesi vardı ve yarısı yabancı, yarısı yerli Armatörler tarafından taşınacak bu navlunun Türklere isabet eden hissesi bir hayli büyümüştü.Önce iş Denizcilik Bankasına verilmişti. Banka, kâfi miktarda gemi tahsis edemeyince bu navlunu taşımak bir mesele olmuştu. Diğer Armatörleri ellerindeki eski ve süratsiz teknelerle bu hatta, çekmek imkânsızdı..... Ali İpar, ortada taşınacak yük olduğunu ve gemi olmadığım görmüştü..... ve büyük bir cesaretle LİBERTY'lerin üzerine hücum etmişti) İfadesini muhtevi 22 Eylül 1959 tarihli nüshası"

Bu cümlelerle İparların neyi ortaya koymak istedikleri pek anlaşılmadı ama bir tek muhabirinin bir tek dakika Kemal Sibeli görmediği AKİS'in -halbuki Ali İparı görmüştür- müdafaa delili diye İpartransport firması tarafından Divana takdimi bol bol tebessüm yarattı.

Bir başka tebessüm vesilesi, Fatin Rüştü Zorlu tanık olarak Orhan Kutlunun dinlenmesini istediğinde çıktı. Orhan Kutlu, şöhretli Vesamet Kutlunun ilk eşiydi!

Sürpriz olmayan karar

Gün, bir kaç aylık bir Yassıada sakininin bir hücum botuyla Dolmabahçe rıhtımına çıkması ve hürriyetine kavuşmasıyla bitti. Bu, Dr. Fahri Atabeydi. Yüksek Adalet Divanı, Başkan Başolun ağzından ilk beraat kararım üstü pek az kapalı şekilde tefhim etti: Bebek dâvasında sanıklar suçlu görülmemişti. Yâni, Menderesin gayrımeşru çocuğu doğmuş, fakat Menderesin azmettirmesi neticesi Dr. Atabey tarafından öldürülmemişti. Böylece Divan ikinci kararım da vermiş oluyordu. -İlk karar "Köpek Dâvası* kararı olmuş ve onda sanıkların suçlu görülüp mahkûmiyet kararı aldıkları anlaşılmışta. "Bebek Dâvası" da, mûtad veçhile 1 numaralı dosyaya eklendi. Ama Başol Atabey ile Menderes hakkında bu dâvayla ilgili olarak kesilmiş tevkif müzekkerelerinin kaldırıldığım belirtti. Hakkında başka tevkif müzekkeresi bulunmadığından Atabey o akşam salıverilecekti. Talihsiz doktorun gözleri ısıl ısıl oldu. Menderes de pek sevinmişti. Nitekim Ada Komutam Tarık Güryay Atabeyin muamelesini o akşam ikmal ettirdi ve adamcağızı bir hücum botuna bindirip ailesinin yanma gönderdi.

Düşük **Koraltan** hesap veriyor

Barbara'nın halleri Koraltanı terletti

Karar bâzı kimseler için bir sürpriz teşkil etti mi bilinmez ama, AKİS okuyucuları için şaşılacak tek tarafı yoktu ve mecmua dâvanın hangi istikamette gittiğini çoktan, «en açık şekilde belirtmişti.

Gürbüz Kız Dâvası

Saçlarıma ak düştü..

Başkan Başol önünde duran küçük, beyaz masa mikrofonunun üzerine her zamanki haliyle eğildi, fakat her zamankinden değişik, alaycı bir sesle:

"— Hayır efendim, dedi. Şimdi, siz diyorsunuz ki bu kız Alman, Fransız, İngiliz, İtalyan dillerini ana dili gibi konuşuyor. Sonra da bu kızın Alman olduğunu söylüyorsunuz. Alman olduğuna göre, zaten ana dili Almanca. Ee, Alman dilini ana dili gibi konuştuğunu söylemek olmaz. Onun için Barbara'nın hangi milletten olduğunu sordum-"

Hâdise, haftanın hemen başındaki gün Yassıadadaki duruşma salonunda geçiyordu. Sanık mikrofonunun başında bir haliyle değil, her haliyle gülünç bir tip vardı. Hattâ kader bile kendisini gülünç etmek için elinden geleni esirgememişti. Refik Koraltanın -bahis konusu adam Refik Koraltandı- bir zamanlar pembeye kaçan tonda kırmızıya boyanmış saçlarının boyası akmış, altından hakiki beyaz renk çıkmış, fakat kafasının bâzı yerleri eski hallerini muhafaza etmişlerdi. Bu yüzden Koca Başkanın kellesi sirk arenasına çıkmış bir soytarının, palyaçonun boyalı yüzünü andırıyordu.

Zaten bir zamanların cakalı Meclis Başkam, her türlü tahminin üstünde değişmişti. Sabahleyin, fırtınalı bir denizde yaptıkları yolculuktan sonra zaten biraz şaşkın, duruşma salonunu doldurmuş bulunan dinleyiciler kapıda Refik Koraltan göründüğünde hayretten kendilerini alamadılar. İhtiyar çapkına bundan altı ay evvelki halini veren boyalı saçları mıydı, yoksa İktidar mı belli olmadı. Ama görünen şuydu: Koraltan çökmüştü. Yalnız saçları değil, kaşları da bembeyaz olduğundan bir akbabayı hatırlatıyordu. Burnu dışarı çıkmıştı. Ağzının çizgileri a-

şağı, aşağıydı. Gözleri sabit bakıyordu. Son derece ağır adımlarla yürüyordu ve hareketleriyle bir -bu, bir "küçük düşürme" maksadıyla değil, sadece bir teşbih olarak kullanılmıştır- hecin devesini andırıyordu.

Üzerinde, Meclisin mühim günlerinde giydiği lacivert, kruvaze elbisesi vardı. Gömleği beyazdı ve beyaz puvanlı lacivert bir kravat takmıştı. İki yanındaki subaylar uzun boylu oldukları halde, heybetli görünüşünden fazla bir şey kaybetmemişti. Ama bu, sadece bir görünüşten ibaretti ve Koraltan, haftanın tam başlarındaki o gün içi oyulmuş bir çınar ağacını hatırlatıyordu. Arkasından gelen zayıf, soluk ve bol elbiseleri içinde bir orta okul talebesine benzeyen Hasan Polatkan Koca Başkana kıyasla daha pişkin yürüyordu.

Koraltan, sanık mahallinin hudutlarını teşkil eden tahta parmaklıkları aştı, iki sandalyanın bulunduğu kısma geldi, orada küçük bir tereddüt geçirdi. Hangi sandalyaya oturmalıydı? Sonra sağ taraftakini, yani denize nazır olanı tercih etti. Eski Maliye Sakanı, dinleyicilere yakın bulunana oturdu. Fakat bir kaç dakika sonra, duruşma salonunun en alaka uyandırıcı simalarından biri olan ve bir Amerikan filminden henüz fırlamışa benzeyen iri yarı, gözlüklü deniz gediklisi geldi, beyaz eldivenli eliyle Koraltana öteki iskemleyi gösterdi. İki sanık yer değiştirdiler. O zaman dinleyiciler Koca Başkanı, daha yakından tetkik imkanını buldular, Koraltan hakikaten ihtiyarlamıştı. Daha doğrusu, yetmişin üstünde bulunduğuna göre, yaşının adamı haline gelmişti.

Düşük Başkan ellerini önüne bağladı, sol ayağını biraz ileri attı ve öylece kaldı.

Babalar ve kızlar

Avukatlara ayrılan sıralardan deniz tarafında bulunanında dört avukat oturuyordu ve bunların biri hanımdı. Hanım avukat, Koraltanın salona girişinden itibaren gözlerini ona dikmişti. Koca Başkan oturduğunda, gülerek tekrar baktı. Fakat Koca Başkan bunun farkına varmadı. Kımıldamaksızın oturuyor, bakışlarını hakimlerin kürsüsünden ayır iniyordu. Avukat hanım esmer, gözlüklü, toplu bir hanımdı. Nihayet Koraltanla gözgöze gelmeye muvaffak oldu. O zaman baba-kız birbirlerini hafifçe selamladılar. Avukat hanım, düşük Başkanın kızı ve hırsız olmadığı verdiği mal beyannamesinin tetkiki sonunda anlaşılan -bir kaç D.P. milletvekilinin hiç bir haksız iktisabı bulunmadığı yapılan soruşturmayla anlaşılmıştı ve bunlardan bir değeri de Başbakanlık eski Hususi Kalem Müdürü, Kastamonu milletvekili Basri Aktaştı- Halûk Timurtaşın eşi Ayhan Timurtaştı. "Gürbüz Kız Dâvası"nda babasını savunacaktı. Koca Başkanın öteki avukatı Orhan Apaydındı. "Menderese vedia"lardan eski Hürriyetçi Hüsameddin Cindoruk ve bir Bölükbaşı -Osman Bölükbaşı değil, Saffet Nezihi Bölükbaşı-Hasan Polatkanı temsil ediyorlardı. Kararname okunduğunda Timurtaşla Apaydının vazifelerinin güç, Cindorukla Bölükbaşının vazifelerinin pek kolay olduğu ortaya çıktı.

Kararname, hakimler heyetinin salona girmesinin hemen akabinde okunmaya başlandı. Zaten, daha evvel yapılacak bir şey yoktu. Başkan Başol duruşmaya beş dadika geç başlanmasına havanın sebep olduğunu söyledikten sonra sanıkların getirilip "bağlı olmayarak" yerlerini aldıklarım bildirdi ve şöyle bir salona baktı. Salon, ,inanılmaz derecede tenhâydı. Hem de, vapurun hareketine on beş dakika kaladan itibaren boşuna müşteri aranmış bulunmasına rağmen.. Hakikaten, saat sekizde Dolmabahçeden geçenler hoparlörlerle "Yassıadaya gitmek isteyenler lütfen ikinci gişeye müracaat etsinler" diye bağırılmakta olduğunu duydular. Belki havanın güneşli, fakat denişin lodos olması neticesi, ama daha çok dâvanın "fasafiso dâvalar" fas lına dahil bulunmasından dolayı, "Gürbüz Kız Dâvası"na iltifat eden çıkmamisti. Hoparlörlerin bütün feryatlarına rağmen vapur boş kalktı, duruşma salonu boş kaldı. Allahtan ki dâva bir tek celsede, hem de erken saatte bitip iş müdafaaya kaldı ve şiddetli fırtınada bol bol sallanıp Yassıadaya çıkanlar uzun müddet sıkıntıya duçar olmaktan kurtuldular.

Kararnamenin okunmasından evvel bir tek hâdise dikkâti çekti. Avukatların yoklaması sırasında Başkan, Ayhan Timurtaşın adını listede göremedi ve okumadı. Doğrusu istenilirse, Timurtaş hanımın avukat cübbesini giyinmek hakkına sahip bulunduğuna şüphe yoktu ama, kendisini şimdiye kadar bir mahkeme salonu görmüş değildi. Daha duruşmanın başlangıcında anlaşıldı ki Timurtaş hanım da bir duruşma salonu görmemiştir. Zira Başkan, listede bir hanım adı görmeyince Koraltanın kızına kimi temsil ettiğini sordu. Bu basit sual genç kadını pek şaşırttı. Yerinde ayağa kalktı, bir adım attı, bir şey söylemek istedi, mikrofon başına gelmeyi denedi, söyleneni işitti, işitmedi, oturdu, doğruldu. Elhasıl, bir kaç dakika bir panik havası içinde perişan oldu. Nihayet Orhan Apaydının irşatlarıyla ortaya çıktı ve babasının kızı, daha doğrusu babasının avukatı bulunduğunu söyledi. Bu sırada Koraltan, bu müdafaası olmayan dâvada kendisini avukat kızının mı müdafaa edeceğini derin derin düşünüre benziyordu.

Sefih bir ihtiyar

Ama kararname okunduğunda Koca Başkanı değil amatör avukat Ayhan Timurtaşın, düşüklerin para vererek tuttukları artık ayan beyan belli olmuş bulunan meşhur Fransız avukat Maurice Garçon'un bile

Koraltanın kızı Ayhan Timurtaş İrtibat Bürosunda

Müptedi bir avukat

kolay kolay savunamayacağı anlaşıldı. Zira hadise son derece basitti ve ortaya bir sefih ihtiyar tipi koyuyordu. Gülünç taraflarıyla birlikte iğrenç cepheleri de bulunan bir sefih ihtiyar..

Çıplak kadınların, resimlerine bile meraklı olduğu bir evvelki celsede bizzat Menderes tarafından resmen beyan edilen Koraltanın karısı onbeş seneden beri hasta bulunuyordu. Makbule Koraltana nüzul isabet etmişti ve felç kendisini yatağa çivilemişti. Makbule Koraltana nüzülün Refik Koraltanın tutumundan dolayı mı isabet ettiği, yoksa Refik Koraltanın tutumunun Makbule Koraltanın hastalığının bir neticesi mi olduğu bilinmiyordu. Bilinen, hastanın durumunun gittikçe ağırlaştığı, 1959 yılında kadıncağızın bir de kanser ameliyatı, geçirdiğiydi. 1959 yılında Refik Koraltanın durumunun ne olduğu, nasıl bir hayat sürdüğü ise herkesin malûmu hakikatler mekanında bulunuyordu.

İşte bu sırada, Koca Başkan Maliye bakanlığına başvurarak 500 dolarlık döviz istemişti. Müracaatta belirtildiğine göre, Makbule Koraltana "sıhhi malzeme" getirtilecekti. Haftanın başındaki gün, bütün duruşma boyunca, bu "sıhhi malzeme"nin ne olduğu hususu üzerinde durulmadı. Koraltan niçin, ne getirtmek maksadıyla böyle bir döviz almıştı? Hangi doktor bu malzemeyi salık vermiş, tavsiye etmişti? Daha mühimi, dolarcıklar başka -ve çok daha cazip- bir sahaya yatırıldığında kendilerinin "mucip sebebi" ne olmuştu? öyle ya, "sıhhi malzeme" için 500 dolar talep ediliyor. Demek, bir şeye lüzum var. Ee, bu "şey" getirtilmiyor. O halde, lüzum ne oluyor? Ama Başkan da, savcı da bunu merak etmediler. Zaten iş bambaşka bir istikamet almıştı.

Refik Koraltan, aile saadetini eve bir Alman guvernant getirtmekte bulmuştu. Guvernant Almanyaya, bir doktor ahbap vasıtasıyla sipariş edilmişti. Bu ahbap Bavyera iş ve işçi bulma kurumuna başvurmuş, bir genç kadın aramıştı.İlk elde elli talip çıkmıştı. Ahbap, bunlardan kırkını bir kalemde kenara itmişti, ihtimal fazla yaşlı veya fazla çirkindiler. Geri kalan sekiz, on tanesinin resimlerini ise Refik Koraltana göndermişti. Koca Başkan bunları, hiç bir Meclis dosyasının asla görmediği bir alakayla incelemişti. O resimleri de Menderese gösterip kendisiyle müdavele-i efkârda bulunup bulunmadığı anlaşılmadı. Ama "göz banyosu" yarışmasını Barbara adlı talihli kazanmıştı. Ancak Barbara'nın bir şartı vardı: Ücretin bir kısmının Almanyada Alman markı olarak ödenmesini istiyordu. Koraltanın elinde, felçli eşine "sıhhi malzeme" getirtilmek üzere alınmış 500 dolar vardı ya.. Onun gerekli miktarını hemen Almanyadaki ahbabı namına transfer ettirivermişti. Adam her ay, bu miktardan 250 markı sevgili Barbara'nın göstereceği adrese gönderecekti.

Barbara Şubat başında arz-ı endam etmişti. Koca Başkan Alman kızını pek beğenmiş olmalı ki meşhur hatıra defterine hemen bir kayıt düşmüştü. Bu kayda nazaran "Matmazel Barbara sarışın, zeki, kültürlü ve gürbüz bir Alman kızı"ydı. Üstelik "Alman, Fransız, İngiliz ve italyan dillerini ana dili gibi konuşuyor" du. İşte, Başkan Başol bu son kısma takıldı. İddiasına göre Koraltan, ihtimal kızı pek beğendiğinden, vasıflarım mübalâğa etmişti. Almanca zaten ana dili olduğuna göre Barbara hakkında ancak "Fransız, İngiliz ve İtalyan dillerini ana dili gibi konuşuyor" denilmeliydi.

Halbuki ortada, üzerinde durulması gereken bir husus daha vardı: Peki Koraltan bu teşhisi nasıl koymuştu? Zira Koca Başkan Türkçeden başka sâdece kuş dili bilmekteydi!

Yüksek Soruşturma Kurulu Koraltanın muhakemesi lüzumuna ittifakla, Polatkanınkine ise ekseriyetle karar vermişti.

Bir adam konuşuyor

Barbara'nın gelişi üzerine defterine düştüğü notu "uğurlu ve hayırlı olsun" diye bitiren Koca. Başkan, kararnamenin okunmasını takiben sanık mikrofonunun başına çağırıldı. Gürbüz Kız ne Koraltana, ne de D.P. iktidarına uğurlu ve hayırlı gelmişti. Zira Koca Başkanın evinin idaresini ele aldığından üç ay sonra ihtilâl patlak vermiş ve Gürbüz Kız 27 mayıs sabahı genç Harbiyelilerle burun buruna geldiğinden tası , tarağı topladığı gibi terk-i diyar etmişti. Koraltana da bu maceranın hesabını Yüksek Adalet Divanı önünde vermek kalmıştı.

Koca Başkan ağır ağır, sallana sallana mikrofonun başına geldi. Ellerini önünde kavuşturdu. Sonra, o pek meşhur davudi sesiyle "Muhte**rem reis beyfendi" diye başladı. İlk cümlesi uzun, ağdalı ve bermutad dağınık bir cümle oldu. Galiba, hâdiseyi anlatacağını söylüyordu. Nitekim anlattı da.. Fakat bütün anlattığından anlaşılan şuydu: Barbara'yı "sıhhi malzeme" niyetine getirtmişti! Karısının hastalığını, o kendisine mahsus çarıklı erkânıharp zekâsıyla nakletti. Yani, son derece acıklı bir eda içinde ve en hüzün verici tâbirleri seçerek.. Ev perişan haldeydi. Kadın yatalaktı. Bir ara gözlerini göğe dikti ve "Allah kimsenin başına vermesin. Kolay iş değildir" diye inledi. Ama sefih ihtiyarın bu trajedi denemeleri dinleyicilerde göz yaşı yerine tebessümler yarattı. Hasta kadın yüzünden evin idaresi çığrından çıkmıştı. Bunun üzerine, Almanyadan kendisini ziyarete gelen doktor dostu bir Alman hemşire göndermeyi teklif etmişti. Eh, Koraltan da bu teklifi kabul etmişti. Bunun üzerine yüksek tahsilli -ne tahsil etmiş bulunduğu açıklanmadı- bir "aile kızı", Barbara getirtilmişti. Bunda ne fenalık vardı? Döviz Makbule Koraltana tahsis edilmemiş miydi? Eh, Barbara da hanıma bakacaktı. Demek ki, dolarcıklar yerine sarfolunuyordu. Üstelik, "Bedri" de bunu tasvip etmişti. Koraltanın "Bedri" dediği, eski Hususi Kalem Müdürü Bedri Akyüzdü. Fakat "Bedri" sanık mikrofonunun başına geldiğinde bambaşka şekilde konuştu. Sıhhi malzeme için alınan dövizin mürebbiye getirtmekte kullanılmasının mahzurlu bulunduğunu söylemişti. Fakat Koca Başkan emir vermiş, "o da sıhhi malzeme, bu da.." mantığıyla hareket ederek erini Barbara ile süslemişti. Gürbüz Kız, iddiasına göre hanımla meşgul olacaktı.**

Bu kaşkariko, Behçet Kemalin tabiriyle "Buram buram Anadolu kokan" Başkan Başolun pek garibine gitti. "Karınız Almanca bilir mi?" diye sordu. Koraltan bunu anlamadı. Verdiği cevap herkesi güldürdü:

"— Ben Almanca bilirim.."

"— Hayır efendim, sizi sormuyorum. Barbara hanımınıza bakacaktı ya.. Hanımınız Almanca bilir mi?"'

Hayır, bilmiyordu. Başkan "O halde, bir Türk hemşire almak daha faydalı olmaz mıydı" dedi. İhtimal olmazdı. Zira Koca Başkan biraz da yabancı havası almak istiyordu. Zaten Barbara'cık öyle bir masrafa da yol açmamıştı. Evin idaresini ele almak suretiyle sağladığı tasarruftan maaşı ödenmişti. Almanyadan ayağının tozuyla gelen Gürbüz Kızın gelir gelmez ev masrafında nasıl olup ta bir tasarruf sağladığı pek anlaşılamadı. Her halde Gürbüz Kız pek becerikliydi,

Bakanın kaderi

Koraltanı sanık mikrofonunda Polatkan takip etti. Eski Maliye Bakanının bu konuda fazla suçlu bulunmadığı anlaşılıyordu. Koraltan, karısı için 500 dolarlık döviz talep etmişti. Polatkan Bayan Koraltanın hakikaten felçli olduğunu bildiğinden bu talebi "takdir hakkı"nı kullanarak is'af etmişti. Ama Koca Başkan, sıhhi malzeme diye Barbara'yı getirtmişti. Bunu Polatkan bilmiyordu. Başkan sordu:

"— Refik Koraltanın evine girip çıkiyordunuz. Orada bu Gürbüz Kızı görmediniz mi? Garibinize gidip, Barbara'nın hangi parayla getirildiğini araştırmadınız mı?"

Hayır, Polatkan Gürbüz Kızın farkına da varmamıştı. Ancak dolarların tahsisinde bir usulsüzlük yapılmıştı. Müracaatı elden takıp eden "Bedri", Bakanlık Kambiyo Müdürlüğüne gidecek yerde Ankara Kambiyo Müdürlüğüne gitmişti. Orada da, istidanın altında Polatkanın "uygundur" şerhini, içinde Koraltanın adını görünce memurlar formaliteyi tamamlamadan, gerekli taahhütnameyi almadan döviz muamelesini neticelendirmişlerdi. Polatkan sorguya çekildikten sonra bir memur kafilesi tanık mikrofonunda resmi geçit yaptı. Her biri, Üzerine çamur sıçrayacak diye korku ve heyecan içindeydi. Onun için, bilhassa erkek olanlar -Kambiyo müdürüyle muavini- konuştular da konuştular.. Söyledikleri incir çekirdeğini doldurmuyordu. Bütün dikkat ettikleri husus ta hakikati ortaya çıkarmak değil, kendilerinin suçsuzluğunu belirtmekti. Bu yüzden dinleyiciler böylesine eğlenceli bir dâvada dahi bir kaç sıkıntılı saat geçirmek zorunda kaldılar. Bâzılarına en sonda Başkan bile kızdı. Bir tanesi tutturmuş, Polatkanın "uygundur" şerhini "son derece rahat bir şekilde" yazmış bulunduğunu söylüyordu. Polatkan bu şerhi rahat yazdığından, o da bir taahhütname aramamıştı. Bunu bir kaç defa tekrarlayınca Başol dayanamadı:

"— Yani, rahat değil de, rahatsız yazaydı başka türlü muamele mi yapacaktınız?"

Bilirkişi raporunun okunması ise iki sanığın zaman zaman kalkıp mikrofon başına gelmelerim gerektirdi. Bu arada Koraltanın kulaklarının da pek iyi duymadığı anlaşıldı. Kendisine, bir kulaklık verildi. Başkan bir noktada kendisini sıkıştırıyordu. Bütün vesikalardan- anlaşılan, Gürbüz Kızın hiç bir tıbbi ihtisası bulunmayan bir guvemant olduğuydu. Ee, hasta kadına nasıl bakacaktı? Enjeksiyon mu yapacakti? Koraltan "Hayır" dedi. Tedavi mi yapacaktı? O da, elinden gelmiyordu. Başkan, kendisine has telâffuz tarzıyla "Heç!" dedi ve herkes gülmeye başladı. Hava lodostu ve gelirken sallanılmıştı ama, eğlenceli bir duruşma oluyordu. Başol Koraltana çıkıştı:

"— Hatıra defterine diğer vasıflarını, hem büyülterek yazıyorsunuz da tıbbi vasıfları hakkında tek kelime yazmıyorsunuz. Demek yok!"

Araştırılacak bir husus kalmamıştı, öğleden sonraki celsede Başsavcı Altay Egesel mütaleasını söyledi ve üstü pek az kapalı kelimelerle Barbara'nın Koraltanın evinde hakikatte ne işe yaradığını anlattı. Hâdise, D.P. idaresindeki lâubaliliğin müşahhas örneğiydi. Koraltana gelince.. O Barbara'yı bir "gönül malzemesi" diye getirtmişti.

Duruşma, müdafaaya kaldı.

Soruşturma

Şaşırtmaca

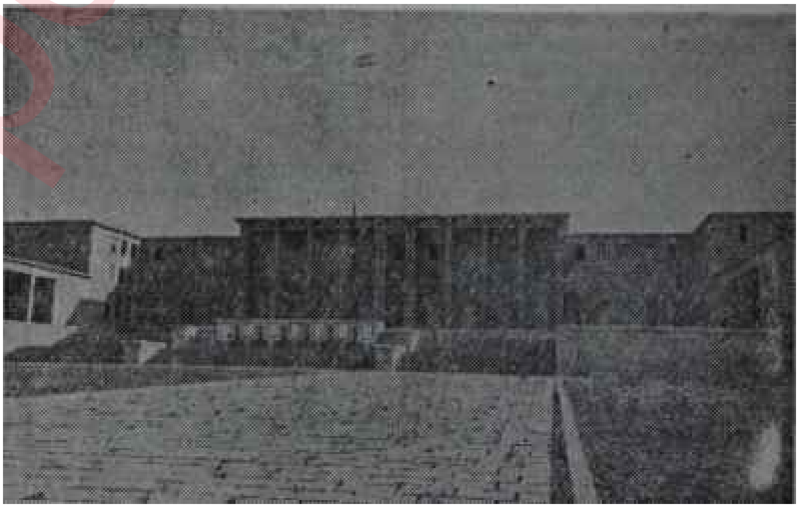
Kırlaşmış kalkık kaşlarını eliyle düzelten yorgun yüzlü, babacan tavırlı adam elindeki gazeteye bir kere daha baktı. Baktığı yerde, üç sütunluk bir haber vardı. Haberi yeniden okudu, sonra başını iki yana sallıyarak "Allah Allah" dedi. Yorgun yüzlü, kırlaşmış kalkık kaşlı, babacan tavırlı adam Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanı , Hayreddin Şakir Perkti. Yeni Büyük Millet Meclisinin D blokunun ikinci katındaki başkanlık odasında, sağ taraftaki etajerlerin üzerindeki dosyaların altından çekip çıkardığı gazeteyi tekrar eski yerine koydu. Eliyle saçlarını karıştırdı ve yarılanmış 27 Mayıs paketinden bir sigara daha yaktı. Okuduğu haberi düşünmeğe koyuldu. Sonra zile bastı. İçeriye giren iri yarı, kara bıyıklı kapıcıya "Bir orta şekerli kahve.." dedi.

Yüksek Soruşturma Kurulu Başkanı da, sade vatandaşlar gibi. Yüksek Soruşturma Kurulu ile Yüksek Adalet Divanı hakkında birbirini tutmayan haberler karşısında hayretini gizliyemiyordu. Bir gün önceki gazetelerde ikinci bir Yüksek Adalet Divanının kurulacağı yazılmıştı. Ertesi gün bu fikirden vazgeçildiği bildiriliyordu. Aradan bir kaç gün geçtikten sonra, yeniden ilk habere dönülüyor ve İkinci Yüksek Adalet Divanının kurulmasıyla ilgili bir kanun tasarısının hazırlandığı yazılıyordu.

Halbuki Yüksek Soruşturma Kurulunda Profesörler, Millî Birlik Komitesi üyeleri ve Soruşturma Kurulu Tali Kurul Başkanlarının katıldıkları toplantılarda henüz kesin bir karara varılamamıştı.

Çıkar yol

Yüksek Soruşturma Kurulunun elinde bulunan dosyaların sayısı 800 ün üzerindeydi. Bu dosyalar hakkında kesin bir karar alınmamıştı. Dosyalardaki suçların büyük kısmı umumî hükümlere uyduğundan, dâvaların normal mahkemelerce görülmesi gerekiyordu. Ancak, bâzı dosyalar vardı ki, bunların mutlaka Yüksek Adalet Divanına sevki gerekiyordu.'Meselâ Uşak, Kayseri, Mersin, İzmir ve Gaziantep olayları ile ilgili dosyaların normal mahkemelere tevdiine imkân yoktu. Bu dosyalarla ilgili soruşturmalar sırasında, bütün bu olayların sabık iktidarın muteber Devlet ve Hükümet Başkanı ile Bakanlarının-bir tertibi olduğu

Yüksek Soruşturma Kurumunun çalıştığı"Yeni Meclis binası

Tas tarak toplanıyor

meydana çıkmıştı. Yüksek Adalet Divanında yaptıkları işlerin hesabım vermekte olan bu muteber zevatı, hepsi birer tertip eseri olan bu dosyalarla ilgili suçlarından dolayı Yüksek Adalet Divanı huzuruna yeniden ve yeniden çıkarmamak, doğrusu onlara karşı işlenmiş bir saygısızlık olurdu. Olayları nasıl hazırladıklarının, nasıl düzenlediklerinin, bunları yaparlarken gizlenmiş hakiki niyetlerinin Yüce Divan huzurunda bütün memleket efkârına bir kere daha duyurulmasında elbette büyük fayda vardı.

Seç, seç al!

İşte bu yüzdendir ki bu haftanın başlarında bir gün, saatler 10 u gösterdiği sırada, aldatıcı bir güneş altında yüzleri kavuran soğuktan kendilerini korumak isin yakalarını kaldırmış paraşütçülerin muhafaza ettikleri, Teni Büyük Millet Meclisinin D Blokundaki ikinci katın toplantı salonunda hararetli görüşmeler yapılıyordu. Görüşmelerin esasını Yüksek Soruşturma Kurulunun elinde bulunan 800 ün üzerinde dosyalar hakkında yapılacak muamelenin tayini teşkil ediyordu. Bütün dâvaların en geç 27 Mayıs 1961 tarihine kadar bitirilmesi, görüşmelere hakim olan esas arzuydu. Mesele tâyin edilen müddet içinde bu dosyaların nasıl ve ne şekilde neticeye bağlanacağıydı. Bu konuda ileri sürülen fikirler muhtelifti ve şimdilik hiç biri üzerinde kesin bir karara varılamıyordu. Görüşmeler sonunda şu prensip üzerinde mutabakata , varılablldi: Dosyalar başlıca Üç gruba ayrılacak ve ona göre bir işleme tâbi tutulacaktı. Birinci gruba 27 Mayıstan önceki âdi yolsuzluklar ve sabıkların şahıslarıyla ilgili suçlar dahildi. İkinci grubu sabık milletvekillerinin, milletvekilliklerinden doğan suçlar teşkil ediyordu. Üçüncü grupta ise, hükümet üyeliğinden doğan suçlar bulunuyordu.

Hükümet üyeliğinden doğan suçların Yüksek Adalet Divanında kasara bağlanması gerekmekteydi. Milletvekilliklerinden doğan suçların da aynı şekilde ele alınması, zaten çok yüklü bulunan Yüksek Adalet Divanının işlerini daha da ağırlaştıracaktı. Bu suçların normal mahkemelere havalesine de imkân görülemiyordu. Çünkü hazretlerin hepsi de Anayasayı ihlâl suçunu işlemişlerdi ve bu suçun hesabını Yüksek Adalet Di* vanında vermek zorundaydılar. Onlar için yeni bir tertip düşünmek gerekiyordu.

Adi suçlara gelince, bunların normal mahkemelerce karara bağlanması esasen olağandı. Yüksek Soruşturma Kurulunda bulunan sabıkların

Yüksek Soruşturma Kurulu faaliyet halinde

İşler yolunda gidiyor

yolsuzluklarıyla ilgili dâvaların özel mahkemelere verilmesi gerekiyordu. Meselâ Ankarada Toplu Asliye Ceza Mahkemesi, verilen dosyaları kısa zamanda neticeye bağlıyarak başarılı bir imtihan geçirmişti. Bu misâl göz önünde tutularak, yeni dosyaların da buna benzer mahkemelere verilmesi konusunda fikir birliğine varıldı.

Asıl netice

Asıl neticenin alınabilmesi için cumartesi gününü beklemek gerekiyordu. Çünkü Yüksek Soruşturma Kurulunun toplantı salonunda yapılmakta olan görüşmelerin bir kaç gün daha devam edeceğini tahmin güç değildi. Üyeler de bu fikirdeydiler ve toplantıların cumartesi gününden önce bitmiyeceginde ittifak ediyorlardı.

Mesele, 800 dosyanın akıbetini bir karara bağlamak ve bu karar gereğince bir an önce çalışmalara başlamaktı. Bu konuda ilk adım atılmış ve müessir bir hâl çâresinin bulunması için meseleye ciddi bir şekilde el konulmuştu.

Bu haftanın ortasında, Yüksek Soruşturma Kurulunda neticesi alınmış olan dosyaların hemen hepsi Yüksek Adalet Divanına verilmiş bulunuyordu. Fakat bu arada bâzı ufak dosyaların içinde büyüklerle ilgili önemli bir takım meseleler de bulunuyordu. Meselâ düşük Başbakan Adnan Menderesin bizzat imzaladığı bâzı tamimler ortaya çıkmıştı. Bu tamimlerde münfesih D.P. teşkilâtına, İnönünün karşılanması sırasında yapılması gereken işler izah ediliyor ve seçimlerden önce alınacak tedbirler bir bir anlatılıyordu. Tamimler tarihe birer kara vesika olarak geçecek mahiyetteydi. Elbette ki düşükleri bu kara vesikalarla umumi efkâra tanıtmak gerekiyordu. Aksi hâlde düşüklerin asıl hüviyetleri ve seciyeleri noksan tanıtılmış olacaktı.

B A S I N

Gazeteler

Alttaki küpü çekince...

Orta boylu, tıknaz adam oturduğu alçak koltukta hafifçe geriye yaslandı, sonra sağ dizinin üzerindeki sol bacağını yere indirdi, sağ: iç cebinden çıkardığı bir Pall Mall sigarasını gaz yakan çakmağı ile yaktı ve tül perdelerin gerisinde uzanan Atatürk bulvarına bir nazar atfederek sözlerine başladı:

"— İnanınız dostum, ben Albay Türkeşi İhtilâlden önce hiç tanımazdım. Dostluğumuz İhtilalden sonra başladı".

Hafifçe, fakat acı acı gülümseyerek devam etti:

"— Fakat simdi, her şeyi benim üstüme yıkmak için âdeta yarış ediyorlar".

Sigarasından derin Od nefes daha çekti ve bir muammanın çözülmesine yardım edecek bütün sırları bir Conan Doyle inceliğiyle vermeğe başladı.

Aslında ortada, Sherlock Holmes hikâyelerine nazire teşkil edecek karışıklıkta bir polisiye vak'a yoktu. Bu, daha ziyade, üstüste dizilen bir sıra küpün en altındaki küp çekildiğinde hasıl olan gürültünün zihinlerde uyandırdığı karışıklıktan ibaretti. Bir zamanların kudretli Albayı Alpaslan Türkeş Öncü gazetesinden evvelâ mânevi, sonra maddi desteğini çekince geriye bir kaos kalmıştı. Bu kaos içinde, kudretli olduğu devirde genç Albayla ideal arkadaşlığı yapmaktan iftihar duyanlar şehadet parmaklarım Pall Mall tiryakisi orta boylu tıknaz adama doğru uzatıyorlar, "İşte bu, İste bu!." diye haykırışıyorlardı. Halbuki orta boylu, tıknaz adam bir zamanlatın kudretli Albayıyla bir arkadaşlık yapmıştı ve bunu saklamıyordu ama, bu sâdece bir iş arkadaşlığıydı. Zaten Ziya Tansu hâdiselere bir iş adamı sıfatıyla karışmıştı. Başka bir sıfatı da, zaten yoktu. Fikir cephesinin kahramanları başkaydı ve orta boylu, tıknaz Ziya Tansu şimdi onların bağıra bağıra söylediklerini hem ibretle, hem dehşetle dinliyordu. İhtimal Alpaslan Türkeşin ta kendisi de Yeni Delhide, eğer eline Öncü gazetesi geçiyorsa Aydın Yalçının Türkeşle ideal arkadaşlığını artık "Türkiyede hürriyetin ve demokratik düzenin en açık savunucusu olan bir derginin kurucusu ve yazarını totaliter fikirli ve niyetli insanların yardakçısı ve sözcüsü olarak takdim etmek düpedüz yalancılıktır" diye reddetmesi karşısında -bu zatla yaptığı uzun sohbetleri hatırlayarak- aynı ibret ve dehşeti duyuyordu.

Ziya Tansu, bu haftanın başlarında bir gün işte bu hikâyenin içyüzünü anlattı.

Bir dostluğun başlangıcı

Eer şey, İhtilâli takip eden günlerde burulan bir dostlukla başlamıştı. Dostlardan biri İKA ajansının becerikli sahibi Ziya Tansu, diğeri ise İhtilâlin kudretli Albayı Alpaslan Türkeşti. Ziya Tansuya bu faydalı dostluğu sağlayan da, Kudretli Albayın mutemet yardımcısı Fikret Ekinci olmuştu.

Günlerden birgün Tansu, Başbakanlığa gitmiş ve bir ajansa sahip gazeteci sıfatıyla, İhtilâlin 2- numaralı adamı ile tanışmak, ona bâzı iktisadi bahislerde yardımcı olmak istemişti! Tasavvur iyi tasavvurdu. Fakat bu dostluğun bir müddet sonra Tansunun başına ördüğü çorap, sökülür cinsten olmıyacaktı. Tansuyu Başbakanlıkta mutemet yardımcı Ekinci karşıladı. Kudretli Albay pek meşguldü. Bir istediği varsa Tansu, bunu Ekinciye anlatabilirdi. "Tansu - Ekinci" münasebetinin temelleri, böylece atılmış oldu. Dostluk, günlerle birlikte ilerledi, Nihayet Tansu, bir mesut tesadüf neticesi, kudretli Albayla teşerrüf ediverdi. Mesut tesadüf. Başkan Gürselin gazetecilere verdiği kokteylde zuhur etti. Tansu ve Türkeş pek seviştiler ve zekâ kumkuması bu iki adam, ilerde bir iş ortaklığına kadar varacak ileri dostluğun şerefine kadeh kaldırdılar.' Tansu o zamanlar, başına geleceklerden habersiz, keyifli keyifli bu dostluğu tes'it ediyordu. İhtilâlin beyni zannedilen adamla ahbaplık kurmuştu. Elbette sevinirdi. Ama kudretli Albayın bir takım tasavvurları vardı ve bu tasavvurları kuvveden fille çıkarmak için becerikli bir iş adamı arıyordu. Aranan adam, bulunan Tansu oldu.

İstikbale ait plânlar

Bütün Milli Birlik Komitesi üyeleri içinde, belki de kafasında istikbale ait şahsi plânlarla iş başına gelen tek adam Alpaslan Türkeş bir gazete tasarlıyordu. Gazete, girişeceği mücadelede -iktidar mücadelesinde- kendisine büyük fayda sağlayacaktı. 27 Mayıs inkılâbı başarıyla neticelenmiş, fakat onu koruyacak faktörler henüz teessüs etmemişti. Komite de, bunun için bir yayın organının çıkarılmasında fayda mülâhaza ediyordu. Tabii bu fikrin öncülüğünü, bizzat Başbakanlık Müsteşarı yapıyordu. Komitedeki basiret taraftarları dahi masum bir istekten ibaret olan bu tasavvura göz yumdular. Gazete çıkacaktı. Çıkacaktı ama, gazeteyi kim organize edecekti? Albay, kalın kaşlarım hafifçe yukarı kaldırdı ve aranan adamı altı hissiyle birden buluverdi. Ziya Tansu mükemmel bir' organizatördü. Hemen Tansu çağırıldı ve kendisinden, bir büyük gazetenin çıkması için gerekli paranın miktarı ve kadronun nasıl olması lâzım geldiği hakkında mufassal bir rapor istendi. Teklif iyi teklifti. Tansu paçaları sıvadı ve işe koyuldu. İlk merhale, mutasavver gazetenin kuruluş plânlarının hazırlanmasıyla aşıkta. Tansunun gösterdiği miktar, başlangıç için 350 bin lira civarındaydı. Fakat bu para nereden bulunacaktı? Albayın ve Tansunun zekâsı burada da kendini göstermekte gecikmedi. Bu para ancak sahaveti! bir bankadan temin edilebilirdi. Banka kolaylıkla bulundu. Her banka, inkılâpların bekçiliğini ve müdafiliğini yapacak bir gazeteye kredi verirdi. Kaldı ki bu gazete, Albay Türkeşle alâkalı bir gazeteydi!..

Ziya Tansu

Köşedeki adam

İş adamlarına mahsus beceriklilikle organizasyonun maddi tarafını düzene koyan Ziya Tansu, kadro meselesinin "fikir cephesi" ile alâkalı bulunduğunu görerek o yanla kudretli Albayın mutemet adamı Fikret Ekincinin meşgul olmasını istedi.

Trio kuruluyor

Fikret Ekinci, Albayından bu vazifeyi alınca bir zamanlar yazılar yazdığı Forum dergisinden tanıdığı Yalçın ailesini buldu. Yalçın ailesi, Türkiyede mücadele kızışınca bu hararet ile kendisi arasına bir koca kıt'a, bir de büyük deniz koymayı daha ihtiyatlı bulmuş ve Amerikaya

göç etmişti. Fakat Yalçınlar gönüllerinde yatan Aslanı da beraberlerinde götürmüşlerdi, Türkiyede herkesin sokağa döküldüğü "Kanlı ay"ı takiben ihtilal çıkıp ta Menderes rejiminin devrildiği kafi olarak anlaşılınca, Yalçınlar vasatın gönüllerindeİd aslanı kükretmeye müsait olacağım düşünerek jet devrine lâyık bir süratle, palas pandıras memlekete koşmuşlardı. Yalçınlar Fikret Ekinciyi kolları açık karşıladılar. Böylece bir trio kurulmuş oldu.

Alpaslan Türkeş ve Aydın Yalçın çok iyi anlaştılar. İki müşterek noktalan vardı. Evvelâ siyasi ihtiras taşıyorlar ve bunu tatminin yolunu bir parti kurmakta görüyorlardı. Sonra, İkisi de tedavisi gayrıkabü bir İnönü kompleksiyle malûl bulunuyorlardı, ideal arkadaşlığı bu sağlam temeller üzerine kuruldu ve konuşmasını seven iki ahbap uzun "müdavele-i efkâr'larda bulundular, İş lâftan fiiliyata da intikal etti ve Aydın Yalçın eski Hür. P. ni canlandırma vazifesini omuzlarına aldı. Türkeş plânı uygun buluyordu. Nitekim "Aydın lider" bâzı dostlarım kudretli Albayla bu konuda görüştürdü. Kudretli Albay parti mevzuunu saatlerce görüşmekten bıkmıyor ve İstikbale ait tasarılar yapıyordu.

Bu sırada Öncünün kadrosu kurulmuş, bol parayla iyi gazeteciler bulunmuştu. Ziya Tansu, dışarıya karşı bir patron, Albaya karşı İse bir organizatör rolü oynamakta devam

Nilüfer Yalçın
Lütfen sakin olunuz

ediyordu. Tabii bu İki cepheli durum, Tansunun hoşuna gitmiyordu. Üstelik Albayın, kendi şahsı hakkında bâzı şüpheleri olduğunu sezinlemişti. Halbuki unutulmaması iktiza ederdi. Nitekim bu hissini arkadaşlarına açtı ve kudretli Albayın, kendisini gazetenin sahibi yapmak istemediğini ifade etti. Fakat trio buna razı olmadı Onlar Tansusuz bir iş yapmak niye tinde değillerdi. Hep birlikte Başba kanlık Müsteşarına gidildi ve vaziyet anlatıldı. Tansu gazetenin sahibi ol malıydı. Gerçi başlangıçta Türkeşin eşi Muzaffer Türkeş gazetenin sahibi olarak gözükecekti ama, dedikodular buna meydan vermiyordu. Üstelik Komiteden de asabi sesler yükselmeğe başlamıştı. Bunun için gazetenin sahibi başka biri olmalıydı. Albay, gelenleri dikkatle dinledi ve:

"—- Ama, Tansu hakkında dedikodular var, onları ne yapacağız?" dedi.

Bu suale Aydın Yalçının zarif, fakat asabl mizaçlı eşi cevap verdi:

"- Ziya Tansunun nesi varmış Beyfendi? Biz Tansunun üzerine yağacak bütün yıldırımları sinemizde söndürürüz".

Albay, kalın kaşlarının arasında çizgiler peydah ederek başını iki tarafa salladı:

"— Pekâlâ, siz bilirsiniz" dedi.

Böylece Ziya Tansunun sahipliği perçinlendi ve önce Yeni Işık adı altında hazırlanan, fakat Bayan Türkeşin ortaklar arasında görünmemesi lüzumunun belirmesi üzerine adı Öncüye çevrilen gazete çıktı*

Maddi güçlükler

Gazete başkentin pek çok iyi muhabirini bol para vererek almıştı. Bazı iyi yazı isleri müdürleriyle anlaşmalar yapmıştı. Geniş reklâm imkânı da bulundu. Fakat gazetenin, maalesef satmadığı görüldü. Aydın Yalçın başmakale sütununa kurulmuştu ve orada Türkeşin fikirleriyle tamamen mutabık fikirler savunuyordu. Halen Öncü koleksiyonunda yatan bu ilk başyazılar, onlara eklenen Fikret Ekinci imzalı fıkralar gazeteyi, genç kadronun aksi istikametteki bütün çekmelerine rağmen bir belirli politikanın şampiyonu haline sokuverdi ve Öncü, daha ziyade sözcü olup çıktı.

Gazetede bir yazı kurulu vardı. Bu kurula Tansu, Yalçınlar, Fikret Ekinci ve perdenin gerisinde duran Albay Türkeş de dahildi. Kurulan ilk toplantısı Ziya Tansunun emektar yazıhanesinde Türkeşsiz yapıldı. Toplantıda gazetenin prensipleri kararlaştırıldı. Bunlar şuydu:

1 — Bu gazete M.B.K. organı gibi hareket etmiyecek, fakat milli inkılâp

Aydın Yalçın
Dehşetengiz başyazar

hareketlerini geniş mikyasta aksettirecektir.

2 — Gazete, komünizme karşı olacaktır.

3 — İktisadî politikada bugünün şartları dikkate alınarak, devletçi bir politika takip edilecektir.

4 — Polemik yapılmıyacak, şahsiyatla uğraşılmıyacak ve tarihe malolmuş memleket kıymetlerine cep he alınmıyacaktır.

Fakat prensiplerin ikisi -birincisiyle dördüncüsü- süratle ihlâl ediliverdi. "Aydın lider" kendisini İktidarın sözcüsü sayıyor ve 1945 Fatih Rıfkı Atayı veya 1950 Mümtaz Faik Feniki edalı başyazılar döktürüyor, "Komitedeki arkadaşlar"dan bahsediyor, memleket idaresinin niçin başka ellere -C.H.P. ye- devredilemeyeceğini uzun uzun anlatıyor, evvelâ bir partinin kurulması, sonra bu partinin gelişmesi, nihayet seçimlere gidilmesi lüzumunu savunuyor, bundan evvel bir seçim yapılmasının Şiddetle, dehşetle aleyhinde bulunuyordu. Bahsettiği,partinin hazırlıkları ise, bu sıralarda kudretli Albayın desteğiyle ilerliyor ve . bunlarda da "Aydın lider" esaslı rol oynuyordu. Fakat manzara sezilmişti. Bunun üzerine "Aydın lider" Öncüde, yeni partinin hazırlıklarını itiraf eden bir açıklama yapmak zorunda kaldı. Ancak bütün bu tutum Öncünün tirajını frenledi de frenledi.

Bunun neticesi malî güçlükler oldu.

İşler karışınca..

Öncü içinde ilk karışıklık başyazar Aydın Yalçın ile Ziya Tansu arasındaki anlaşmazlıktan çıktı. Fakat

bu kabil işlerde ehliyeti müsellem Altan Öymen iki tarafı uyuşturmasını bildi. Umumi Neşriyat Müdürünün kanaatince, mühim olan, gazetede birlikti. Bir defa gazete tutsun, ondan sonrası kolaydı. Fakat bu sıralarda kudretli Albay kudretini tedricen kaybetmeğe başlamıştı. Nihayet Müsteşarlıktan ayrılmasıyla gazeteye sağladığı destek de ortadan kalkmış oldu. Gazete bir mali buhran içindeydi. Bu mali buhranı izale edebilecek tak adam olarak ortada gene Ziya Tansu vardı. Tansu, fırsatı iyi kullan-. mak istiyordu. İlk iş olarak para meselesini halleden 'Tansunun ikinci işi, kendi sütununda durmadan garip fikirler savunan ve bir İnönü kompleksi içinde bulunan aydın başyazarı -tabir, Aydın Yalçınındır- hizaya getirmek oldu. Bu, Umumi Neşriyat Müdürlüğüne yazılan son derece kibar bir mektupla halledilmek istendi. Tansu, dikkatte kaleme aldığı bu ültimatomda Umumi Neşriyat Müdürüne, bir defa daha, gazetenin sahibi olduğunu hatırlatıyordu. Fakat Öymen gene o nevi şahsına münhasır soğukkanlılığı içinde "çatlaklara meydan vermemek" esbâb-ı mucibesiyle emri dosyasında saklıyordu.

Albay Türkeşin kudretini kaybetmeye başlamasıyla birlikte Aydın Yalçın ve Fikret Ekinci rotalarını değiştirdiler. Söyledikleri Albayın niyetlerini sezmiş bulunduklarıydı. Bu niyetleri tehlikeli buluyorlardı. Sebep ne olursa olsun hakikat şuydu: Trio, değişik ata oynamaya koyulmuştu. Türkeşin sözcüsü Ekinci başka çevrelerin sözcülüğüne talipti. Tansu müdahalelerine devam edince dehşetengiz başyazar küstü ve başyazılarına ara verdi. Bu sırada gazetede bir İç mücadele devam ediyor, huzursuzluk oluyordu.

Aslında cereyan eden hadise iki ayrı hâdiseydi. Bunun bir tanesi politikti ve yüksek çevrelerde oynanıyordu. İkincisi patron - işçi safhasıydı ve gazetenin içinde dönüyordu. Trio, politik hadiseyi ikinci hâdiseyle karıştırmaya ve hepsinin üzerine ikincinin etiketini yapıştırmaya muvaffak oldu. Bu, yazı kadrosunun başındaki Umumi Neşriyat Müdürünün de işine geliyordu, zira genç gazeteci dalma çalışanların sahip olacakları bir gazete hayâl etmişti Ve hadiseler böyle bir fırsatı yaratma istidadı gösteriyordu.

İşte; bunun üzerinedir ki gazetenin sahibi -zahiren de olsa- kaale alınmaksızın Yalçının makaleleri Öncü sütunlarında arz-ı endam etmeğe başladı. Tansu tam müdahaleye hazırlanırken malûm 14'lerin affı trionun ekmeğine yağ sürdü, Hemen Tansuya bir teleks emri yazıldı. Gazetenin, "çalışanlara büyük imkânlar sağlayan patronu" -ifade Altan Öymenindir- saf dışı bırakılıyordu, Öncü idarehanesinde, kapısının üzerinde bilmem ne yasan odasında, tam bir Sherlock Holmes hikâyesi havası içinde devir muamelesi ikmal edildi ve gazete çalışanlar adına Öymen ile Yalçına devredildi. Geride kalan Tansu ise, umumi efkâra bir Türkeşçi olarak tanıtıldı.

Bu haftanın başında, Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olan "İş adamı" Ziya Tansu Türkeşcinin kendisi değil kendisini suçlayanlar olduğunu haykırıp duruyordu.

Politikacının fendi iş adamım yenmişti ama, öncü de yani karışıklıkların arefesindeydi.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kongo

Mobutu sertleşiyor

Geçen hafta Birleşmiş Milletler Genel Kurulu New York'ta Kongoyu Birleşmiş Milletlerde kimin temsil edeceği meselesini görüşmeye başlarken, Leopoldville'de de Kongonun askeri lideri Mobutu, bütün Asya - Afrika devletleri arasında geniş yankılar uyandıracak iki önemli karar alıyordu.

Bu kararlarla birincisi Kongo ile Cana arasındaki diplomatik münasebetlerin kesilmesiydi. Mobutu, Ganalıların Kongonun iç işlerine karıştıklarını ileri sürerek Gana elçiliği mensuplarının 48 aaat içinde Kongoyu terketmelerini istiyordu. Bu karar açıklanmadan bir gün önce Mobutu'nun askerleri Leopoldville'deki Gana elçiliği kâtiplerinden Lovelace Mensah'ı tevkif etmişler, fakat sonra serbest bırakmışlardı. Şimdi, bütün elçilik mensuplarının bavulları ellerine Yeriliyor ve memleketlerine dönmeleri söyleniyordu.

Lumumba ile Kasavubu - Mobutu ikilisi arasında girişilen kuvvet denemesinde Gana'nın, eski Başbakanı tuttuğu çok İyi bilinen bir gerçekti. Lumumba'nın iktidarı kaybetmesine varan olayları Batılıların Afrikadaki Üstünlüklerini devam ettirmek için oynadıkları bir oyun olarak gören Grna, Başbakanlıktan uzaklaştırıldıktan sonra da Lumumba'yı tutmakta devam ediyor, Birleşmiş Milletlerde hâlâ Lumumba'nın dâvasını savuşuyordu. Mobutu, Gananın daha da ileri giderek Kongodaki Birleşmiş Milletler kuvveti içindeki birliklerini eski Başbakanın emrine vermiş olduğunu bile iddia etmişti.

Mobutu, Birleşmiş Milletlerde kurulan 15 üyeli Asya - Afrika Uzlaştırma Komisyonunu da Gana'nın bir **oyunu** olarak görüyordu. Bu Komisyon Kongoya gelerek taraflar arasında bir uzlaşma yolu arayacak, Mobutu tarafından dağıtılan Kongo parlâmentosunun yeniden toplanmasını sağlamaya çalışacaktı. " Mobutu'ya göre bu kadarı çok fazlaydı, Komisyonun Kongonun iç işlerine karışmaya hakkı yoktu, İşte geçen hafta içinde Leopoldville'de açıklanan ikinci karar bu -Komisyon ile ilgiliydi. **Silâh** yoluyla bile olsa, Mobutu bu komisyonun Kongoya girmesine engel olacağını söylüyordu.

Halbuki böyle konuşmakla Mobutu Kongonun durumunu büsbütün karıştırıyordu. Son haftalar içindeki **bütün** gelişmeler yabancı bir devlette yardımı olmadan hiçbir liderin Kongoda duruma tek başına hâkim olamıyacağını açıkça ortaya koymuştu. İster Batılı olsun, isterse Doğulu, hiçbir yabancı devletin Kongo işine karışması artık düşünülemiyeceğine **göre,** Çombe'den Lumumba'ya ve Kasavubu'ya kadar bütün liderler için şahsi kin ve emelleri bir tarafa bırakarak oturup konuşmaktan ve bir anlaşmaya varmaktan başka çâre kalmıyordu. Doğrusu, son günlerde Kongo için görünen tek çıkar yol da buydu.

Lumumba
Neşteri elinde tutan adam

Japonya

Liberallerin zaferi

Geride bıraktığımız pazar günü oy vermek üzere sakin sakin sandık başlarına giden Japonları gören biri, bunların birkaç ay önce Tokyoda büyük karışıklıklar çıkaran insanlar olduğuna imkânı yok inanmaz, hele bu karışıldıkları seçimleri kazanan Liberal Partinin politikasını beğenmedikleri için çıkardıklarım duyarsa büsbütün hayretler içinde kalırdı.

Aslında, karışıklıkların sebebini bütün Liberal Parti politikasına yüklemek aşırı bir yorum olurdu. Japonyanın A.B.D. ile bir savunma andlaşması imzalaması Japon solcu çevrelerinde derin akisler yaratmış ve bunlar Liberal Partiye karşı bir yaylım ateşi açmışlardı. Fakat asıl hareket bunlardan değil, o günlerde Başbakan olan Kishi'nin politikasını beğenmeyen gençlerden gelmişti ve bu gençlerin içinde liberaller büyük bir çoğunluğu teşkil ediyordu. Nitekim Kishi akıllıca davranıp istifa ettikten sonra karışıklıklar yatışmış ve yeni Başbakan İkeda ciddi bir güçlükle karşılaşmadan andlaşmayı Temsilciler Meclisinden geçirmişti. Pazar günü yapılan seçimlerde Liberal Partinin 297 sandalya kazanması Japonların çoğunluğunun böyle bir andlaşmamn imzalanmasına aykırı olmadığım gösteriyordu.

Haziran ayaklanmaları sırasında oldukça büyük bir kuvvet gibi beliren Sosyalistlerin durumuna gelince, seçimin sonucu, bunların sanıldığı kadar büyük bir kuvvet olmadıklarını bir kere daha ortaya koyuyordu. Sosyalistler seçim kampanyasını iki ana konu etrafında toplamışlardı. Bunların birincisi Amerikan - Japon savunma andlaşması, ikincisi de sosyal adalet ve eşitlik meselesiydi. Ancak İkeda ilk konu etrafında hiç tartışmaya girişmeden ikinci konu üzerinde Sosyalistlerden daha çok sosyal adalet ve eşitlik taraftarı gözükmüş ve onların en önemli silâhlarını enerinden alarak 145 sandalya ile yetinmelerine sebep olmuştu.

A.B.D.

Beklenmeyen bir karar

Beyaz Sarayın, pek yakında yerini Kennedy'nin adamı Pierre Salinger'e bırakacak basın sözcüsü James Hegerty, sekiz yıllık dostları olan gazetecilere giderayak Başkan Eisenhower'in çok önemli bir kararını açıkladı. Bu açıklamaya göre, Amerikan Hükümeti, geçen hafta karışıklık içinde bulunan Guatemala ve Nikaragua hükümetlerinin isteği üzerine, Orta Amerika sularına büyük bir deniz kuvveti yollıyacaktı.

Gene Hegerty'nin açıkladığına göre, bu kuvvet Orta Amerika sularına Guatemala ve Nikaraguali âsilerle uğraşmak için yollanmıyordu. Bütün maksat, dışardan gelebilecek bir komünist sızmasını önlemekti. Sovyetler Birliğinden binlerce mil uzakta olan Nikaragua ile Guatemala'ya nereden komünist sızması olabilirdi? Bu soru sorulunca akla ister istemez Küba geliyordu. Nitekim büyük komşularından yardım isterken her iki devletin idarecileri âsilerin Kübadan yardım gördüklerini ileri sürmüşlerdi. îşte Orta Amerika su-

larında dolaşacak Amerikan kuvveti açıkça, Küba ile asiler arasındaki irtibatı kesecekti.

Başkan Eisenhower'in bu kararı daha açıklandığı gün bütün dünyada geniş akisler yaratıyordu. Karara en çok kızan devletlerin başında hiç şüphesiz Castro'nun Kübası geliyordu. Kübaya göre bu A.B.D. nin Latin Amerika üzerine yaptığı yeni bir baskıydı. Kübanın bu fikrine Sovyetler Birliği de katılıyor ve Krutçef, Eisenhower idaresine yüklenmek için çıkan fırsatı kaçınmıyordu. Ancak bu konuda en ileri giden, Komünist Çin olmuştu.Çu En Lay'a göre Amerikanın hareketi, Orta Amerikadaki askeri idareleri desteklemek için atılan yeni bir adımdı. Fakat bu adımlar başarıya ulaşamıyacak ve Latin Amerika milletleri er geç Amerikan boyunduruğundan kurtulacaklardı.

Diğer yandan bu Amerikan hareketi bazı Latin Amerika devletleri tarafından da endişe İle karşılanıyordu. Evet bunlar komünizmin Amerika kıtasına girmesine taraftar değillerdi ama, bunun için tutulacak yol kuvvet kullanmak olmasa gerekti. Bir kere Nikaragua ile Guatemala'daki idarelerin halk tarafından istenmediğine gerçekten şüphe yoktu. Bu ülkelerde çıkacak ayaklanmalar, bugün değilse bile yarın diktatörlüklerin , yıkılmasına yol açacaktı. Bu ayaklanmaların sebebini Castro'nun tahriklerinde değil, Samoza ile Fuentes'in tutumlarında, halkın sosyal ve ekonomik hoşnutsuzluklarında aramak gerekirdi. A.B.D. bu kararıyla, sırf Özel menfaatleri korumak endişesiyle diktatörleri desteklemenin yanlış bir yol olduğunu hâla anlayamadığını gösteriyordu.

Birleşmiş Milletler

Yılan hikâyesi

Manhattan adasının doğu kıyısında yükselen Birleşmiş Milletler binasının en büyük toplantı salonunda geçen hafta görüşmelerin ağırlık merkezini gene Kongo meselesi teşkil ediyordu. Genel Kurulun üzerinde durduğu ilk bakışta çok basit bir usûl meselesi gibi görünüyordu: Kongo Devlet Başkanı Kasavubü Genel Kurulda Kongoyu temsil edebilir, miydi, edemez miydi? Fakat görüşmeler uzadıkça bunun çok karışık bir siyasî mesele olduğu anlaşılıyordu. Lumumba'yı destekleyen devletler işi, bu hakkı bir devlet başkanından eairgeyeoek kadar ileri götürüyorlar, Kasavubu'yu destekleyenler ise bu orta yaşlı zencinin kongonun tek ve gerçek temsilcisi olduğunu iddia edecek kadar gözü kapalı davranıyorlardı. Kısacası, Kongonun bir arap saçı kadar karışık olan iç durumu, Genel Kurulda da karışıklıklar çıkarıyordu,

Aslında, bu mesele Birleşmiş Milletlerde ilk defa tartışılmıyordu. Aynı konu bundan iki hafta kadar önce de ortaya çıkmış ye Genel Kurul, Gana temsilcisinin isteği üzerine, şu günlerde Kongoya gitmek üzere olan 15 üyeli uzlaştırma heyetinin çalışmaları sona erinceye kadar meselenin görüşülmesini geri bırakmıştı. Halbuki Genel Kurula bağlı bir komitenin, "Yetkileri Tetkik Komitesi" nin aldığı bir karar üzerine mesele şimdi bir kere daha Genel Kurulun karşısına geliyordu. Gerçi Hindistan temsilcisi ilk kararı hatırlatarak meselenin bu kere daha görüşülmesini önlemek istemiş ve Gana temsilcisi görüşmelerin tekrar geri bırakılması yolunu aramıştı ama Genel Kurul bu sefer iki halta öncekinden oldukça farklı bir tavır takınmaya kararlı görünüyordu.

Gerçekten, son iki hafta içinde olan bâzı gelişmeler Genel Kurul çoğunluğunun yavaş yavaş Kasavubu'yu tutmaya başlamasına yol açmıştı. Bunların başında Kâsavubu'nun Devlet Başkanlığı sıfatı geliyordu. Bu adamı tutsalar da, tutmasalar da Genel Kurul üyeleri Kâsavubu'nun Kongonun Devlet Başkanı olduğunu ve sırf bu yüzden bile Kongoyu Genel Kurulda temsil etmeye yetkili bulunduğunu görmezlikten gelemiyorlardı. Bundan başka son günlerde bağımsız olan Fransız Kongosunun Devlet Başkanı Fulbert Yulu'nun New York'a gelişi de ibreyi Kâsavubu'nun tarafına çevirmişti. Yulu koyu bir Kasavubu taraflısıydı ve Afrikanın Fransızca konuşan devletlerini peşinden sürüklüyordu. Nihayet, son günlerde 15 üyeli uzlaştırma komisyonunun başarı şansı hakkında Birleşmiş Milletler çevrelerinde bazı tereddütler belirmişti. Hepsi Asya • Afrikalı olan bu 15 üye arasında oldukça derin görüş ayrılıkları olduğu anlaşılıyordu.

İşte bütün bu gelişmeler bir araya gelince Genel Kurul, geçen cuma günü 51'e karşı 38 oyla kararından dönüyor ve Kongoyu Birleşmiş Milletlerde kimin temsil edeceği meselesini hemen görüşmeye başlıyordu.

SİNEMA

Yıldızlar

...ve hikâye bitti

Sarışın, güzel vücutlu ve son derece göz alan bir hermin manto giymiş genç kadın, otomobiline binerken çevresini sarmış olan gazetecilere dönüp hafifçe gülümsedi ve:

"— Arthur'le ayrılmağa karar verdik, hepsi bu. Söyleyecek başka birşey yok.." dedi.

Sarışın genç kadın, sinema dünyasında milyonların tanıdığı Marilyn Monroe'ydu ve geride bıraktığımız hafta içinde kocası, piyes yazarı Arthur Miller'le ayrılmağa karar verdiklerini bsın mensuplarına açıklıyordu. Ayrılma haberi yeni değildi. Bu gibi haberleri dünyanın dört bir bucağına yetiştirmekte pek hamarat sayılan AP, karı-koca arasındaki geçimsizliği parça parça, dünyaya yayıyordu. Hikâyenin başı, bundan on şu kadar ay öncesine dayanmaktaydı. M.G.M., rejisör George Cukor'a müzikli bir komedi çevirtecekti, bal kadın rolü için de Marilyn Monroe ile anlaşılmıştı. Erkek oyuncu büyük bir ihtimalle Clark Gable veya o ayarda biri düşünülüyordu ki, prodüktörlerin gözüne o günlerde "Oscar" armağanını kazanan karısı Simone Signoret ile Amerikaya gelmiş olan Yves Montand çarptı. Monroe ile Montand "Let's Make Love-Hadi, Sevişelim"de oynarlarken dedikodu başladı ve aldı yürüdü. Sevişiyorlardı. Montand, Marilyn yüzünden karısı Simone'u ihmal ediyordu. Simone da yakasını kurtarmak için yakında mahkemeye müracaat edecekti.

"Vücut"tan "beyin"e

Gerçek şuydu ki Marilyn Monroe, güzelliği derecesinde aklı kısa bir kadındı. Fakat meşhurdu, çok para kazanıyordu, dilediğini yapabilecek bir kudrete yavaş yavaş sahip Olmuştu. Hollywood'da patronlara karşı ilk defa kafa tutup, kendi hesabina film çevirmeğe kalkmış, bunda da başarıya ulaşmıştı. Üstelik ısrarı karşısında prodüktörler daha fazla ayak diretememişler ve Marilyn'e boyun eğmişlerdi. Fakat genç kadın kendisini sevecek ve kendisinin de sevebileceği bir erkek arıyordu. Bu hiç bir zaman Di Maggio olmamıştı. Günlerden birgün tesadüf, Marilyn Monroe ile ünlü piyes yazarı Arthur Miller'i karşı karşıya getirdi. Bu karşılaşma sonucu da her ikisinin evlenecekleri haberi ortalığa yayıldı. Olacak iş değildi. Bir kere Arthur Miller gibi bir "beyin" ile, Marilyn Monroe gibi bir "vücut" katiyen bir araya gelemezdi. Aralarında aşılmaz dağlar kadar farklar vardı. Anlaşmaları ve bir yuva kurmaları ise, imkân dışıydı. İleri sürülen bütün bu fikirler ağızlarda çam sakızı gibi dolaşıp dururken, sinema ve edebiyat çevrelerinin şaşkın bakışları arasında Marilyn Monroe Bayan Miller olup çıkıverdi! Evlendikleri 1956 yılından bu yana "Monroe-Miller" çiftinin herhangi bir mesele üzerinde tartışıp anlaşmazlık çıkardıkları görülmemişti. Monroe her fırsatta "Arthur'ü neden mi seviyorum? Çünkü bende eksik olan herşey onda var.." demekten geri kalmıyordu. Doğruydu. Miller, kendisine kafa arkadaşı olarak Monroe'yu yetiştirmeğe çalışıyordu. Monroe, stüdyo dışında kendisini kültüre vermişti. Aradaki büyük uçurumu kapatması gerekti. Ama o uçurum hiçbir zaman kapanmıyacaktı ve kapanmadı da. Monroe yine sarışın, güzel vücutlu, fakat kuş beyinli bir dilber olarak kaldı, hiçbir zaman Miller'in katına erişemedi.

Aşkın ölü yazı

Marilyn Monroe ile Yves Montand, o dillere destan filmlerini çevirdikleri sırada "Monroe-Miller" çifti de aşklarının ölü mevsimi yaza girmişlerdi. Her ikisi de evlilik düzeni içinde kendi hayatlarım yaşıyorlardı. Monroe'nun günleri film çevirmekle, Miller'inki ise piyes yazmak ve piyes düşünmekle geçiyordu. Karı koca birbirlerinden uzaktılar. Monroe kendi dünyasından çıkıp bir başka yeni dünyaya girmekten korkuyor, Miller de Hollywood'u sevmiyordu. Üstelik o eski deli aşk günleri de çoktan gelip geçmişti. Genç kadın kendisinin düşünüldüğü ve görüldüğü gibi kuş beyinli bir sarışın bomba olmadığım ispat etmeğe çalışmaktan hem yorulmuş, hem de yavaş yavaş usanmıştı. O, öyleydi, değişmiyecekti, isteyen öyle de kabul edebilirdi. Dört uzun yıl tiyatro kurslarına gidip "gelmekten, etütlerle kitap okuyup anlamağa çalışmaktan, yaşamayı unutmuştu. Bu, aradaki kültür farkının kapanmasına Monroe tarafından da imkan olmadığının görülmesi demekti.

Ayrılma, evlenmeleri gibi yine büyük gürültülerle oldu. Gazetelerin ilk sayfalarında her ikisinin de boy boy resimleri yayınlandı. Son çekilenlerinde Monroe, alt dudağı hafif kıvrık ve üzüntülü bir haldeydi. Miller ise kalın çerçeveli gözlüklerinin altından bakan zeki gözleriyle bundan pek memnun görünüyordu. Peri masalı bitmişti.

Filmler

"Biçimcilik uğrunda"

Türk filmciliğinin en usta sinemacısı Osman Seden, senaryocu olarak "Kanun Namına"da başladığına, son filmi "Namus Uğruna"da, bu defa rejisör olarak yine bıraktığı yerden devam ediyordu. Bu, hiç bitmeyecek bir yılan hikayesiydi. Seden, alaturkalığın verdiği büyük bir rahatlık içinde, toplumdaki kapana sıkışmış insanı 1951 yılından bu yana ısrarla veriyordu. Bunun için filmin türü önemli değildi. İster müzikli, ister polisiye, ister Kurtuluş Savaşımıza ait olsun, Seden, bir yolunu buluyor ve kapana sıkışmış insanoğlunun kaçma çabasını ve korkusunu ele alıyordu. Sedenin hemen hemen her filminde yenilenen bu durmamacasına kaçış, bir kendini kurtarma savaşı, "Namus Uğrunda"-sında rejisörün istediği en yüksek biçime ulaşmıştı. Daha önceki filmlerinde gerilimi arttırmak için biçim zorlamalarına başvuran Seden, bu defa yalın bir sinema diliyle istediğini anlatıyordu. Biçim, yılların getirdiği denemeler sonunda kesin olarak ortaya çıkmıştı, ama asıl önemli olan "öz"dü ve Seden bir sinemacı için en gerekli olan özü "Namus Uğrunda"yla da ele geçirememişti. Filmdeki aksaklıklara, gülünçlüklere, yakıştırma olaylara ve filmin bas kişilerinden olan genç kızın, sonunda o kadar trajik olaya yol açan giyim kuşam arzusunun neden ileri geldiğinin lüzumu kadar açıklanmamış olmasına aşırı önem verilmeliydi. Bunlar yerli filmlerimizin kurtulunması çok kolay hastalıklarıydı. Fakat belki de bu yüzden olacak, hiç kurtulunmayacaktı .

Büyük şehrin rejisörü

Osman Sedenin senaryocu olarak "Kanun Namına"dan, rejisör olarak "Kanlarıyla ödediler"den bu yana süregelen büyük şehirden tablolar verme tutkusu, "Namus Uğruna"da artık yerli yerine oturmuştu. Rejisör, "Kanlarıyla ödediler"de doklarda geçen uzun kaçış bölümlerini filmine bilinçli olarak değil, yalnızca tabii bir güzellik vermesi maksadıyla katıyordu. Asıl bundan sonraki "Berduş" -1956-, "Altın Kafes" -1958-, "Gurbet" -1969- ve "Kırık Plâk" -1960- gibi, rejisörlüğünü yaptığı Zeki Müren filmlerindeki büyük şehir, Sedenin başlıca deneme alam olmuştu. Bunlarda, önemli filmleri için yeni denemelere girişiyor, gerçek çevrelerden nasıl istifade edeceğini uzun uzadıya araştırıyordu. Çeşitli planları ilk bu filmlerde düzenlenmiş, açılar, çekimler hep bunlarda denenmişti.

Traştan cildiniz tahriş oluyorsa
terkibinde sabun-bulunmıyan, traş fırçasına ihtiyaç bırakmıyan ve aynı zamanda bir krem vazifesi gören Glider traş müstahzarını kullanınız
Glider
Glider
BİR WILLIAMS MÜSTAHZARIDIR
FAAL

SÜMERBANK
Her çeşit yünlü Kumaşlarımızı
ve eşsiz değerdeki
Halılarımızı
bütün mağazalarımızda
arayınız
SÜMERBANK
ALIM VE SATIM MÜESSESESİ
Radar Reklam